

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

VOJENSKÁ MYSL

TŘICÁTÝ DRUHÝ ROČNÍK

6

Dokonalé zvládnutí zbraní a složité bojové techniky — neoddělitelná součást bojové připravenosti ČSLA

Z dokumentů XVI. sjezdu Komunistické strany Československa jednoznačně vyplývá, že další upevňování a zvyšování obratyschopnosti státu patří mezi nejdůležitější úkoly celé společnosti. Sjezd stanovil „nadále budovat ČSLA jako nedílnou součást ozbrojených sil států Varšavské smlouvy, jako armádu vysoce moderní, bezmezně oddanou straně a lidu, schopnou společně se Sovětskou armádou a armádami ostatních států Varšavské smlouvy uchránit mír a vymoženosti socialismu“.

Konkrétní splnění tohoto úkolu ve své podstatě znamená věnovat trvalou pozornost vyzbrojování vojsk novými zbraněmi, zbraňovými systémy a moderní bojovou technikou s vysokými takticko-technickými parametry. Hlavní úsilí přitom zaměřovat na rychlejší uplatňování výsledků vědeckotechnického pokroku ve vojenství, na zvyšování palebné a úderné síly útvarů a svazků a na další zdokonalování spojení a velení. Urychleně využívat výsledků dosažených vědeckovýzkumnou základnou, zejména v rozvoji vojenské elektroniky, optoelektroniky a laserové techniky, a to na všech úsecích činnosti armády. Zejmé-

na zkracovat realizační etapy výzkumných úkolů.

Plně docenovat zásadu, že růst bojové připravenosti vojsk je závislý na neustálém rozvoji a těsném sepětí její dokonalé technické vybavenosti s bojovým mistrovstvím a vysokou morálkou vojsk.

K dosažení stanovených cílů je potřebné dále zvyšovat úroveň vědeckovýzkumné činnosti. V oblasti výzkumu a vývoje jako hlavní úkol spatřovat hledání dalších možností, využití poznatků vědy k progresivnímu rozvoji ČSLA. Úsilí maximálně koncentrovat na vybrané programy rozvoje vojenské techniky, zbraní a zbraňových systémů, na zkvalitňování přípravy velitelů, štábů a vojsk.

Proces modernizace armády, který je charakterizován jejím vyzbrojováním prostředky vysoké účinnosti, manévrovosti, přesné palby, zvýšením odolnosti proti účinkům zbraní hromadného ničení a postupnou automatizací těch funkcí, v nichž fyziologické možnosti člověka již nestačí rostoucím nárokům, se dotýká všech druhů vojsk a výrazně ovlivňuje organizační struktury a organizaci jejich výcviku a vý-

chovy. Zaváděním nových zbraní a značného množství moderní bojové techniky s vysokými takticko-technickými parametry se podstatně zvyšují nároky na úroveň připravenosti velitelů, příslušníků štábů a politických orgánů, na organizaci a plnění úkolů polního výcviku vojsk. Proto je naléhavým úkolem velitelů, příslušníků štábů a politických orgánů zaměřovat hlavní úsilí na osvojování si potřebných vojensko-odborných, technických a všeobecných vědomostí a na vysokou profesionální přípravu.

Vyzbrojování svazků a útvarů novými zbraněmi, zbraňovými systémy, novou moderní bojovou technikou, nové a náročnější podmínky vedení soudobého boje zákonitě zvyšují požadavky na úroveň připravenosti velitelů, příslušníků štábů a vojsk. Je tedy třeba správně pochopit a docenit, že výrazným činitelem, který podstatně ovlivňuje celkovou úroveň připravenosti vojsk, je **velitelský sbor**. Jsou to především ti velitelé, kteří vojska bezprostředně cvičí.

Sebelépe připravení vojíci z povolání však trvale nevystačí při současném rychlém rozvoji vojenské vědy, operačního umění a taktiky se znalostmi získanými ve školách a kurzech. Prohlubování získaných teoretických znalostí organizace a vedení soudobého boje, zdokonalování praktických návyků v řízení bojové činnosti vojsk v terénu, osvojování si nových otázek ve vojenství a zvládnutí nových zbraní a bojové techniky vyžaduje od vojáků z povolání soustavné studium a praktické školení v rozsahu, který vyplývá z funkčního zařazení.

Při zvyšování úrovně všestranné připravenosti vojáků z povolání je potřebné především pozornost věnovat zdokonalování práce velitelů a štábů při plánování a řízení operací a boje, využívání všech prostředků ke zkvalitnění a zrychlení velení, dalšímu rozvoji jejich vojenskotechnického myšlení, prohlubování organizátorských schopností, zvládnutí nových otázek operačního umění, taktiky, soudobých zbraní a bojové techniky. V popředí pozornosti musí rovněž stát další zkvalitňování obsa-

hu a metod přípravy velitelů a štábů, jejich prosazování do praxe, a to diferencovaně s přihlédnutím ke konkrétním potřebám jednotlivých velitelských stupňů.

Své nezadatelné místo v přípravě velitelského sboru má **metodická příprava**. Je to přirozené, neboť mistrovské zvládnutí nových zbraní, složité bojové techniky a s tím spojený kvalitativní růst obsahu výcviku je možné zabezpečit jen správnou metodickou, přesnou organizací a dokonalejšími racionálnějšími metodami výcviku. Zkušenosti potvrzují, že je nezbytné, aby se na rozvoji metodických návyků, především nejnižších velitelů, v daleko větší míře podíleli hlavní funkcionáři jednotlivých velitelských stupňů, aby osobně znali metodickou připravenost svých podřízených a mohli určovat správná opatření ke zvyšování její úrovně. Při organizaci metodické přípravy je potřebné důsledně dbát na to, aby její obsah byl pevně přimknut k potřebám vojsk. Je to pochopitelné především z toho důvodu, že náročné požadavky komplexnosti výcviku vojsk zákonitě vyžadují i vyšší úroveň metodické připravenosti těch funkcionářů, kteří výcvik plánují, organizují a řídí.

Vysoké úrovně zvládnutí zbraní a složité bojové techniky a vysoké připravenosti vojsk lze dosáhnout jedině **soustavným studiem, cílevědomým a efektivním výcvikem**. Podmínky musí být vytvářeny již tím, že každému cvičení nebo jinému zaměstnání bude předcházet pečlivá příprava velitelů a jednotek, která bude probíhat v terénu, bude dobře materiálně a technikou zabezpečena a spojována s účelným využitím učeben a výcvikových zařízení.

V souvislosti se zvládnutím zbraní, složité bojové techniky a se zvyšováním bojové připravenosti vojsk nelze v žádném případě opomíjet význam ukázkových cvičení a zaměstnání. Nejde jen o vzorné a názorné předvedení ukázky, ale o to, aby především velitelé osobně ovlivnili její přípravu a zařadili takové učební úkoly, které přinášejí něco nového a rozhodujícího pro zvyšování bojové připravenosti vojsk. Přitom je potřebné názorně ukázat, co vy-

žaduje správná příprava cvičení, reálné zabezpečení výcvikovým zařízením, bojovou technikou a materiálem. Cílem je nejen ukázat, ale i učit podřízené, jak správně řídit cvičení a zaměstnání.

Dalším rozhodujícím předpokladem zvládnutí zbraní a složité bojové techniky i zvyšování bojové připravenosti vojsk je **pevný systém organizace bojové přípravy**. Tento systém však nesmí dovolovat zjednodušování a ulehčování podmínek výcviku, musí zabezpečovat komplexnost, posloupnost a důsledné dodržování metody výcviku, plné využívání možností zbraní a techniky a musí být plně přimknut k potřebám boje. Musí vytvářet podmínky k procvičování takové činnosti, jako je smělý manévr, překvapivý úder, oklamání nepřítelů a samostatná rozhodná bojová činnost. Jinými slovy to znamená důsledně plnit základní princip — učit vojska tomu, co potřebují pro boj. Touto zásadou je nezbytné se řídit při každém zaměstnání a cvičení.

S pevným systémem organizace bojové přípravy úzce souvisí **intenzifikace výcvikového procesu**. Tato intenzifikace musí být založena na efektivním využití každé výcvikové hodiny, každého cvičení, techniky, výcvikových zařízení, učební a výcvikové základny ve vojenských výcvikových prostorech i v posádkách a na intenzivním využívání trenažérů a simulátorů. To vyžaduje promyšlené plánování výcviku, podněcení a získání zájmu lidí a vysokou metodickou připravenost řídicích zaměstnání. To je jedna z cest vytváření předpokladů pro osvojení si takticko-technických dat zbraní a bojové techniky, pro získání hlubších znalostí a pevnějších návyků ve stejné době a při hospodárném využití vynakládaných prostředků.

Intenzivní polní výcvik, který je zaměřen na vysokou připravenost a stmelenou činnost vojsk, však také vyžaduje intenzifikaci práce velitelů, její vysokou organizovanost a cílevědomost. Zkušenosti potvrzují, že tam, kde se správně uplatňuje náročnost, kde výcvik a výchova vojáků probíhá v jednotě, promyšleně a organizo-

vaně, kde se skutečně intenzivně cvičí, kde se přísně respektují ustanovení řádů, předpisů, programů bojové přípravy a metodik, tam se dosahuje trvalých a kvalitních výsledků při zvyšování bojové připravenosti velitelů, štábů a vojsk.

Je potřebné cílevědomě připravovat velitele, štáby a vojska k plnění úkolů ve složitých podmínkách a předpokládaných situacích. Dbát, aby každý jednotlivec zvládl stanovený úkol do všech detailů. Neustále zkvalitňovat operační a bojovou přípravu, výcvik a slaďování bojové činnosti útvarů a svazků, přípravu a výcvik záloh. Usilovně hledat další možnosti pro zkracování časových norem v přípravě vojsk, bojové techniky a zbraní k včasnému použití a k všestrannému technickému a materiálnímu zabezpečení.

Vysoké nároky na zvládnutí nových zbraní, zbraňových systémů a složité bojové techniky kladou také vyšší požadavky na fyzickou připravenost všech příslušníků armády a představují neoddělitelnou část bojové připravenosti vojsk. Bez náročné tělesné přípravy a širokého rozvoje masové sportovní činnosti si nelze představit úspěšnou přípravu každého vojáka k překonávání těžkostí při plnění úkolů polního výcviku vojsk.

Zkušenosti přesvědčivě ukazují, že intenzivní polní výcvik, který vyžaduje nasazení všech fyzických i duševních sil, maximálně se přibližuje skutečné bojové činnosti, neúčinněji formuje morálně politické, bojové a psychické vlastnosti vojáků a podněcuje je k dosažení co nejlepších výsledků. Proto je nanejvýš nutné, aby všichni příslušníci velitelského sboru si stále uvědomovali, že každé nedostatečně připravené zaměstnání je nenahraditelnou ztrátou ve výcviku vojsk.

Z pohledu těchto požadavků je potřebné zaměřovat přípravu velitelů, příslušníků štábů a vojsk na splnění úkolů každodenního výcviku, při taktických cvičeních a taktických cvičeních s bojovou střelbou. V plné míře uskutečňovat takticko-pořádková cvičení, především s materiálem, na kterých cílevědomě prohlubovat zvládnutí

ti zbraní, techniky a jednotlivých činností a upevňovat získané návyky.

Růst bojové připravenosti svazků a útvarů je závislý na neustálém rozvoji a těsném sepětí jejich dokonalé technické vybavenosti s bojovým mistrovstvím a vysokou morálkou vojsk. Určujícím však stále zůstává, že rozhodující silou ve válce je člověk. Proto ze všech stránek bojového potenciálu armády vystupuje do popředí **morálně politický faktor**, jehož upevňování je třeba věnovat trvalou pozornost. Cílevědomě je potřebné prosazovat, aby příslušníci armády stáli pevně na pozicích politiky Komunistické strany Československa, svou obětavou prací se aktivně podíleli na jejím uskutečňování a čestně plnili povinnosti internacionální obrany socialismu. Z toho vyplývá povinnost neustále prohlubovat politické a mravní kvality vojáků na základě hluboké oddanosti komunistické straně a pracujícímu lidu i silné nenávisti k nepříteli.

Úlohu morálně politického faktoru při zvyšování bojové připravenosti vojsk je potřebné vidět v dialektické jednotě s existencí soudobých bojových prostředků mistrně ovládaných příslušníky armády. Velitelský sbor musí brát plně v úvahu, že uplatňování vědeckotechnického pokroku ve vojenství klade zcela nové požadavky na myšlení a jednání lidí, na úroveň kázně a organizovanosti života u útvarů a jednotek a na organizátorskou a řídicí práci. Všechny tyto okolnosti se plně promítají do oblasti morálně politického stavu a musí být plně respektovány.

Důležitým předpokladem vysoké bojové připravenosti vojsk, spolu s politicky a odborně připraveným vojákem, je **plně boj schopná výzbroj a bojová technika**. Tento požadavek v naší vysoce technicky vybavené armádě si musí velitelé, příslušníci štábů a političtí pracovníci nejen plně uvědomit, ale ve své řídicí činnosti jej plně zabezpečovat. To prakticky znamená, aby péče o výzbroj a techniku nebyla kampaňovitá, ale byla zabezpečována jako trvalý úkol. V plné míře je potřebné, aby ke zvýšení úrovně péče o výzbroj a tech-

niku byly účelně využívány podmínky, které v tomto směru vytváří ustanovení Řádu vnitřní služby ozbrojených sil Československé socialistické republiky. Velitelské a technické orgány musí promyšleně organizovat parkové a hospodářské dny a na vysoké úrovni zabezpečovat údržbu a ošetřování výzbroje a techniky v odpoledních hodinách. Dále je třeba zabezpečit, aby prací na výzbroji a technice byly v plné míře intenzivně využity dílenské jednotky a jejich kvalifikovaní specialisté.

Stále rostoucí nároky na zabezpečení výcviku technikou, na bezporuchový provoz techniky a výzbroje musí být zajišťovány plánovitě. V této souvislosti musí vedoucí funkcionáři jednotlivých velitelských stupňů věnovat náležitou pozornost zpracování **plánu provozu techniky**. Aby tyto plány byly reálné a zabezpečovaly efektivní a hospodárné používání techniky, aby měly potřebnou autoritu, musí se stát jejich tvorbou především záležitostí velitelů a ne pouze technických orgánů. Plány provozu musí být zpracovány tak, aby zabezpečovaly vysokou provozuschopnost výzbroje a techniky nejen při zabezpečování výcviku, ale i pro případ bojového použití.

Velitelé jsou povinni všestranně zabezpečovat, aby výzbroj, technika a materiál byly plně boj schopné a bezporuchové. Nepostačuje však, aby velitel měl k dispozici všechny prostředky a ve stanovené době s přidělenou bojovou technikou zaujal určený prostor. Jde o to, aby byl schopen zahájit také ihned boj se silným nepřítelem, dovedně ho ničit a dosáhnout vítězství za složité situace a v těžkých podmínkách. Přitom právě sehrává důležitou a rozhodující úlohu **celková bojová připravenost** jednotky, útvaru nebo svazku.

U velitelského sboru se stává rozhodujícím uplatnění získaných návyků v celém rozsahu velitelské činnosti za dané konkrétní situace a u všech vojáků je to mistrně ovládání přidělené zbraně a bojové techniky a plnění všech činností na bojišti.

K tomu, aby bylo dosaženo trvale vysokého stupně bojové připravenosti svazků a útvarů, je třeba prohloubit znalosti zbraní a bojové techniky, zvýšit efektivnost bojové přípravy a zejména úroveň taktické, střelecké, palebné, odborné a technické přípravy a řízení bojových vozidel. Dosaženým výsledkem se musí stát schopnost a dovednost vojáka mistrně zvládnout zbraň a bojovou techniku, umět je ošetřovat, odstraňovat poruchy a v plné míře využívat jejich bojových vlastností. Důležité je, aby každý jednotlivec si dokonale osvojil svou odbornost, aby zároveň bylo dosaženo plné zastupitelnosti v družstvu, osádce a obsluze.

Pro dokonalé zvládnutí nových druhů

výzbroje a složité bojové techniky má podstatný význam dobře organizovaná **technická příprava**. Její obsah však musí být správně zaměřen na zvyšování teoretických znalostí a praktických dovedností, které směřují k efektivnímu využití taktických a technických možností přidělených zbraní a techniky. Promyšleně musí být spojováno teoretické i praktické osvojování a zvládnutí zbraní a techniky s využitím všech příležitostí a možností. Ke zvyšování teoretických vědomostí a k praktickému výcviku musí být vhodně využíváno všech zaměstnání ve výcviku se zbraněmi a technikou, ošetřování, oprav zbraní a techniky i parkových a hospodářských dnů.

Shrneme-li všechny naše získané zkušenosti a poznatky, které umožňují dokonalé a co nejrychlejší zvládnutí nových zbraní a moderní techniky, dojdeme k závěru, že jedině soustavným studiem teoretických otázek a jejich ověřováním při praktické činnosti můžeme zvýšené požadavky kvalitně splnit. Jde o to, aby bylo plně pochopeno, že vysokou bojovou pohotovost a připravenost vojsk tvoří morálně politické a vojenskoodborné kvality, vycvičenost a vysoká kázeň vojáků, schopnost velitelů dovedně organizovat a řídit bojovou činnost vojsk, efektivně využívat zbraně

a bojovou techniku a udržovat je v bezvadném stavu. Vždy je třeba zabezpečovat, aby bojová technika, výzbroj a ostatní technické prostředky byly plně bojeschopné a byl dokonale promyšlen způsob jejich bojového použití při vedení všech druhů bojové činnosti. V plné míře je potřebné využívat zkušeností bratrských armád, zejména Sovětské armády. Pozornost musí být věnována vysoké účinnosti stranickopolitické práce zaměřené na výchovu ke komunistické ideovosti, politické pevnosti, odvaze a odhodlání zvítězit nad nepřitelem.

Metodologický význam historického materialismu pro vojenskou teorii a praxi

Složitost, mnohostrannost a různorodost sociálně ekonomických, politických a ideologických procesů a jevů v současné epoše si zvláště naléhavě vynucuje, aby byly filozoficky a sociálně politicky uceleny, objektivně a pravdivě pochopeny podstatné změny a vývojové tendence ve všech oblastech a sférách společenské praxe.

V podmínkách, kdy agresivní kruhy imperialismu, jak potvrzuje současná mezinárodní situace, pokračují v intrikách proti socialistickým a dalším mírumilovným národům a usilují o porušení existující rovnováhy ve vzájemném poměru sil, jsou naše země socialistického společenství nuceny využívat všech prostředků k vojenskému zabezpečení výsledků socialistické výstavby. Boj za odvrácení války, za zabezpečení mírové budoucnosti je fakticky bojem za zabezpečení rozvoje lidstva.

V této situaci lidé, jako tvůrci dějin, se snaží nejen odpovědět na otázky, proč byla minulost taková jaká byla, přítomnost taková jaká je, ale také, jaká budoucnost je skryta ve vývoji od minulosti k přítomnosti, jakou naději na realizaci mají cíle komunismu v současné etapě vývoje tříděného světa, jakým směrem usměrnit naši pozornost a praktickou aktivitu, abychom připravili budoucnost bez válek, kterou očekáváme.

Splnění těchto požadavků není možné bez vědeckého přístupu ke společnosti, který nám zprostředkovává marxismus-leninismus jako vědecké učení proletariátu a zvláště dialektický a historický materialismus jako jeho obecný teoretický základ.

Objev materialistického pojetí dějin, který patří k historickým zásluhám K. Marxe a B. Engelse, v praxi znamenal nejen prokázání platnosti materialismu i v oblasti společenských jevů, ale také budování důsledně monistické koncepce světa jako celku v materialistickém pojetí přírody, společnosti a lidského myšlení.

Prokázání platnosti materialismu i v oblasti společenských jevů odstranilo, jak napsal V. I. Lenin v článku „Karel Marx“, dva hlavní nedostatky dřívějších společenských teorií. Za prvé, jejich neschopnost vyjádřit objektivní zákony vývoje společnosti a skutečné příčiny ideových pohybů historické činnosti lidí, za druhé ignorování úlohy lidových mas jako opravdových tvůrců dějin. Konstatoval, že Marx formulováním materialistického pojetí dějin ukázal cestu k vědeckému zkoumání dějin jako jednotného procesu, zákonitého v celé své nesmírné mnohostrannosti plné rozporů.

Historický materialismus jako obecná filozofická teorie historického procesu

Dialektickomaterialistickým pojetím dějin se konstituují v rámci jednotné vědecké filozofie její relativně samostatná součást — historický materialismus — jako strukturální část dialektickomaterialistické filozofie, která zahrnuje filozofickou problematiku společnosti.

Objektem zkoumání historického materialismu je společnost jako vývojově nejvyšší a nejsložitější oblast objektivní reality.

Historický materialismus jako filozofická věda o společnosti zkoumá vzájemné souvislosti různých stránek historického procesu, všeobecné zákony vývoje a střídání různých společenských formací, odhalované na základě materialistického řešení vzájemného vztahu společenského bytí a společenského vědomí, objektivní a subjektivní stránky společenského života.

Vznikem historického materialismu se zkonstituovala filozofická teorie, která přistupuje ke společnosti a k dějinám jako k přírodně historickému procesu. Analyzuje dějiny jako proces vzniku, vývoje a střídání společenskoeekonomických formací a prokazuje, že vývoj společnosti je výsledkem činnosti lidí. Tato teorie umožnila díky dialektickomaterialistickému přístupu zkoumat společnost jako zvláštní sociální formu pohybu hmoty, jako jednotný historický proces, jako celek, který představuje systém se složitou strukturou dějů a vztahů, které vzájemným působením spolu vytvářejí materiální jednotu historického procesu. Odhaluje také podstatné stránky a vztahy mezi společenskými jevy a procesy, jejich místo a úlohu v dějinném procesu, nejobecnější zákony, hybné síly historického vývoje i jeho zákonitě tendence.

Tato filozofická teorie umožňuje pochopení také toho, jak společenský subjekt (třída, sociální skupina, národ, stát) prakticky zasahuje do struktury předmětného (objektivního) světa, jak ho přeměňuje z hlediska svých potřeb a záměrů, jaký je výsledek této činnosti (dosahuje-li chtě-

ného cíle), jak si změněné skutečnosti zpětně vynucují změnu původního záměru, a které z lidských záměrů mají pro dějinné proměny společnosti rozhodující význam.

Historický materialismus jako vědecká filozofie společnosti se od svého vzniku neprezentuje jen jako obecná teorie historického procesu, ale i jako metoda vědeckého poznání společenských jevů i jako nástroj revoluční přeměny světa. V důsledku tohoto charakteru vystupuje historický materialismus také jako všeobecná metodologie společenských věd i jako nástroj bezprostředního poznání konkrétních společenských, tedy i vojenských jevů a procesů.

Neoddělitelnou součástí společenské struktury třídních společenskoeekonomických formací jsou sociální jevy, procesy, instituce i teorie, spjaté s vojenstvím, sociálním násilím a válkami. Sociální násilí a války jako fenomén byly vždy v dějinách frekventovaným prostředkem sociální činnosti. Je to možné prokázat pouhým výčtem válek, sociálních konfliktů, revolucí, kontrarevolucí, pučů, palácových převratů, ale i fungováním politických organizací společnosti v té které fázi jejího vývoje. Je tomu tak i dnes v soudobých vnitropolitických i mezinárodních politických procesech.

Z těchto důvodů věnovali klasikové marxismu-leninismu také značnou pozornost problémům násilí, válek i celému vojenství. Snažili se nalézt odpověď na otázky, zda jsou sociální násilí a války nevyhnutelným prostředkem každé politiky a každé společenskoeekonomické formace, jako úlohu plní v dějinném procesu, zda se stanou také pro proletariát nevyhnutelným prostředkem, nástrojem v boji za likvidaci kapitalismu a výstavbu socialismu. K. Marx, B. Engels i V. I. Lenin překonali omezenost a jednostrannost dřívějších teorií, přehodnotili vojenskoteoretický odkaz minulosti a z vědeckých filozofických pozic vytvořili učení o válce a ar-

mádě, založené na vědeckém světovém názoru proletariátu. Tím uskutečnili revoluční převrat také v metodologických přístupech k otázkám války, armády i celého vojenství a vytvořili základy vojenského programu a vojenské vědy proletariátu.

Vzhledem k tomu, že není možné na relativně úzkém prostoru jednoho článku podrobněji analyzovat metodologický význam historického materialismu pro vo-

jenskou teorii a praxi, zaměřím se pouze na základní oblasti vzájemných vztahů, které považuji za filozoficky nejnosnější a neaktuálnější. Půjde především o rozbor dvou problémů. Za prvé metodologického významu historického materialismu jako obecné filozofické teorie pro vojenskou teorii a praxi; za druhé významu historického materialismu jako obecné metodologie společenských a vojenských věd.

Metodologický význam historického materialismu jako obecné filozofické teorie pro vojenskou teorii a praxi

Obecná filozofická teorie společnosti, reprezentovaná historickým materialismem, by nepostihovala celou společenskou skutečnost, kdyby opomenula specifickou oblast společenského pohybu v třídních společnostech — vojenství. Stěží bychom si mohli představit svět v současné epoše přechodu od kapitalismu k socialismu, v podmínkách zůstávajícího se třídního boje mezi dvěma protikladnými společenskými systémy bez organizací a institucí ozbrojeného násilí. Ne náhodou je jednou z důležitých součástí teoretického odkazu K. Marxe, B. Engelse a V. I. Lenina jejich vojenskofilozofická a vojenskoteoretická činnost, vyvolaná potřebami revolučního boje a obrany vymožeností socialismu před imperialistickou agresi.

Socialistické země nikdy nechtěly a nechtějí ani dnes prokazovat přednosti socialismu válkou. Jsou si vědomy toho, že cesta k trvalému míru nemůže být spojována s neustálým hromaděním zbraní a zdokonalováním způsobů ozbrojeného boje. Proto staví proti imperialistické doktríně válečné historie a horečného zbrojení politiku následného boje za mír a bezpečnost národů.

Pro zahraniční politiku zemí socialistického společenství i pro postoje pokrokových sil celého světa je přímo symbolické ztotožnění se s tezí XXVI. sjezdu KSSS, že „všechny národy naší planety nemají dnes důležitější mezinárodní úkol

než uhájit světový mír... Ukazatelem cesty k zítřku nesmějí být přípravy na válku, které odsuzují národy k nesmyslnému mrhání materiálním a duchovním bohatstvím, nýbrž upevňování míru“. (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály, Praha 1981, s. 31 až 32.) Tato stanoviska KSSS neznamenají netečnost k horečnému zbrojení Spojených států amerických a jejich satelitů. „Neusilovali jsme a neusilujeme o vojenskou převahu nad druhou stranou“, zdůrazňuje se v dokumentech XXVI. sjezdu KSSS. „To není naše politika. Ale zároveň nedovolíme nikomu, aby takovou převahu získal nad námi. Takové pokusy a taková snaha jednat s námi z pozice síly nemají naprosto žádné vyhlídky.“ (Tamtéž, s. 24.)

Nutnost obrany vymožeností socialistické revoluce si uvědomovali i klasické marxismu-leninismu, k jejichž historickým zásluhám patří prokázání platnosti dialektikomaterialistického monismu nejen ve společnosti, ale i v oblasti vojenství. Dokázali, že vývoj vojenství je obdobně jako celé společnosti přirodně historickým procesem. Zdůvodněním sociálně historické podmíněnosti válek, objasněním jejich příčin v souvislosti se vznikem soukromého vlastnictví, s rozdělením společnosti na antagonistické třídy a s vytvořením státu dokázali, že válka je zákonitým jevem vykořisťovatelské společnosti, která prohlubuje sociální a národnostní útlak. Rovněž jejich závěry o zvyšující se sociální úloze válek se zůstáváním antagonistis-

tických rozporů ve společnosti a o nebezpečí zneužívání výsledků výroby v zájmu militarismu jsou i v současné době nesmírně aktuální.

Významnou úlohu při odhalení podstaty válek sehrála materialistická dialektika. Zakladatel vědeckého socialismu dialektickým přehodnocením Clausewitzovy teorie války jako pokračování politiky dali nový obsah podstatě války tím, že prokázali třídní charakter války i politiky a odhalili zdroje válečné politiky v ekonomice vykořisťovatelské společnosti. Uplatněním principů konkrétně historického přístupu k válkám položili také základ vědecké klasifikaci válek a hodnocení válek.

Obdobné zásluhy mají také za vědecké zdůvodnění podmínek, které umožňují vyloučení válek ze života společnosti a upevnění míru, za vytyčení a vyřešení vztahů mezi třídním bojem, válkou a revolucí i za vědecké řešení původu, třídní podstaty a funkcí armády jako ozbrojené organizace státního aparátu k vedení války, za rozpracování podmínek vítězství ve válce a zdrojů síly armády. To jsou pouze některé argumenty, které prokazují objektivnost a vědeckost materialistického přístupu k válkám a některým oblastem vojenství. Mají podstatný vliv na obecné celospolečenské problémy.

Filozofickometodologická východiska materialistického pojetí dějin mají také význam pro analýzu parciálních oblastí vojenství. Umožňují odhalení:

— Závislosti věcných prostředků ozbrojeného násilí na způsobu výroby. B. Engels v *Anti-Dühring*u napsal: „... vítězství násilí je založeno na výrobě zbraní a ta zase na výrobě vůbec, tedy — na „ekonomické moci“, na „hospodářské situaci“, na materiálních prostředcích, které má násilí k dispozici.“ (Engels, B.: *Anti-Dühring*. Spisy, sv. 20, Praha 1966, s. 173.)

— Závislosti výzbroje, složení, organizace, taktiky a strategie především na ekonomických podmínkách. „Výzbroj, složení, organizace, taktika a strategie závisí především na příslušném stupni výroby a komunikací...“ zdůraznil B.

Engels. (Engels, B.: *Tamtéž*, s. 173.) „Celá organizace armád a jejich způsob vedení boje a tedy i vítězství a porážka jsou závislé na materiálních, to jest ekonomických podmínkách: na lidech a zbraních, tedy na kvalitě a kvantitě obyvatelstva a na technice.“ (Engels, B.: *Tamtéž*, s. 177.)

— Zákonitostí vztahů mezi úrovní bojové techniky a způsobem vedení ozbrojeného zápasu. „... pokroky techniky, jakmile se daly vojensky použít a byly také použity, skoro násilně vynutily změny, ba převraty ve způsobu vedení boje a k tomu ještě často proti vůli vojenského velení,“ napsal B. Engels v citovaném díle. „Engels, B.: *Tamtéž*, s. 178.)

— Politiky jako základního strukturního prvku podstaty války jako společenskohistorického jevu i formulování základních metodologických principů analýzy průběhu a výsledků války politickým prizmatem třídních zájmů a poměrů mezi třídami.

Realizace tohoto principu při analýze války znamená respektovat skutečnost, že politika určuje zaměření, charakter příprav třídy, státu, koalice na konkrétní válku. Stanoví kritéria pohotovosti k válce, vytyčuje cíle, kontroluje zahájení a do značné míry i průběh války. Ovlivňuje průběh války určováním a upřesňováním jejich strategických cílů. Prostřednictvím strategie působí politika na konkrétní formy a způsoby ozbrojeného zápasu, které podřizuje celkovému vojenskopolitickému záměru. Politické prostředky sjednocují a koordinují působení všech činitelů, které rozhodují o průběhu a výsledku války. Politika využívá výsledků války a stanoví nové cíle a úkoly tříd, společnosti na základě reálných sociálních následků války. Válka však také působí zpětně na politiku. Klade požadavky na materiálně technické zabezpečení války, zabezpečení vojenskovědeckého výzkumu i morálně politickou a psychologickou přípravu vojsk.

— Vlivů ideologie a uvědomění lidových mas na způsob vedení ozbrojeného zápasu a na výsledek války. B. Engels

napsal: „Emancipace proletariátu bude mít také svůj zvláštní výraz a vytvoří svou zvláštní, novou metodu války.“ (Engels, B.: Možnosti války svaté aliance proti Francii. Marx-Engels. Spisy, sv. 7. Praha 1959, s. 514.) Podobně V. I. Lenin formuloval tezi o morálním duchu armády. Vyjádřil v ní obecnou zákonitost války. „V každé válce je nakonec vítězství podmíněno morálním stavem mas, které na bojišti prolévají svou krev.“ (Lenin, V. I.: Projev na veřejné konferenci. Spisy, sv. 31. Praha 1955, s. 131—132.)

Z těchto souvislostí vyplývá, že oblast vojenství je neoddelitelná od obecných společenských problémů třídní společnosti. Historický materialismus jako obecná

filozofická teorie společnosti umožňuje odhalit vnitřně protikladný vliv vojenství, zvláště válek na dějinný vývoj, ale také vliv celospolečenských faktorů materiálních i ideálních, objektivních i subjektivních na vývoj vojenství vcelku i na jeho jednotlivé oblasti.

Zvláště v současné epoše vystupují problémy války a míru nejen v parciálním společenském, ale celosvětovém významu. Jak bylo zdůvodněno na XXVI. sjezdu KSSS, „...dnes neexistuje pro žádný národ podstatnější, důležitější úkol, než je udržení míru, než je zajištění základního práva každého člověka — práva na život.“ (XXVI. sjezd KSSS. Dokumenty a materiály. Praha 1981, s. 7.)

Význam historického materialismu jako obecné metodologie společenských a vojenských věd

Společnost není předmětem zkoumání jen historického materialismu, ale i dalších věd ekonomických, politických, právních, historických, sociologických, psychologických, ale i etiky, estetiky, vojenské vědy aj. Tyto společenské vědy mají svůj předmět zkoumání, své vlastní metody. Jejich specifičnost, ve srovnání s historickým materialismem, je v tom, že každá z těchto věd studuje pouze určité stránky života společnosti a zákonitosti jejich vývoje.

Historický materialismus jako obecná filozofická věda o společnosti zkoumá společnost a dějiny jako jednotný proces, obecné zákony vývoje společnosti, dialektickou jednotu materiálních a duchovních faktorů sociální reality, vzájemnou souvislost objektivních a subjektivních podmínek života společnosti i vzájemné souvislosti a podmíněnosti jednotlivých oblastí společenského života. Specifičnost předmětu historického materialismu určuje i jeho místo mezi ostatními společenskými vědami. Historický materialismus je nejen filozofickou teorií společnosti, ale vystupuje vůči ostatním společenským vědám jako obecná teorie a metoda poznávání konkrétních společen-

ských jevů a procesů, jako obecná metodologie společenských a vojenských věd.

Revoluční převrat, k němuž došlo vznikem filozofické vědy o společnosti, měl důsledky i pro ostatní společenské vědy a společenskou praxi. Prokázání platnosti dialektikomaterialistických principů, kategorií a zákonů i ve společnosti mělo rozhodující význam pro všechny společenské vědy, neboť objektivní vědecký a stranický přístup historického materialismu ke společnosti umožnil přehodnotit výsledky všech společenských věd i přebudovat jejich metodologii na základě materialistického pojetí dějin.

Historický materialismus umožňuje konkrétnějším společenským vědám chápat sociální jevy v jejich materiální jednotě a mnohotvárnosti, vnitřní souvislosti, vzájemné podmíněnosti i v pohybu a vývoji. Tím, že tyto vědy vycházejí z filozoficko-teoretických a metodologických východisek a konfrontují své závěry s celkovým teoretickým obrazem společnosti, poskytovaným historickým materialismem, dospívají k pravdivému poznání. S pomocí principů, kategorií a zákonů historického materialismu se může ekonom, historik, právník i vojevědecký pracovník zo-

rientovat ve složité síti jevů a vztahů společenského života. Znalost historického materialismu i příslušného speciálně společenského i vojenského oboru pomáhá postupovat při studiu společenské empirie od jednotlivého k obecnému, od povrchního poznání k hlubšímu, od jevů k podstatě historického procesu. A naopak studium a zkoumání výsledků konkrétních společenských věd obohacuje historický materialismus a vytváří podmínky pro jeho další rozvinutí.

Metodologické bohatství historického materialismu vytváří předpoklady pro objektivní vědeckou orientaci ve všech oblastech vojenství. K pochopení obsahu historického materialismu i jeho metodologické funkce při analýze vojenské teorie a praxe přispívají principy, kategorie a zákony historického materialismu.

Principy objektivního přístupu k vojenským jevům, prvotností materiálního základu společnosti a vojenství před společenským vědomím, principy historismu i stranického a třídního přístupu k sociálním a vojenským procesům vyjadřují metodologická východiska, jejichž respektování je nevyhnutelné při analýze jakékoliv oblasti vojenství.

Obdobně kategorie historického materialismu, jako objektivní odraz určitých stránek, vlastností a souvislostí zkoumaného objektu v lidském vědomí, plní důležitou metodologickou funkci při analýze vojenských jevů a procesů jak globálních, tak i parciálních.

Platí to např. o analýze vývoje způsobů vedení ozbrojeného zápasu, která patří k základním úkolům vojenské teorie a praxe. Připravit armádu na válku předpokládá umět předvídat charakter budoucí války a na základě toho stanovit takové formy výcviku a výchovy příslušníků armády, které odpovídají novým prostředkům vedení ozbrojeného zápasu.

Nové objektivní podmínky vedení ozbrojeného zápasu si v současném období vynucují také analýzu vlivu vědeckotechnické revoluce ve vojenství na způsoby vedení ozbrojeného zápasu. Zkoumání

těchto vlivů a jejich realizace ve výcviku a výchově vojsk nejen umožňuje lépe zabezpečit obranyschopnost zemí socialistického společenství v případě jejich napadení, ale vytváří také předpoklady pro odvrácení možné války.

V této souvislosti vystupuje do popředí obsahové vyjádření kategorií: způsob vedení ozbrojeného zápasu, forma a charakter ozbrojeného zápasu, charakter a druh ozbrojeného zápasu aj., ale také kategorií, které souvisí s analýzou činitelů sociálně ekonomické, vojenskopolitické, vojenskotechnické povahy i lidského činitele, které ovlivňují ozbrojený zápas.

Rovněž analýza prvků ozbrojeného zápasu — bojové techniky a člověka — je možná jen při využití metodologického bohatství kategorií obsahu a formy, celku a části, systému a elementu, kvantity a kvality aj. Ty jsou nevyhnutelné k prokázání toho, že změny v bojové technice a ve složení armády jsou základní příčinou změn způsobů a forem vedení ozbrojeného zápasu. Čím hlouběji a všestranněji se podaří prostřednictvím kategorií zachytit a zobrazit mnohotvárné stránky vojenských jevů, do jak husté sítě vztahů se podaří pomocí kategorií proniknout, tím úplněji a všestranněji je možné postihnout zkoumanou oblast.

Dynamičnost, proměnlivost a rozpornost vojenství není možné v celé šíři postihnout bez využití metodologického bohatství, které nám poskytují zákony historického materialismu. Klasikové marxismu-leninismu přistupují k vojenství jako k přírodně historickému procesu. V něm se prosazují zákony, které působí nezávisle na vůli, vědomí a úmyslech lidí, naopak samy jejich vůli, vědomí a úmysly určují. Tyto zákony, které působí objektivně a nezávisle na vůli a vědomí, se však prosazují výlučně prostřednictvím činnosti lidí buď živelně jako cizí síla, nebo je jejich působení zprostředkováno uvědomělou činností lidí. „Není to tak, že by dějiny používaly člověka jako prostředku k dosažení svých cílů — jako by

byly nějakou zvláštní osobou," napsali K. Marx a B. Engels, „— ne — dějiny nejsou ničím jiným, než činností člověka, který sleduje své cíle.“ (Marx, K., Engels, B.: Svatá rodina. Marx—Engels: Spisy, sv. 2. Praha 1957, s. 111.)

V aplikaci na válku to znamená, že v praktické konfliktní interakci lidových mas, tříd, politických stran, armád i jednotlivců, jejímž obsahem je pokračování politiky jinými násilnými prostředky, jsou vytvářeny podmínky, v nichž působí zákony války. Vzhledem k tomu, že válka je nejen ovlivňována, ale také ovlivňuje všechny oblasti života společnosti — oblast ekonomickou, politickou, ideologickou a především vojenskou, nepůsobí zákony v jednotlivých oblastech „vedle sebe“, v „čisté podobě“ — izolovaně, ale působí jeden na druhý a obecný výsledek tohoto působení. Předpoklady pro působení objektivních zákonů války tvoří nejen materiální činitele, ale i činitel duchovní.

Metodologické bohatství historického materialismu je značně obsáhlejší a všestrannější. Znalost principů, kategorií i zákonů historického materialismu umožňuje analyzovat podstatu a původ vojenskosti, jeho třídní charakter, sociální funkce, dějinné proměny, stejně jako podstatu a zvláštnosti zákonitostí válek, vytýpat zákony vzniku průběhu a výsledků válek, respektovat historickou podmíněnost válek apod.

Soudobé vojensství jako velmi složitý, rozporný a mnohostranný společenský jev, zkoumá řada věd společenských (filozofie, ekonomie, vědecký komunismus, historiografie, právní vědy, sociologie, etika, vojenská věda aj.), přírodních, technických i matematických. Přínos jednotlivých věd pro vojensství je závislý na předmětu jejich zkoumání a na jejich postavení v systému vojenskovědeckých poznatků. Jednotlivé vědy jsou při analýze války nezastupitelné. Každá z těchto věd se vyznačuje různým stupněm obecnosti a šíře a tedy i rozdílným významem jejich poznatků pro vojensství.

Podle toho, zda příslušná teorie odhaluje zákony, analyzuje pojmy a kategorie, které mají význam i pro jiné vědy a poskytuje jim některé metody, pomocí kterých příslušná věda dosahuje vědeckých poznatků a výzkumných cílů, plní metodologickou funkci. Metodologická úloha, metodologický význam teorie jsou dány tím, že její obsah a závěry mají určitý vliv na jiné vědy, usměrňují, regulují poznání a praxi v celku nebo v některé jiné oblasti. Souhrn zákonů a tezí, pojmů a kategorií, přístupů a postupů vytváří prostředky (metodologický aparát), pomocí nichž daná teorie usměrňuje, reguluje řešení úkolů v jiných oborech poznání a praxe.

V souvislosti s řešenými problémy považují za potřebné zdůraznit, že teoreticko-metodologickým východiskem analýzy vojenské teorie a praxe je marxisticko-leninské učení o válce a armádě, které je syntézou vzájemně propojeného studia války a armády všemi základními součástmi marxismu-leninismu, tedy marxisticko-leninskou filozofií, politickou ekonomikou i vědeckým komunismem.

Marxisticko-leninská filozofie je nejobecnější teorie a metoda, jako teoretický základ světového názoru a obecná metodologie poznání a praxe a její neoddělitelná součást — historický materialismus — jako obecná filozofická věda o společnosti, přispívající filozofickými prostředky ke sjednocení filozofické, ekonomické a politické analýzy a vytvářejí předpoklady komplexního obecného zkoumání problémů války a armády.

Historický materialismus jako neoddělitelná součást marxisticko-leninské filozofie obstál v ostrých ideově politických srážkách s nemarxistickými teoriemi v minulosti a prokazuje svou životnost i v současné epoše. Vyrůstá intenzita třídního boje v mezinárodním měřítku právě v oblastech, které se dotýkají podstaty společenského pohybu a vývoje i problémů metodologie.

Cesty dalšího zvyšování tvůrčího vojenskoteoretického myšlení

Na stránkách Vojenské mysli v roce 1981 i 1982 byla uveřejněna série článků, zaměřených k rozvoji tvůrčího vojenskoteoretického myšlení. Články byly cílevědomě usměrněny k vojenskopolitickému zdůvodnění aktuálnosti této problematiky, k vysvětlení podstaty tvůrčího myšlení obecně a vojenskoteoretického zvláště i k obsahové tematice, ve které je nutné přednostně rozvíjet tvůrčí vojenskoteoretické myšlení v podmínkách ČSLA.

V tomto příspěvku chceme pohovořit o metodách i cestách dalšího zvyšování úrovně tvůrčího vojenskoteoretického myšlení, jehož rozvoj zůstává i nadále vysoce aktuálním požadavkem při budování a obraně rozvinuté socialistické společnosti v podmínkách probíhající vědeckotechnické revoluce.

Základním předpokladem dalšího zvyšování úrovně tvůrčího vojenskoteoretického myšlení je prohlubování znalostí marxismu-leninismu a zejména marxisticko-leninské filozofie. Uplatňování marxisticko-leninské filozofie jako metodologie vojenskovědeckého poznání umožňuje přistupovat k vojenským problémům z materialistických pozic. Ve vědecké filozofii je materialismus organicky spjat s dialektikou, která je účinným prostředkem poznávání soudobého vojenství v jeho ve-

škeré složitosti a rozpornosti, v jeho neustálém vývoji a změnách.

Dialektický přístup při řešení problémů vojenství je základním zdrojem tvůrčího vojenskoteoretického myšlení, bez něhož není možné úspěšně řešit dnešní úkoly složité praxe štábů a vojsk. Myslet tvořivě znamená myslet dialekticky. To umožňuje včas postřehnout novosti ve vztahu k dalšímu zkvalitňování vojenské praxe.

Marxisticko-leninská metodologie zabezpečuje vědeckou objektivitu zkoumaných jevů, přísně stranický a třídní přístup, všestrannost tvůrčího řešení, konkrétně historický přístup, spojování souvislostí a vojenských zkušeností s odvážnou formulací nových přístupů a řešení.

Úroveň tvůrčího vojenskoteoretického myšlení je však určována nejen tím, jak hluboce je vědecky metodologie vojenskovědeckého poznání propracována, nýbrž i tím, jak hluboce ji vojenské kádry zvládnou a jak ji prakticky využívají. To je zvláště důležité v současné době, kdy se požaduje, aby se do procesu tvůrčího myšlení zapojilo co nejvíce příslušníků ČSLA v rámci svých možností.

Spolu s marxisticko-leninskou metodologií, která prolíná celým procesem tvůrčího vojenskoteoretického myšlení a je

jeho základem, je podle charakteru obsahu zkoumaného problému využíváno i ostatních obecných metod tvůrčího řešení problémů v nejobecnějším slova smyslu.

Půjde zejména o využití metod pozorování a experimentu, analýzy a syntézy, srovnávání a zobecňování, přechodu od abstraktního ke konkrétnímu, historických a logických metod, metod expertiz, systémového přístupu i různých matematických metod včetně matematického modelování apod.

Z toho tedy vyplývá pro vojenskou kádry perfektně zvládnout nejen marxisticko-leninskou metodologii, ale i obecné metody zkoumání a využívat jich v procesu tvůrčího vojenskoteoretického myšlení v naprosté dialektické jednotě. Charakteristika a hluboká znalost jednotlivých obecných metod zkoumání umožňuje jejich optimální kombinaci tak, aby bylo dosaženo požadovaného výsledku. Bez splnění těchto předpokladů nelze očekávat výraznější zvýšení úrovně tvůrčího vojenskoteoretického myšlení.

Ale ani tento požadavek nestačí. Řešení konkrétních teoretických i praktických problémů operačního umění, taktiky, rozvoje druhů vojsk a služeb, bojové a politické přípravy, efektivního zvládnutí bojové techniky a zbraní atd., vyžaduje kromě hlubokého ovládnutí marxisticko-leninské metodologie obecných metod zkoumání využívání i dalších speciálních metod zkoumání, které zabezpečují aplikaci výsledků tvůrčího řešení v armádě. To znamená, že v procesu tvůrčího vojenskoteoretického myšlení musí být dosaženo dialektické jednoty využívání marxisticko-leninské metodologie, obecných metod tvůrčího vědeckého poznání a spe-

ciálních metod vojenského zkoumání. Bez dodržení této jednoty nemůže být dosaženo skutečně vědeckých výsledků, které by podstatným způsobem zkvalitňovaly vojenskou teorii a praxi.

Mezi nejznámější speciální metody zkoumání patří např. vojsková a zkušební cvičení, velitelsko-štabní cvičení, spojenecká cvičení, řešení operačních a taktických letuček, vojskové zkoušky, vojenskovedecké konference apod.

Uměním vojenských kádrů tedy je plně využít marxisticko-leninské metodologie tvůrčího vědeckého poznání a z velkého množství různých obecných a speciálních metod zkoumání vybírat a použít těch, které zabezpečí požadovaný výsledek.

Tak např. u pracovníků centrálních složek na MNO a svazů půjde především o důkladné zvládnutí a osvojení si těch metod zkoumání, kterých využijí ve svém zařazení ke zkvalitnění plánování, koncepční činnosti, k práci na prognózách, na plánech výstavby druhů vojsk a služeb, ke zpracování vojenských, technických a ekonomických rozborů. Dále k rozvoji operačního umění a taktiky, ke zvyšování bojové a mobilizační pohotovosti vojsk, ke zkvalitňování normotvorné činnosti apod. Při řešení těchto problémů bude nutné využít zejména metody kritické analýzy, metod tzv. strategického myšlení (jako jsou variantnost, systémovost a interdisciplinárnost) a rovněž i některých metod ze skupiny empirických a logických metod, včetně metody matematického modelování, dále metod operačního výzkumu apod. Důsledná aplikace na podmínky armády bude vyžadovat i použití speciálních metod zkoumání i využívání výsledků vojenskovedecké práce.

Z toho tedy vyplývá, že zvyšování úrovně tvůrčího vojenskoteoretického myšlení bude v mnoha směrech závislé na schopnosti pracovníků dovedně využívat různých metod zkoumání a spojovat je tak, aby bylo dosaženo maximálního efektu při řešení aktuálních problémů soudobé i perspektivní praxe.

Ze speciálních metod zkoumání mají značný význam cvičení všeho druhu jak v národním, tak i spojeneckém rámci. Poskytují bohatý faktografický materiál, který je jedinečným zdrojem pro analýzu, ověřování a zobecňování zkušeností s cílem neustále zkvalitňovat bojovou a výcvikovou praxi. Každé cvičení by se mělo stát širokou základnou tvůrčího objevová-

ní. K tomu je nutné na všech cvičeních častěji experimentovat, hlouběji studovat a získané zkušenosti zobecňovat tak, aby všechno cenné a nové se stalo majetkem všech a bylo směleji zaváděno do praxe vojsk. Při nich je možné komplexně ověřovat a upřesňovat nejdůležitější závěry marxisticko-leninské vojenské vědy, zkoumat metody přípravy štábů a vojsk k vedení bojové činnosti při zahájení i v průběhu války, rozpracovávat způsoby nejefektivnějšího použití bojové techniky a zbraní k ničení nepřítelů a k vedení bojové činnosti ve vysokém tempu a do velké hloubky.

Rovněž je třeba plně využívat výzkumných cvičení s využitím matematických

metod a výpočetní techniky. Při nich se ověřují propočty, prognózy, varianty použití sil a prostředků, zpracovávají se nová doporučení apod., která se pak ověřují na cvičeních s vojsky.

Důležité jsou i kontrolní vojskové zkoušky bojové techniky a zbraní. Jejich význam stále vzrůstá v souvislosti s vybavováním vojsk novými druhy bojové techniky a zbraní, které se doposud nepoužívaly v bojové a výcvikové praxi vojsk.

Progresivní speciální metodou rozvoje vojenskoteoretického myšlení jsou vojenskovevědecké konference. Poskytují široké možnosti kolektivního, tvůrčího posouzení i řešení nazrálých aktuálních problémů vojenské teorie a praxe. Proto velení armády jim každoročně věnuje značnou pozornost v základních výcvikových dokumentech. V současné době se přistupuje k zpracování obsahového zaměření vojenskovevědeckých konferencí do roku 1985. Obsahové zaměření bude vycházet jak z pětiletých plánů vojenskovevědecké práce, tj. jako vyvrcholení řešení vybraných hlavních vědeckých úkolů, tak i z aktuálních potřeb praxe štábů a vojsk.

Organizují se na různých stupních velení, na stupni MNO, na svazech, svazcích, ve vojenských vysokých školách, na pracovištích výzkumné a vývojové základny i v dalších zařízeních ČSLA. Jsou reprezentativním fórem kvalifikovaných vojenských kádřů z různých stupňů velení a specialistů řešení problematiky. Zúčastňují se jich jak vedoucí funkcionáři MNO, tak i velitelé, náčelníci, političtí pracovníci, specialisté, spolu s vědeckými, vědeckopedagogickými a vědeckotechnickými pracovníky. To představuje vysoce kvalifikovaný tvůrčí kolektiv, který je schopen efektivně a kvalitně řešit vzniklé problémy teorie a praxe vojsk. Vojenskovevědecké konference přispívají nejen ke kvalifikované výměně názorů na projednávaný problém, ale i k všestrannému zobecnění zkušeností a k vytvoření jednotných

názorů na způsoby jeho řešení i realizace v praxi. To samo o sobě vyžaduje aktivní podíl vedoucích funkcionářů na jejich přípravě a konání.

Úroveň a účinnost vojenskovevědeckých konferencí závisí na vědecké úrovni zpracování základního referátu i na tom, do jaké míry se podaří zabezpečit otevřenou a tvůrčí diskusi. Výsledky každé vojenskovevědecké konference by měly představovat novou kvalitu řešeného problému a jeho využití jak v praktické činnosti vojsk, tak i v dalším výzkumu, školení, zobecnění, publikování apod. Proto je účelné výsledky vojenskovevědecké konference publikovat, neboť přispívají ke zvyšování vojenskoteoretického myšlení příslušníků ČSLA.

Z toho vyplývá, že v rozvoji tvůrčího vojenskoteoretického myšlení má nezastupitelnou úlohu vojenská praxe. Je východí experimentální základnou veškerého tvůrčího hledání. Leninská teze, že hledisko života, praxe musí být prvním a hlavním hlediskem teorie poznání, je základem i pro rozvoj tvůrčího vojenskoteoretického myšlení.

XVI. sjezd KSČ stanovil jako jeden z nejdůležitějších požadavků současnosti integraci vědy se společenskou, tedy i s vojenskou praxí. Z toho pro nás vyplývá požadavek posilovat takové formy tvůrčího hledání, které ve spojení s praxí jsou nejefektivnější a vedou k rychlému zavádění výsledků do praxe vojsk. To dále vyžaduje, aby se do procesu tvůrčího vojenskoteoretického myšlení zapojily stále více kádery z vojenské praxe, tj. velitelé, náčelníci, političtí pracovníci, důstojníci štábů vojsk, aby se sjednotilo jejich tvůrčí úsilí s vědeckými, vědeckopedagogickými a vědeckotechnickými pracovníky ČSLA. Vždyť velká část problémů vzniká v samotné praxi a může být nejkvalitněji řešena především úsilím uvedených funkcionářů.

Důkladná znalost a efektivní využívání metod tvůrčího vojenskoteoretického myšlení je neoddelitelnou součástí řídicí a organizační práce velitelů, náčelníků a politických pracovníků. Oni především by měli rozvoj tvůrčího myšlení podporovat, sami se aktivně tohoto procesu zúčastnit a vytvářet pro jeho realizaci náročné tvůrčí klima. K tomu vedou různé cesty.

Tak např. správně organizovaná velitelská příprava podněcuje rozvoj tvůrčího vojenskoteoretického myšlení. Týká se to

zejména seminářů, seminárních besed, válečných her, skupinových cvičení i velitelsko-štábních cvičení na mapách. Všechny tyto formy rozvíjí tvůrčí schopnosti, podporují tvůrčí myšlení, diskusi a originalitu. K tomu je zapotřebí, aby vedoucí zaměstnání navodil vhodné tvůrčí klima. Vyžaduje to od něho i velký pedagogický takt, zejména při výměně názorů a zkušeností, při kterých se rozvine polemika a třeba i spory s cílem nalézt to nejlepší řešení.

Charakter přípravy kádřů, zejména na

vyšších stupních řízení, by se proto měl posunout z teoreticko-slovní přípravy do přípravy, která má více teoreticko-praktický charakter. Vyvrcholením velitelské přípravy by měly být takové formy zaměstnání, které by od každého pracovníka vyžadovaly dovednost tvůrčím způsobem aplikovat teoretické zásady a vědecké poučky do praktické činnosti. Tomu odpovídají výše uvedené formy zaměstnání, které umožňují rozvíjet tvůrčí vojenskoteoretické myšlení, neboť vyžadují nejen prostou reprodukci poznatků, ale aktivní tvůrčí řešení problémů bojové praxe vojsk.

Významnou úlohu v rozvoji tvůrčího vojenskoteoretického myšlení má osobní zapojení se do vojenskovědecké práce, do studia vědecké aspirantury a do plnění funkce školitelů ve vědecké výchově.

Rozvoji tvůrčího myšlení napomáhá i aktivní publikační činnost ve vojenskoodborných časopisech, zapojení do práce v různých komisích pro obhajoby, pro oponentské řízení, pro atestace, účast a aktivní práce ve vědeckých, vědeckotechnických a redakčních radách, vědeckotechnické společnosti apod.

Aktivní účast příslušníků ČSLA v těchto formách práce rozšiřuje základnu pro tvůrčí řešení problémů vojenské teorie a praxe. Zabezpečuje i širokou výměnu názorů na vojenskopolitické, vojenskoteoretické, vojenskotechnické, vojenskohistorické i výchovně výchovkové otázky. Ke škodě věci ne vždy jsou tyto efektivní cesty zvyšování úrovně tvůrčího vojenskoteoretického myšlení plně doceněny a využívány.

Závěrem je třeba říci, že další rozvoj socialistické společnosti i její armády je nerozlučně spjat s rozvojem tvůrčího myšlení, a to nejen vybraných jedinců, ale širokých mas. Vysoká aktuálnost těchto myšlenek byla znovu zvýrazněna na XVI. sjezdu KSČ, na celoarmádním aktivu komunistů a vyplývá i z usnesení předsed-

nictva ÚV KSČ z 8. 5. 1981 k uplatňování vědeckotechnického rozvoje v podmínkách ČSLA. Nejde o jednorázovou akci, ale o dlouhodobý proces, který se musí stát středem pozornosti všech velitelů, náčelníků, politických orgánů i stranických organizací.

K VELENÍ VOJSKŮM SPOJENECKÉHO SLOŽENÍ

XXVI. sjezd KSSS i XVI. sjezd KSČ ukázaly, že hrozba nové světové války není odstraněna. Vzhledem k tomu, že existuje seskupení imperialistických a socialistických států, můžeme předpokládat, že válka by měla koaliční charakter. Proto je vysoce aktuální zabývat se trvale a důsledně otázkami přípravy a vedení operací svazy vojsk spojeneckého složení a otázkami velení těmto vojskům.

Již z doby Velké vlastenecké války máme příklady velení vojskům spojeneckého složení. V řadě operací, počínaje rokem 1943, působily společně se Sovětskou armádou polské a československé svazky a svazy a v závěrečném období Velké vlastenecké války i bulharská, rumunská, maďarská a jugoslávská vojska. Ve válce proti Japonsku se Sovětskou armádou bojovala i vojska Mongolské lidové republiky.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války se používají v praxi při společných cvičeních armád bratrských socialistických zemí — účastníků Varšavské smlouvy.

Operační svazy spojeneckého složení nejsou v míru vytvořeny. Mohou se vytvářet při přípravě operace, při jejím zahájení nebo v průběhu vedení operace (bojové činnosti). Spojenecké složení bude nejčastějším jevem na stupni vyšší svaz a svaz. Největší část operačního svazu spojeneckého složení bude mít jednu státní příslušnost, menší část mohou tvořit vojska ostatních spřátelených států.

Požadavky na velení i hlavní zásady velení operačním svazům spojeneckého složení socialistických zemí jsou obecně platné, protože jsou určeny jednotnou vojenskou doktrínou těchto zemí. Organizace velení vojskům operačních svazů spojeneckého složení má však řadu zvláštností, a to:

- podřízení spojeneckých vojsk jednomu velení za podmínek, kdy zásobování a materiální zabezpečení mohou uskutečňovat orgány příslušného státu,
- rozdíly v technickém vybavení,

- odlišnosti v organizační struktuře,
- rozdíly v prostředcích velení,
- rozdíly v metodách práce orgánů velení,
- jazykové rozdíly a další.

Tyto zvláštnosti vyžadují, aby byly předem stanoveny a rozděleny funkce a vzájemné vztahy mezi velitelem a orgány velení operačního svazu a orgány národního velení. K dosažení sladění práce může být výhodná vzájemná výměna operačních skupin těchto orgánů.

Praxe společných cvičení armád — účastníků Varšavské smlouvy ukazuje, že velitel a jemu podřízené orgány velení operačního svazu spojeneckého složení budou zpravidla příslušníky toho státu, ze kterého je podstatná část vojsk daného operačního svazu.

K zabezpečení velení vojskům jiné národnosti se vyčleňují a vysílají ze štábů svazů národních vojsk zvláštní představitelé nebo styčné skupiny s potřebnými spojovacími prostředky do štábu operačního svazu. Štáb svazu spojeneckého složení může obdobné skupiny vysílat také sám.

K přesnějšímu řízení podřízených spojeneckých vojsk může být např. do polního velení vyššího svazu zařazen zástupce velitele s operační skupinou důstojníků vybraných z té spojenecké armády, jejíž vojska jsou začleněna do jeho sestavy. Tytéž orgány mohou mít svazy, do jejichž složení budou patřit svazky jiných spojeneckých armád.

V sestavě operační skupiny spojeneckého svazu při polním velení vyššího svazu může být 10—15 generálů a důstojníků ve složení: političtí pracovníci, důstojníci operačního směru, příslušníci raketového vojska a dělostřelectva, letectva, týlu, spojovacího vojska, šifrové služby, překladatelé a v případě potřeby i důstojníci speciálních vojsk a služeb.

Operační skupina vyššího svazu při štábu spojeneckého svazu může být menší a může zahrnovat politického pracovníka, důstojníka operačního směru a důstojníky hlavních druhů vojsk.

K poskytnutí pomoci při řešení otázek týlového a technického zabezpečení se k dočasně podřízeným svazům (svazkům) mohou vysílat na vyžádání velení těchto vojsk operační týlové skupiny, do jejichž složení budou patřit důstojníci technických a týlových služeb.

V práci orgánů velení svazů spojeneckého složení mohou vzniknout potíže z jazykových důvodů. Tyto potíže můžeme překonat řadou opatření, jako:

- využitím tlumočnicků,
- komplexním složením styčných skupin vysílaných do svazů bratrských vojsk (ovládajících jazyk dané armády),
- zpracováním bojových dokumentů na jednotných formulářiích v jednotném jazyku apod.

V národních svazech (svazcích) zůstane však pracovním jazykem rodná řeč. Zabezpečení součinnosti spojení ve svazech spojeneckého složení se může řešit vysláním styčných skupin vybavených spojovacími prostředky s jejich obsluhami nebo samostatně na místa velení svazů (svazků) bratrské armády, vybudováním spojení mezi svazy a svazky národních armád, vzájemnou výměnou národních obsluh z každé země, přičemž spojovací prostředky se vyčleňují až na místě.

Všechny směrnice, rozkazy a nařízení, předávané ústně, je nezbytné potvrdit písemně v jednotném, přijatém jazyku (ruština).

Velitel a štáb svazu spojeneckého složení jsou povinni správně pochopit úkol stanovený svazu (svazku) jiného bratrského státu. Toto ustanovení je velmi důležité z hlediska jazykových rozdílů, které by mohly vést k nepřesnostem v pojetí a podrobnostech stanovených úkolů.

Velký význam pro předávání bojových úkolů má i určení jednotných signálů zvláště v oblasti bojové pohotovosti vojsk, pro zahájení bojové činnosti, přechod k bojové činnosti za použití jaderných zbraní apod.

Pro zabezpečení velení je důležité mít jednotné formy bojových dokumentů a topografických map, jednotné situační značky, jednotnou operačně taktickou terminologii, jednotné signály pro velení apod.

Toho se může dosáhnout společnou přípravou generálů a důstojníků bratrských zemí ve vojenských učilištích a akademích, při cvičení se štáby a vojsky spojeneckého složení, zaváděním jednotných řádů, předpisů, příruček, pomůcek ve všech spojeneckých armádách a dalšími opatřeními.

Při velení vojskům spojeneckého složení je vhodné využívat grafické a formalizované bojové dokumenty. Grafické dokumenty jsou nejnázornější, obsahují málo textu, vyžadují i menší překlad, umožňují i v podstatě se vyhnout chybám při ujasňování dokumentu (úkolů).

Použití formalizovaných bojových dokumentů orgány velení bratrských armád má mnohem větší výhody, než když se tyto používají v rámci jedné národní armády. Tyto výhody se projeví zvláště tehdy, je-li třeba přeložit bojové dokumenty z jednoho jazyka do druhého. Formalizované dokumenty mají (nebo by měly mít) konstantní informace v národním jazyce, proto zbývá přeložit pouze proměnnou informaci.

Zvláštnosti velení vojskům spojeneckého složení v operacích jsou velice konkrétní a proto se chci alespoň krátce o nich zmínit.

Při přípravě a vedení operací vyššího svazu (svazku) spojeneckého složení je třeba brát v úvahu politické a národní zvláštnosti bratrské armády i země, bojové složení, stupně bojové pohotovosti a další faktory, které charakterizují stav a bojové možnosti svazů a svazků ozbrojených sil bratrských zemí.

Při přípravě operace budou mít zvláštnosti velení vojskům své místo ve všech opatřeních.

Při ujasňování úkolu si musí velitel ujasnit nejen úlohu a místo vyššího svazu (svazu) při plnění úkolů strategické operace, ale i úlohu a místo svazů a svazků spojeneckých zemí, které jsou v sestavě vyššího svazu (svazu). Současně je velitel povinen stanovit i způsob součinnosti se sousedy a vojsky PVO různých zemí při plnění stanoveného úkolu.

Při hodnocení situace je třeba věnovat pozornost národnostnímu složení protistojícího nepřítele také i proto, že v jeho sestavě mohou být vojska stejné národnosti jako ve svazku (svazcích) spojeneckého složení, patřících do sestavy vyššího svazu (svazu).

Zabezpečení těsné součinnosti vojsk spojeneckého operačního uskupení je rozhodující podmínkou jejich úspěšné činnosti. Obecné základní otázky součinnosti mezi spojeneckými svazy se mohou řešit na společných cvičeních s vojsky, na štábních cvičeních, na polních výjezdech (rekognoskacích) velitelských a štábních orgánů v podmínkách přibližujících se reálné situaci. Platí však zásada, že otázky součinnosti mohou být nejlépe rozpracovány při osobní účasti funkcionářů vyššího svazu a svazu na přípravě operace.

Velkou pomoc pro velitele a štáb vyššího svazu (svazu) k dosažení úzké součinnosti znamenají představitelé a styčné skupiny, které si štáb vyššího sva-

zu a spojeneckého svazu navzájem vyměňují a na jejich složení a předurčení jsem poukázal v obecné části článku. Pro zabezpečení těsné součinnosti jsou nezbytné jednotné dokumenty pro součinnost, stanovení přesného způsobu výměny informací a udržování nepřetržitého spojení mezi štáby.

Velení vojskům spojeneckého složení **v průběhu operace** je založeno na obecných zásadách s přihlédnutím k požadavkům, které vyplývají ze specifických zvláštností procesů velení v bratrských armádách.

V průběhu operace se mohou vyššímu svazu (svazu) podřizovat svazy (svazky) ze sestavy spojeneckých vojsk. Takovéto podřízení vyžaduje řadu opatření k zabezpečení odolného velení vojskům bratrského státu. Nejčastěji půjde o vzájemnou výměnu představitelů nebo styčných skupin, o vyčlenění spojovacích prostředků, o předání dokumentů pro velení (signální tabulky, dokumenty pro utajené velení apod.). V některých případech bude třeba znovu organizovat nebo obnovit součinnost vojsk, která plní společné úkoly v průběhu operace. Štáby vyššího svazu a svazu jsou povinny pečlivě kontrolovat znalost stanovených signálů pro součinnost a vzájemné rozpoznání. Všichni vojáci spojeneckého uskupení musí znát rozpoznávací znaky, vnější rozlišovací znaky zbraní a bojové techniky bratrských vojsk.

Trvalým úkolem velení operačním svazům spojeneckého složení je včasná organizace všech opatření k obnovení bojeschopnosti vojsk, náhrada ztrát osob, zbraní a bojové techniky, neboť tyto úkoly mohou být uskutečněny podle zásad platných v dané národní armádě.

Při obnovování narušeného velení vojskům je třeba přihlédnout k tomu, že i dočasné předání velení vyššího svazu (svazu) spojeneckého složení nemůže být vždy uskutečněno pro jazykové rozdíly i pro možný nedostatek odpovídajících spojovacích prostředků.

Zvláštnosti velení vojskům spojeneckého složení existují i v dalších oblastech, jako jsou např.: formy bojových dokumentů, metodika práce operačních a styčných skupin.

Velení vojskům spojeneckého složení musí zabezpečit efektivní využívání všech spojeneckých vojsk a sil v operaci. Tyto otázky je nutné dále propracovávat a využívat všech poznatků ze cvičení.

PRINCIPY VELENÍ VOJSKŮM

Principy velení vojskům jsou nejobecnější, základní pravidla a doporučení, s kterými se počítá a které musí plnit orgány velení v praktické činnosti velení vojskům na všech stupních. Nejsou výsledkem „čistého“, od života odtrženého myšlenkového procesu, ale vytvářejí se v životě poznáním nejpodstatnějších vazeb a závislostí různých stránek velení, vědeckého zobecnění dlouhotrvající práce velitelů a štábů při řešení úkolů velení v různých podmínkách, za různé situace ve válce i v míru. Liší se od zákonů v tom, že zákony existují a působí objektivně mimo vědomí lidí, nezávisle na jejich vůli a přání. Principy velení vyplývají ze zákonů, vědomě se formulují v zájmu praxe a používají se podle konkrétních podmínek a situace.

Principy velení vojskům (jsou-li správně zformulovány) se stávají hlavními řídicími pravidly, v souladu s nimiž se uskutečňuje řídicí činnost. V sovětských ozbrojených silách se vytvářely a prováděly v praxi poznání Rudé armády v letech občanské války a rozvinuly se v období do Velké vlastenecké války a ve zkušenostech řízení ozbrojených sil v tvrdých letech Velké vlastenecké války.

Za tuto dobu vytvořené principy velení se stále upřeshňovaly a prováděly v praxi operační přípravy a budování ozbrojených sil v míru, což bylo spojeno a podmíněno především změnami v prostředcích a způsobech vedení ozbrojeného zápasu. Jaderné zbraně a rozvoj raketové techniky způsobily zrod nového druhu ozbrojených sil — raketového vojska, což mělo vliv na změnu struktury ozbrojených sil

a orgánů velení, vedlo k základním změnám v charakteru a způsobech vedení ozbrojeného zápasu, operací (bojové činnosti). Bouřlivý rozvoj elektroniky, automatizovaných systémů a prostředků spojení vedl ke změnám v systému velení vojskům. Tyto a další změny našly svůj odraz i v principech velení vojskům v soudobých operacích.

V současné době se v ozbrojených silách Sovětského svazu i ostatních armádách členských států Varšavské smlouvy zvyrazňují tyto principy velení vojskům: jednota politického, státního a vojenského vedení, nedílná velitelská pravomoc, centralizace velení s ponecháním iniciativy podřízeným ve stanovení způsobů plnění určených úkolů, pevnost a stálost při uvádění přijatých rozhodnutí a plánů do života, operativní a pružná reakce na změnu situace, osobní odpovědnost velitelů a náčelníků za přijatá rozhodnutí, za použití podřízených vojsk a výsledky jim stanovených úkolů. Správné využívání těchto principů v komplexu a spojení jednoho s druhým zabezpečuje potřebnou efektivnost velení vojskům v soudobých operacích.

Jaký je obsah jednotlivých principů?

Princip jednoty politického, státního a vojenského řízení spočívá v tom, že všechny otázky řízení výstavby ozbrojených sil, jejich příprava k vedení ozbrojeného zápasu a jejich využití ve válce, v operaci je těsně spojeno s řešením mnohých politických, ekonomických a sociálních úkolů, na kterých závisí úroveň obranyschopnosti naší vlasti, všech socialistických ze-

mí a v případě rozpoutání války imperialisty porážka sil agresora a úspěšné dosažení cílů války spojenecými silami států Varšavské smlouvy.

Tento princip se projevuje nejen na vyšších stupních řízení. **Stranickost** vyplývá z vyložené třídního charakteru ozbrojeného boje a rozhodujícího významu morálního a politického stavu pro úspěšné splnění bojového úkolu. To vyžaduje na orgánech velení všech stupňů jednotu činnosti, společné úsilí velitelů všech stupňů, štábů a politických orgánů, stranických a mládežnických organizací, jednotu jejich ideologií a organizační činnosti. To znamená, že všechny vedoucí vojenské kádry musí odpovídat za morální politický stav podřízených vojsk a rovněž za stav jejich bojové pohotovosti. Musí se osobně zúčastnit objasňování ideologie a politiky strany u podřízených vojsk a organizovat je k plnění stanovených úkolů. Jednota ideologické a organizační činnosti je důležitým požadavkem praktické realizace tohoto principu velení vojskům.

Princip nedílné velitelské pravomoci je důležitým organizačním principem velení vojskům na všech stupních. Nutnost nedílné velitelské pravomoci ve velení vojskům vyplývá ze samé podstaty ozbrojených sil, jejich předurčení, podmínek a způsobů použití. Nedílnou velitelskou pravomocí se dosahuje centralizace a jednotná činnost vojsk v operacích.

Složitě podmínky přípravy a vedení soubojových operací, ohromná ničivá síla současných zbraní, rychle probíhající bojová činnost vojsk a prudké změny situací značně zvýšily úlohu faktoru času a nutnost přijetí rozhodnutí jedním velitelem a pevného jeho uvádění do života. Toho můžeme dosáhnout jen při přísné centralizaci práv do rukou jednoho člověka — velitele. Jedině velitel vybavený plnou pravomocí může působit iniciativně a rozhodně, přijímat v krátké době rozhodnutí a vzít na sebe plnou odpovědnost za jejich praktické uskutečnění. Nedílná velitelská pravomoc je nutná i pro zachování kázně a organizovanosti v krajně obtížných podmínkách fyzického a morálního působení na vojáků zbraněmi hromadného ničení.

Současné složitě podmínky přípravy a vedení operací, velký objem úkolů velení a zkrácené lhůty pro jejich řešení nedovolují, aby vojskům operačních svazů, svazků a útvarů velel jeden člověk. Velitel ve své práci je nucen opírat se o své zástupce, politické a další orgány velení, s nimiž posuzuje základní otázky přípravy a vedení operací. To umožňuje co nejvíce shrnout hlavní faktory situace, efektivně využít

zkušenosti a znalosti generálů a důstojníků orgánů velení, jejich tvůrčích schopností a iniciativy, na minimum zmenšit možnosti chyb a subjektivismu při hodnocení situace a nakonec zabezpečit přijetí vědecky zdůvodněného rozhodnutí. V praxi to znamená, že velitelé a štáby při přijímání rozhodnutí využívají efektivních zákonů různých věd: marxisticko-leninské teorie, vojenské vědy a techniky, fyziky, chemie, kybernetiky, elektroniky, matematiky atd.

Je to široký systém opatření, založených na nejnovějších výsledcích výzkumu a uskutečňovaných v zájmu maximální produktivity práce při minimálním vynaložení času, sil a prostředků s cílem dosažení optimálních výsledků. Uskutečňuje se jednak poznáním a hlubokým zvládnutím zákonitostí řízených procesů, jednak využíváním vědeckých metod práce. Umožňuje to daleko větší míru předvídání. Vědecký přístup předpokládá správně poznávat události a jevy současnosti, předvídat jejich rozvoj v budoucnosti, chápat a promýšlet problémy soudobého vojenského, způsoby a formy vedení války, pomáhat hledat cesty k zabezpečení vítězství nad nepřítelem.

Vědecky přistupovat k řízení vojsk předpokládá dále:

- všestranně a objektivně oceňovat situaci, být včas přesně a pravdivě informován,
- včas podchytnout, podpořit a prosadit do praxe vše nové a pokrokové, cílevědomost a organizovanost v práci,
- hlubokou znalost předpisů, směrnic a přísné dodržování jejich požadavků,
- vědecky přistupovat k plánování a rozhodování, prosazovat do života přijatá opatření,
- uplatňovat racionalizační opatření a používat nejnovějších metod práce.

Obsah a sumu otázek, které se kolektivně posuzují, stanoví velitel podle důležitosti řešených úloh, vzniklé situace a času, který má k dispozici.

Nedílná velitelská pravomoc a kolektivnost tak vystupuje v dialektické jednotě při vedoucí úloze velitele.

Princip centralizace velení na všech stupních s ponecháním iniciativy podřízeným ve stanovených způsobů plnění jím určených úkolů odráží podstatu leninského principu demokratického centralismu vzhledem k podmínkám velení vojskům.

Při řízení ozbrojených sil jako celku i při velení vojskům v každé operaci se vyžaduje „nejtvrděší“ centralizace velení, která je nežádoucí v mnohých ostatních nevojenských oblastech. Nadřízenému musí

být zabezpečena možnost v krátké době přijmout rozhodnutí a sjednotit všechno úsilí vojsk k dosažení stanoveného cíle, podřídit jejich činnost jednomu zámyslu a plánu.

Centralizované velení umožňuje veliteli v krátké době a nejlepším způsobem koordinovat činnost různých druhů vojsk a speciálních vojsk, efektivně využít zbraní a bojové techniky, rychle přenést úsilí z jednoho směru na druhý, kontrolovat jakoukoliv činnost a v případě nutnosti vzít na sebe libovolnou funkci velení. Složitě podmínky soudobých operací a možnost prudkých změn situace v krátké době, velká ničivá síla zbraní hromadného ničení a vysoká dynamika v rozmachu bojové činnosti vyžadují rychlý, skoro okamžitý vliv na průběh bojové činnosti přijetím rozhodnutí podřízenými a stanovení dalších úkolů vojskům. Proto musíme podřízeným velitelům a orgánům velení umožnit rozumnou iniciativu a tvůrčí přístup při řešení jim stanovených úkolů. Musí mít možnost přijmout rozhodnutí a stanovit úkoly podřízeným vojskům nejen podle nařízení (směrnic, rozkazů) nadřízeného velitele, ale i samostatně ve zvlášť napjatých a kritických situacích v bojové činnosti při usměrnění úsilí na nejlepší splnění úkolů.

V soudobých podmínkách se tedy musí rozumně spojit centralizace a decentralizace. Konkrétní míra takového spojení nemůže být stejného druhu v různých družích ozbrojených sil a na různých stupních velení. Závisí to na zkušenostech velitelů a orgánů velení, jejich přípravě, charakteru úkolů, které řeší vojska, na podmínkách a situaci. Nejvyšší stupeň centralizace velení bude při plánování a použití jaderných výsadků, vedení protivzdušných operací atd.

Míra spojení centralizace a decentralizace ve velení vojskům se prakticky projevuje v přesném rozdělení funkcí mezi velitelské stupně v hierarchické struktuře velení a mezi orgány velení na každém velitelském stupni a mezi místy velení. Takové včasné rozdělení funkcí umožňuje vyloučit dublování při řešení jedné a téžže úkolů různými velitelskými stupni, orgány a místy velení, značně zkrátit toky informací, které cirkulují v systému a zvyšují operativnost velení. Přitom nadřízené orgány velení se nemusí zabírat plněním těch funkcí, které úspěšně mohou splnit podřízení. V současné době se ve štábech a ostatních orgánech velení funkční povinnosti velení, oddělení a služeb zaměřují na řešení tohoto úkolu. Nad-

řízený velitel a funkcionáři orgánů velení musí dobře znát své podřízené, jejich přípravu a organizátorskou způsobilost, silné a slabé jejich stránky. Musí se starat o to, aby podřízení velitele a štáby znali v potřebném rozsahu situaci, zámysl nadřízeného velitele a úkoly sousedních a spolupůsobících vojsk a byli schopni efektivně a kvalitně řešit jim stanovené úkoly velení.

Princip pevnosti a vytrvalosti při uvádění přijatých rozhodnutí a plánů do života přímo souvisí s **principem operativnosti a pružnosti reakce na změnu situace.**

Oba tyto principy jsou v zásadě praktickou činností velitele a orgánů velení při řízení vojsk v průběhu operace. V nich je současně spojena z jedné strany snaha zabezpečit neprodleně dovedení přijatého rozhodnutí do života (určitého plánu) a z druhé strany nutnost současně řešit změny i úkoly vojskům, které vznikly ze změnou situace.

Velení musí být pevné a stálé. To zabezpečuje veliteli způsobilost získat neprodleně splnění stanovených úkolů podřízeným vojskům, bez ohledu na jakékoliv těžkosti a překážky, které vznikly při jejich plnění.

Současné velení musí být operativní a pružné. Vyžaduje od velitele rychlou reakci na očekávané nebo probíhající změny situace, učinit rozhodná nutná upřesnění do dříve přijatého rozhodnutí a plánů a zabezpečení přitom v krátké době přenesení úsilí vojsk ve prospěch úspěšného splnění stanovených úkolů.

Proto mezi oběma principy existuje spojená a závislost. To je důvodem pro jednotné a souhrnné zkoumání pevnosti a pružnosti velení při řešení úkolů soudobých operací.

Princip osobní odpovědnosti velitelů a náčelníků za přijaté rozhodnutí, za použití podřízených vojsk a za výsledky při splnění stanovených úkolů má důležitý význam ve velení vojskům. Velitel, který ve své osobě spojuje všechny funkce a úkoly velení, osobně nese plnou odpovědnost před stranou, vládou, velením armády za stálou bojovou pohotovost, mobilizační pohotovost podřízených vojsk a úspěšné splnění bojových úkolů těmito vojsky.

Nezávisle na početním stavu a úrovni přípravy funkcionářů orgánů velení, kteří se zúčastní přípravy rozhodnutí, pouze velitel má právo přijmout rozhodnutí pro operaci, které je základem velení. Uvedený princip znovu zvýrazňuje, že kolektivnost posouzení za všech okolností musí probíhat bez výjimky jen v nejnepříjemnějším minimu. Je doprovázeno nejpřísnějším sta-

novením osobní odpovědnosti každého funkcionáře za jemu příslušné funkční povinnosti a připravované podklady.

Úplnost práv a povinností velitele je vyjádřena v tom, že je vybaven velkou pravomocí. Jeho rozhodnutí, rozkazy a nařízení mají právní podklad a proto je musí podřízení bezpodmínečně plnit.

Takový je obsah hlavních principů velení vojskům, které musíme tvůrčím způsobem uplatňovat podle vývoje konkrétní situace. V jejich základech spočívají leninské principy řízení socialistické společnosti a požadavky vědeckého řízení. Vědeckost vyjadřuje hlavní podstatu cesty a dosažení cíle velení — maximální efektivnosti využití potenciálních možností vojsk pro úspěšné řešení úkolů operace. Vědeckost velení je založena na přesných znalostech a mistrném použití objektivních zákonů, které působí ve velení, na vysoké kompetentnosti vojenských vedou-

cích. Je vyjádřena hlubokým pochopením vzniklé situace, přijetím optimálního rozhodnutí a plánů, vědeckou organizací řídicí práce a použitím nejefektivnějších metod velení.

Proto musí generálové a důstojníci mít hluboké znalosti marxisticko-leninské teorie, vojenské vědy a perspektivy rozvoje vlastního oboru, musí dokonale ovládat svoji odbornost, mít potřebné znalosti přírodních, technických a společenských věd v hraničních oborech, zejména takových jako je fyzika, chemie, matematika, pedagogika, psychologie a další.

V soudobých podmínkách má vliv na formování principů velení zejména další vědeckotechnický rozvoj, který přináší zavedení nových prostředků ozbrojeného zápasu, více efektivních technických prostředků velení, racionálnější organizaci práce štábů a metod řešení základních úkolů velení.

ZE SPOLEČNÉ PŘÍPRAVY SPOJENECKÝCH ARMÁD

V článku shrnuji některé zkušenosti z přípravy štábů a vojsk při spojeneckých cvičeních.

Ve všech soudobých armádách, především v armádách socialistického typu, je přesná a nepřetržitá součinnost vojsk považována za jednu ze základních podmínek dosažení úspěchu v soudobém boji. Operace budou vést vojska vícenárodnostního složení za podpory celé řady druhů vojsk a speciálních vojsk, která jsou vybavena různorodou technikou s různými parametry a se specifickými bojovými vlastnostmi a možnostmi. To vyžaduje nepřetržitou a přesnou součinnost spojeneckých armád v přípravě i vedení operací.

Úkoly součinnosti stanoví velitel při přijímání rozhodnutí a předává je podřízeným s vydáním bojových úkolů. Při vícenárodnostním složení v ruském jazyce.

Součinnost mezi spojeneckými vojsky se organizuje v souladu s polními řády a předpisy podle způsobu plnění bojových úkolů, směrů, čar a času. Podle bojových úkolů se součinnost organizuje zpravidla do celé hloubky operace (boje), podrobně však do hloubky bližšího úkolu. V obraně spíše podle etap ničení nepřítele.

V obraně též upřesňujeme činnost podle směrů. Jde o určení způsobu činnosti vojsk na pravděpodobném směru hlavního úderu nepřítele a na dalších směrech jeho útoku, na bocích a v mezerách mezi sousedy, což má velký význam zejména mezi uskupeními různých národnostních armád.

Při součinnosti vojsk podle čar jde v podstatě o zpřesnění činnosti vojsk na různých důležitých čarách v operaci. V útoku jsou to např. čáry zasazení vojsk, čára zteče, čára bezpečnostní vzdálenosti, čára k odražení protiúderu atd.

Jedním z charakteristických rysů soudobé operace budou časté změny v uskupení vojsk. Vyplyvá to z dynamičnosti operací, z potřeby přesunovat a zasazovat nové čerstvé síly k zabezpečení rychlého tempa operace a narůstání úsilí do hloubky obrany nepřítele. K úhradě vojsk po hromadných jaderných úderech nepřítele budou vytvářena nová úderná uskupení zpravidla ze spojeneckých armád. Zabezpečení jejich přesunů k zasazení do prvního sledu nebo k zaujetí prostoru v bojové sestavě proto vyžaduje zvláštní pozornost.

Bude nutné především navázat styk se štábem přesunovaného národního svazu (svazku) a jeho komisionální převzetí. Tak tomu bylo např. při cvičení „DRUŽBA-82“. Tanková divize sovětské armády byla podřízena veliteli vševoj-skové armády ČSLA. Veliteli přebírajících stupňů byly vytvořeny komise v čele se zástupci příslušných velitelů. O převzetí svazku byl zpracován protokol, který obsahoval: situaci v jednotkách; morálně politický stav; poznatky o bojových zkušenostech, vycvičenosti a celkové bojové připravenosti; stav materiálního a technického zabezpečení. Protokol byl sepsán v ruském jazyce.

Po převzetí se komise (operační styčná skupina) přesune v sestavě jinoná-rodní součásti do určeného prostoru. Přitom informuje štáb přesunovaného svazu (svazku) o všeobecné situaci na frontě, na osách přesunu, o radiační, chemické, biologické a zdravotnické situaci, o karanténizovaných prostorech v pásmu (na osách) přesunu; o působení vzdušného nepřítele a možnostech ohrožení přesunujících se vojsk, o snadno zranitelných místech od diverzních skupin, prostorech vysazení nepřátelských vzdušných výsadků, seznamuje s únosností mostů a dalších silničních objektů, se stavem, průběhem a zabezpečením možných dočasných objížděk; zabezpečuje, organizuje a řídí pořádkovou a regulační službu podle plánu přesunu štábu svazu (který ji vyslal); předává údaje o teritoriálním systému spojení na osách přesunu; informuje a seznamuje se všemi opatřeními na teritoriu, která mohou přesunovaná vojska využít v případě potřeby. Styčná skupina udržuje stále spojení s vlastním ve-litelem a štábem a informuje ho o pohybu vojsk, jejich situaci a o opatřeních, která byla v průběhu přesunu přijata.

Stanovené úkoly vyžadují sladění bojové činnosti tak, aby dosažené výsledky v operaci jedné národních sil mohla efektivně využít spojenecká vojska včleněná do operační sestavy, např. k plynulému zasazení do prvního sledu, k plnění úkolů jako OMS, vystřídání uskupení vojsk zničených po jaderných úderech nepřítele a pod. Při vedení bojové činnosti s přechodem na použití jaderných zbraní půjde o komplexní využití výsledků prvního jaderného úderu a dalších jaderných úderů, úderů letectva a paleb dělostřelectva.

V rámci cvičení „DRUŽBA-82“ šlo o získání zkušeností při zabezpečení komplexního palebného ničení. Zkušenosti ukazují, že větší pozornost bude nutné zaměřit na:

- hlubší procvičení součinnosti mezi orgány velení dělostřelectva a letectva, výzbrojní služby a týlem;

- včasné získávání hodnověrných průzkumových zpráv o rozmístění cílů v nepřátelské obraně jako rozhodujícího podkladu pro palby dělostřelectva a údery letectva;

- zabezpečení protivzdušné obrany uskupení sil a prostředků dělostřelec-tva;

- spojení a dodržování provozního řádu na pojičkách;

- řešení součinnostních otázek a způsobů předávání zpráv a informací při vedení společné bojové činnosti svazků spojeneckého složení, zdokonalení práce skupin jaderného a palebného plánování na taktickém stupni;

- přísun munice do palebných postavení ve stanovených lhůtách;

- včasnou úhradu velké spotřeby raket a munice;

- zabezpečení dokonalé organizace technického zabezpečení.

Rozhodující význam ve výzbrojním zabezpečení spojeneckých vojsk bude mít stav a možnosti doplňování zásob munice pro neunifikované zbraně. Součinnost v této oblasti zaměříme na stanovení prostorů rozmístění útvarů vý-

zbrojní služby a jejich manévry; informaci o počtech raket, zbraní a munice, o rozložení zásob, složení a hmotnost palebného průměru a získání přehledu o jejich technickém zabezpečení; stanovení spotřeby raket, protiletadlových raket, norem spotřeby munice a stanovení zásob ke konci operace; systém zásobování s přihlédnutím ke skutečnému současnému stavu unifikace a specifikám spojeneckých vojsk.

Spojenecká cvičení jsou nenahraditelným vyučovacím procesem operační, bojové, polní přípravy vojsk v přípravě a vedení operací (bojové činnosti), ve zdokonalování součinnosti a v získání organizátorských schopností orgánů velení všech stupňů. Společná operační a vševojsková bojová činnost, projev vzájemné součinnosti, pomoci a podpory v těžkých podmínkách cvičení sbližují vojáky různých národností, upevňují soudržnost a víru ve své bratry ve zbraní.

Společná cvičení také ukazují, že nejsou ještě zcela překonány některé problémy v organizaci součinnosti mezi armádami, zejména v otázkách tvůrčí práce a jazykového projevu. Ke zlepšení spolupráce při navázání součinnosti s orgány velení jiné národnosti se nám osvědčilo vysílat styčné skupiny s aktivními znalci ruského jazyka. Tyto skupiny je vhodné vysílat zejména k zabezpečení hlavních a důležitých úkolů, a to k podřízeným svazkům, k sousedům, k podpůrným prostředkům atd. K zabezpečení urychleného a plynulého převzetí spojeneckého svazku (svazku i útvaru), jeho rychlého stmelení v novém složení, jsou ve štábech promyšlené metodiky práce velitelů a štábů s připravenou formalizovanou dokumentací v ruském jazyce.

Začlenění součástí jiné národnosti do vlastní operační sestavy probíhá v podstatě po dvou liniích. Jednak je to vlastní převzetí příslušného uskupení vojsk, které zabezpečí určená komise. Praxe ukazuje, že pro převzetí je nezbytně nutná doba u útvaru 1—2 hodiny, svazku 3—5 hodin a svazu 6—8 hodin. Za druhé je to vytvoření podmínek pro splynutí a zajištění stanovené činnosti spojeneckých vojsk. Toto je úkolem operační styčné skupiny. Tato zabezpečuje, prosazuje a zajišťuje nepřetržité spojení a velení, předává informace, udržuje součinnost jak v období přípravy operace, tak i v jejím průběhu. Zabezpečuje pochopení stanoveného úkolu a jeho proniknutí do vojsk. Splnění úkolu hlásí veliteli, který ji vyslal.

Zkušenosti potvrzují, že obsah činnosti styčné skupiny (operační skupiny) se rozšíří po stanovení bojového úkolu převzatému svazu (svazku). Budou poskytovat pomoc při zabezpečení bojové činnosti, při přípravě a vedení operace, boje s důrazem na společnou činnost vojsk, zabezpečení boků, udržování nepřetržitého spojení mezi orgány velení. Budou předávat hlášení o situaci a získávat informace o přijatých opatřeních v řízení bojových akcí vojsk různého národního složení. Nezaměňují však orgány velení a nesnímají z velitelů a štábů odpovědnost za organizaci pevného nepřetržitého velení vojskům a součinnosti mezi nimi.

Složení, materiální vybavení a rozmístění styčných (operačních) skupin vychází z konkrétní situace a úkolů. Může být proto různé. Styčná skupina bude využívat rádiového, radioreléového a linkového spojení. Rozsah a druh jednotlivých spojů závisí na operačně taktické situaci, přijatém způsobu velení a možnostech spojovacích sil a prostředků. Prakticky půjde o přímé spojení (přímé propojení spojovacích soustav, spolupráci národních obsluh), nebo o vzájemnou výměnu styčných (operačních) skupin se spojovacími prostředky (využitím spojovacích prostředků mezi vlastním VS a styčnou skupinou). Je možná i kombinace těchto způsobů (část spojovacích kanálů vede přímo do

příslušného spojovacího uzlu spojeneckého vojska, část pro potřebu styčné skupiny). Současně může být zabezpečeno rádiové spojení jen spojovacími prostředky jednoho účastníka.

Při zabezpečení spojení jsou ještě některé problémy. Vyplynávají z různorodé (co do typu, technických parametrů a provozních možností) spojovací techniky, jazykové znalosti obsluh při provozně technické manipulaci, rozdílných pracovních pomůcek obsluh a odborné dokumentace řídicích orgánů na jednotlivých stranách. Chybí též osobní styk funkcionářů, kteří zabezpečují spojení. K nevýhodám spojení styčné skupiny patří, že má k dispozici jen jedno položení spojovacích prostředků. Proto je třeba hledat v konkrétních podmínkách všechny možné cesty k posílení a zabezpečení spojení.

Součinnost je objektivní zákonitostí v soudobé operaci. Při společné činnosti spojeneckých armád se projevuje v organizaci součinnosti, která je zpravidla orientována ve prospěch vševojskových svazů (svazků), které jsou na hlavním směru úderu a které plní hlavní úkoly. Vojska a jejich štáby udržují součinnost v průběhu celé operace (boje).

Složité podmínky vedení soudobé operace diktují i požadavky na součinnost. Mezi tyto požadavky patří cílevědomost, přesnost, pružnost a nepřetržitost.

Cílevědomost vzájemné spolupráce v podmínkách svazu spojeneckého složení se vyjadřuje zaměřením k jednotnému pochopení zámyslu společné činnosti a tím k cílevědomému, aktivnímu a iniciativnímu splnění uloženého úkolu. Toho se dosahuje efektivním ničením nepřítele všemi prostředky, které byly vyčleněny pro plnění rozhodujících úkolů a účelným rozdělením cílů a stanovením takových bojových úkolů podřízeným, které vycházejí z jejich reálných bojových možností.

Přesnost spočívá v pečlivém, konkrétním a koordinovaném stanovení bojových úkolů bez ohledu na národní příslušnost a v jejich věcném a přesném splnění jak v prostoru, tak v čase. Vysoká rozhodnost, pevná vůle a tvůrčí iniciativa velitelů a štábů příslušných spojeneckých součástí v jednotném bojovém svazu při plnění bojových úkolů je předpokladem přesného jednotného postupu.

Pružnost a pevnost spočívá ve schopnostech orgánů velení a vojsk včas zpřesnit národní armádám (velitelům, štábům a vojskům) dříve stanovené úkoly na základě vývoje nebo změny operačně taktické situace, nebo podle nových úkolů.

Nepřetržitost vyjadřujeme ve stanoveném způsobu součinnosti vojsk, který vychází ze společného zámyslu činnosti, z přesných kalkulací a propočtů.

Příprava, organizace a zabezpečení vzájemné spolupráce, nepřetržitě organizace součinnosti při přípravě a vedení operace je určena možnostmi, charakterem operace a jejími podmínkami. Za hlavní můžeme považovat kvalitu a počet sil a prostředků, organizaci a naplněnost spojeneckých vojsk, způsob bojové činnosti, úroveň bojové připravenosti jednotlivých národních armád, jejich velitelů a štábů, čas na přípravu bojové činnosti a obsah obdržených bojových úkolů. K tomu patří i umění sladit činnost druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb jednotlivých národních armád a zabezpečit součinnost mezi těmito druhy vojsk a týlem. Jsou to široce obsáhlé a složité problémy. Vzhledem k rozsahu článku zmíním se jen o některých.

Tak např. z hlediska zpravodajského při vzájemné součinnosti je třeba podrobně vyřešit tyto otázky:

— stanovení pásem (prostorů) odpovědnosti svazů, svazků a útvarů za vedení průzkumu;

— vzájemné sladění hlavních a záložních prostorů (stanovišť, čar, směrů) k rozvinutí a činnosti sil a prostředků průzkumu;

— rozdělení sil a prostředků průzkumu všech druhů na jednotlivé úkoly, objekty nebo prostory v souladu s jejich skutečnými bojovými možnostmi a připraveností;

— pořadí plnění úkolů podle prostoru a času;

— realizace průzkumových opatření k zabezpečení komplexnosti průzkumu;

— koordinace činnosti mezi zasazenými průzkumnými orgány druhů vojsk;

— organizace nepřetržitého spojení s průzkumnými orgány a místy řízení průzkumu svazů a svazků;

— realizace opatření k zajištění bezpečnosti průzkumových jednotek, které jsou v bezprostředním dotyku s nepřítelem;

— způsob předávání zpráv o nepříteli a vzájemná výměna informací.

Při spojeneckých cvičeních se osvědčil osobní styk zpravodajských náčelníků nebo styčných skupin při plánování a přípravě operace. To umožňuje nejen výměnu získaných informací a potřebných dokumentů, ale i předání zasazených průzkumných orgánů do podřízenosti svazů, svazků a útvarů jiné spojenecké armády bez narušení jejich činnosti. K této situaci může dojít při změně pásma činnosti, např. při zasazování druhých sledů a záloh, nebo při organizaci průlomu.

Z hlediska chemického zabezpečení spojeneckých armád jsou v chemickém vojsku vytvořeny dobré organizační podmínky v tom, že máme přibližnou organizaci chemických útvarů a jednotek jako Sovětská armáda. Jejich možnosti jsou přibližně stejné, což umožňuje a vytváří vhodné podmínky k jejich využití při zasazení ve prospěch spojeneckých vojsk. Umožňuje to i jednotné zpracování požadovaných propočtů.

V oblasti varování vojsk před radiačním, chemickým a biologickým zamořením není zcela vyřešen problém vzájemné informovanosti štábů, protože je různý systém kódování zpráv o parametrech úderu ZHN a radiační a chemické situaci.

Jednou z důležitých podmínek úspěšné spolupráce v přípravě a vedení operací bude všestranná, včasná a vzájemně sladěná příprava týlu k realizaci úplného týlového zabezpečení spojeneckých vojsk. Zkušenosti potvrzují správnost stanovených základních principů pro týlové zabezpečení vzájemně podřízených svazů (svazků). Týlové zabezpečení národních uskupení vojsk se zpravidla uskutečňuje vlastními silami a prostředky z národních zdrojů. V jednotlivých případech bude národní svazky plně zabezpečovat týl svazu, do jehož sestavy jsou dočasně včleněny, s výjimkou výstroje a speciálních zásobovacích předmětů.

Půjde-li o krátkodobou změnu podřízenosti, např. při dokončení a ničení nepřítele, změna v podřízenosti se neřeší komplexně, pak týlové zabezpečení řeší dosavadní velitel a jeho náčelník týlu.

V případech předání spojeneckých vojsk s částečným rozsahem úkolů týlového zabezpečení se přebírají jen ty úkoly týlového zabezpečení, které jsou nezbytné pro další zabezpečení činnosti nově podřízených spojeneckých vojsk.

V případech převzetí spojeneckých vojsk s úplným rozsahem úkolů týlového zabezpečení dochází zpravidla k začlenění jednotlivých svazů (svazků) do podřízenosti, aniž by bylo možné vyčlenit k jejich týlovému zabezpečení odpovída-

jící síly a prostředky. Tíha úkolů týlového zabezpečení bude spočívat na týlu přebírajícího svazu (s výjimkou zásobování neunifikovaného materiálu).

Pro součinnost mezi týly svazů se vytvářejí operační skupiny podle rozhodnutí nadřízeného. Tyto sepisují „Protokol o předání (převzetí) týlu do podřízenosti“. V dalším se pak zaměřují na řešení problémů:

V jakém rozsahu a jakým způsobem bude probíhat zásobování neunifikovaným materiálem. Zda zásobování unifikovaným materiálem bude zabezpečeno v požadovaném čase a prostoru. Potřeba a rozsah dopravního zabezpečení. Forma a rozsah využívání formalizované dokumentace pro velení a řízení týlu (způsob spojení). Upřesnění požadavků v některých druzích materiálu z hlediska národních zvláštností.

V jednotlivých službách se klade důraz na řešení problémů, které vznikají z národních zvláštností.

Ve službě PHM vycházíme z toho, že většina základních druhů paliv je sice unifikována nebo plně zaměnitelná, ale vzhledem k rozdílné skladbě motorové techniky je tvorba zásob a potřeba přísunu v jednotlivých druzích PHM naprosto rozdílná. Bude nutné změnit skladbu naložení některých dopravních útvarů, projednat technickou stránku předávání zásob, ujednotit přepravní a přečerpávací prostředky.

Ve výstrojní službě přihlížíme k tomu, že u výstrojního materiálu převažuje neunifikovaný materiál, jehož možnosti unifikace jsou omezeny určitými národními tradicemi a zvyklostmi.

V proviantní službě půjde při součinnosti o dojednání změn ve skladbě potravin podle příslušné stravní normy při respektování národních zvyklostí ve stravování.

V oblasti vojenské dopravy bude vhodné se vzájemně informovat o způsobu řízení přesunů orgány silniční pořádkové služby, o opatřeních ke zvýšení odolnosti, obnově a údržbě výkonných železničních směrů a příček a v případě rozsáhlého ničení železnic o možnostech využívání izolovaných úseků železniční sítě.

Ve zdravotnické službě jde o vzájemnou informaci o rozvinutých etapách odborné lékařské pomoci a nemocničních základnách, o organizaci léčebně odsunového zabezpečení, o hygienicko-epidemiologické situaci vlastních vojsk a území a o možnostech vzájemného doplnění zdravotnickým materiálem a technikou.

Závěrem chci uvést, že vedení společných operací vyžaduje organizaci nepřetržitě součinnosti ve všech sférách činnosti orgánů velení, vojsk a týlu nejen v horizontální, ale i ve vertikální rovině.

ZKUŠENOSTI Z VYUŽÍVÁNÍ VÝPOČETNÍ TECHNIKY U VOJSK

Zavádění automatizace do systému velení je složitým a mnohostranným procesem, který klade vysoké nároky na práci velitelů a štábů. Předpokládá tvorbu takových automatizovaných systémů, které respektují současnou úroveň vojenství, tempo vědeckotechnického pokroku i kvalitativní změny zejména v metodice činnosti orgánů velení.

Jestliže při zavádění prostředků automatizace zanedbáme obecně platné zásady a nedodržíme jisté posloupnosti vývoje, dochází k nežádoucím jevům, jako např. k narušení velení, jeho malé operativnosti, kvalitě a účinnosti. Toto se ukazuje při využívání prostředků automatizace velení na stupni svaz a svazek, kde nebyly některé podmínky respektovány v plném rozsahu. Projevuje se to ve zpomalení tempa efektivního využívání výpočetní techniky orgány velení. Teprve komplexní řešení těchto otázek přispělo k objasnění místa a úlohy prostředků automatizace v procesu velení. To se odrazilo především v polním systému velení (jako rozhodujícím systémem pro bojovou připravenost ČSLA).

Vyřešení organizace a struktury zasazení výpočetní techniky na stupni svaz a svazek vytvořilo základní podmínky pro zkvalitnění procesu velení na těchto stupních. Projevilo se to ve schopnosti orgánů velení plnit úkoly v omezených časových lhůtách, rychle a operativně reagovat na změny bojové situace, včas ovlivňovat průběh bojové činnosti a v neustálém zkvalitňování metod práce velitelů a štábů na místech velení. Správné a efektivní využívání výpočetní techniky v procesu velení se stalo jedním ze základních předpokladů k zabezpečení jeho vysoké kvality.

Zkušenosti ukázaly, že prosazení prostředků automatizace do procesu velení klade zvýšené požadavky na odbornou přípravu orgánů velení. Úrovní automatizace velení, kromě odborné připravenosti orgánů velení musí odpovídat i realizace takových opatření, která by zabezpečila optimální využívání této techniky v procesu velení. Na stupni svaz a svazek půjde především o tato opatření:

1. Sladění tvůrčí činnosti velitelů a štábů s efektivním využitím možností výpočetní techniky.

Jde o zpracování a využívání takových metodik práce velitelů a štábů, ve kterých je nová kvalita automatizovaných procesů zahrnuta. Tato metodika musí odpovídat reálným materiálně technickým možnostem zasazené výpočetní techniky — u nás výpočetními automaty 3. generace CONSUL-266. Zkušenosti ukazují, že jejich začlenění do organizace míst velení svazu a svazku odpovídalo dané úrovni automatizace velení na těchto stupních.

Orgány automatizace velení vojskům zpracovávají harmonogramy řešení jednotlivých úloh v časové návaznosti na metodiku práce štábu a v plném souladu požadavků štábu s činností výpočetních prostředků. Potíž je v tom, že požadavky nejsou vždy důsledně dodrženy podle zpracované metodiky práce, zejména na stupni svazek. To má vliv na efektivní využití těchto prostředků. Jen důsledné dodržování metodiky práce a harmonogramů řešení úloh usnadňuje činnost orgánů velení, zvyšuje kvalitu a efektivnost jejich činnosti.

2. Zabezpečení nepřetržitosti, pružnosti a operativnosti procesu automatizace velení.

Je to podmíněno připraveností orgánů automatizace zpracovat požadavky orgánů velení v různých i neobvyklejších situacích, zabezpečit požadavek nepřetržitosti a kontinuity velení využíváním výpočetní techniky, připojením doplňkových technických prostředků i dalšími vhodnými způsoby. Je žádoucí vytvořit optimální vztah mezi potřebami velení a časovými možnostmi sběru, předávání, zpracování a poskytnutí potřebných informací velitelům a štábům. Tato opatření jsou v podstatě řešena. Vzhledem však k jejich náročnosti, organizačním a technickým předpokladům, složitým a obtížným podmínkám vedení soudobé bojové činnosti (nutnost velení za pohybu, členění a přemísťování míst velení, úhroza použití zbraní hromadného ničení atd.) nejsou komplexně dořešena. Je především povinností orgánů velení, aby tato opatření řešily ve spolupráci s orgány automatizace. Přitom by měly přihlídnout ke specifice jednotlivých svazků.

3. Informační zabezpečení automatizovaných procesů v polním systému velení.

Toto zahrnuje především sběr informací a tvorbu informačních masívů, zabezpečení kompaktnosti informačních systémů jak po vertikální, tak horizontální linii, zabezpečení přímé konverzace velitelů a štábů s výpočetními středisky (prostředky pomocí zařízení pro přenos dat, terminálových sítí apod.).

Doposud vzhledem k technické úrovni prostředků automatizace na stupni svaz a svazek tyto neumožňovaly sběr a přesnos informací v reálném čase. Tato oblast byla jedním z nejslabších článků procesu automatizace velení.

V současné době jsou problémy zabezpečení plynulého a nepřetržitého informačního toku řešeny jak v oblasti hardwarového (technického) vybavení (postupné zavádění nové výpočetní techniky a přenosových zařízení), tak v oblasti softwarového (programového) zabezpečení (vytvoření odpovídajících automatizovaných systémů velení). Tímto jsou vytvořeny základní předpoklady pro zrychlení a zkvalitnění informačních procesů. Orgány velení i orgány automatizace by měly přijmout taková opatření, která budou toto realizovat, jako např. vytvoření jednotných formalizovaných dokumentů, sjednocení kalkulačních norem závazných pro celou ČSLA, sjednotit se na jednotném informačním jazyku, vymezit odpovědnost za sběr a aktualizaci informací atd.

Důležitým článkem, který má přímý podíl na zvyšování kvality a efektivnosti automatizace v procesu velení, jsou orgány automatizace velení. Tyto mají zod-

povědnost za matematicko-programátorské zabezpečení plného systému velení. Současná převozní výpočetní technika na stupni svaz a svazek dosud v malé míře dovoluje využívání jednotných automatizovaných systémů velení. Proto k zabezpečení štábů svazů a svazků výpočty využíváme především autonomních projektů úloh. Tyto neřeší danou oblast komplexně, ale pouze části jednotlivých podsystémů ve vševojskovém systému velení.

Autonomní způsob řešení úloh, kterého používají především výpočetní místa svazků, přispívá ke zrychlení a zefektivnění činnosti velitelů a štábů jak v rozhodovacím procesu, tak v průběhu vedení bojové činnosti, nezabezpečuje však v plném rozsahu požadavky orgánů velení. Proto se projevuje snaha o přechod od řešení autonomních úloh k řešení systémových souborů úloh, které mohou danou problematiku (oblast) řešit komplexně.

Jedním z měřítek úrovně a efektivity matematicko-programátorského zabezpečení je stupeň využívání zpracovaných projektů úloh orgány velení. Tento můžeme hodnotit z hlediska kvalitativního a kvantitativního. Z hlediska **kvalitativního** půjde o:

- dodržování operačně taktických kritérií, především úloh v reálném čase;
- zvýšení kvality a přesnosti výpočtů, zejména z hlediska možností jejich efektivního využití v rozhodovacím procesu;
- usnadnění a zjednodušení činnosti orgánů velení ve srovnání s klasickými metodami jejich práce;
- zabezpečení variantních výpočtů, jejich přehlednosti a návaznosti;
- ujednacení informačního toku při sběru informací a zabezpečení jednotlivých výsledků výstupních údajů.

Kvantitativní hledisko se odráží především v počtu řešených úloh (výpočtů) pro jednotlivé složky, v jejich rozsahu a obsahu, v počtu a konfiguraci použitých prostředků automatizace a též ve vynaložených nákladech na automatizované zpracování.

Rozhodující pro hodnocení účinnosti a efektivity procesu automatizace velení jsou kvalitativní ukazatelé, jejichž dodržování na stupni svaz a svazek můžeme hodnotit takto:

— u většiny projektů jsou operačně taktická kritéria dodržena. Daří se zkracovat dobu pro úplnou realizaci úloh, především zefektivněním sběru a zpracování informací, což má přímou souvislost se zkvalitněním systému klasifikace a adresování vstupních informací. To ovlivňuje úroveň i efektivnost využívání výstupních informací;

— zkvalitnila se metodika činnosti míst velení, kde byl položen důraz na přípravnou etapu ke cvičení;

— neustálým prohlubováním znalostí a návyků orgánů automatizace velení došlo k dokonalému zvládnutí technologie zpracování úloh, což se projevilo v dalším zkrácení času, potřebného na výpočty;

— zdokonalením algoritmů výpočtů, využitím zkušeností z rutinního zpracování pro jejich zjednodušení bez újmy na kvalitě, efektivním využitím programových i technických možností dané výpočetní techniky došlo ke zvýšení kvality a přesnosti výpočtů;

— sladění pracovních postupů (metodiky práce) uživatelů (orgánů velení) s automatizovaným zpracováním (činností orgánů automatizace velení) byly dány další předpoklady ke zvýšení efektivity procesu automatizace velení;

— zavedením automatizace do činnosti velitelů a štábů byla odstraněna náročná mechanická práce orgánů velení a tím umožněno více času věnovat tvůrčím procesům velení;

— zpracované výsledky a sestavy mohou štáby využívat variantně, jako cílových dokumentů.

Podíl procesu automatizace velení na operačně taktické přípravě velitelů a štábů svazu ve výcvikovém roce 1980/81 — viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Uživatel Druh výpočtu	VS										TVS								Úhrnem
	OS	ZS	OMS	SSV	SREB	ŠRVD	SVPO	SŽV	SCHV	Celkem	VzS	TAS	T-štáb	SPHM	ZS	PS	VS	Celkem	
Cvičení	77	17	8	—	100	17	4	—	26	249	38	57	81	68	10	92	15	361	610
Štábní nácviky	23	2	—	—	15	11	—	1	24	76	56	—	67	16	9	99	8	255	331
Velitelská shromáždění	17	1	—	—	—	—	—	2	8	28	4	—	16	2	—	25	—	47	75
Pro ředitelství cvičení	21	3	2	3	—	—	—	—	4	33	—	—	—	—	—	—	—	—	33
Celkem	138	23	10	3	115	28	4	3	62	386	98	57	164	86	19	216	23	663	1049

Proti předešlému roku došlo k podstatnému zvýšení výpočtů (asi o 20 %). Nová kvalita se projevila ve struktuře a dosaženém stupni využívání zpracovaných výpočtů. Progresivní metody a přístupy k řešení úloh polního systému velení, především snaha o systémové řešení jednotlivých podsystémů, se projevily jak v nárůstu výpočtů, tak v jejich kvalitě a efektivnosti využívání. To se výrazně odrazilo především v řešení úloh pro operační oddělení svazu, kde byl jako nosný projekt využíván soubor operačně taktických úloh MIKRO-A. Komplexním řešením vševojskového podsystému došlo ke zvýšení počtu zpracovávaných úloh i pro další složky štábu na VS, především pro oddělení chemického vojska a skupinu REB. Došlo též ke změně poměru operačně taktických výpočtů k úlohám týlovým a technickým. V současné době činí tento poměr již jen 1:1,7 ve prospěch týlových a technických úloh. Zanedbatelná není ani skutečnost, že proces automatizace byl uplatněn ve všech formách operačně taktické přípravy velitelů a štábů.

Dobrych výsledků jsme dosáhli v automatizovaném zpracování a efektivním využívání úloh týlového a technického zabezpečení, především souboru týlových úloh EVA-A, úloh výzbrojní služby PLAZMO, komplexu úloh služby PHM a proviantní služby.

Při reálném zhodnocení podílu automatizace pro zkvalitnění procesu velení na stupni svaz a svazek můžeme konstatovat, že tento proces se stal nedílnou součástí součinnosti velitelů a štábů. Zkušenosti ukazují, že tam, kde mají správný přístup k procesu automatizace, dosahují též odpovídajících výsledků ve zkvalitnění oblasti velení. Ne všichni velitelé a příslušníci štábu však plně pochopili možnosti a přínos prostředků automatizace velení pro svoji práci. Z toho vyplývá i jejich připravenost pro využívání automatizovaného zpracování. Nepochopení základních cílů a principů automatizace, minimální snaha přizpůsobit

svoji činnost novým náročnějším podmínkám, rutinérství, osobní pohodlnost a konzervatismus, to všechno jsou faktory, které mají přímou souvislost s kvalitou a efektivností procesu automatizace velení. Jestliže k těmto faktorům přičteme vysoké pracovní zatížení velitelů a štábů, dostaneme určitou psychickou bariéru, kterou bude třeba při prosazování automatizace do velení překonat. Jde o dlouhodobý a náročný proces, na kterém budou zainteresovány jak orgány velení, tak orgány automatizace. Jejich vzájemné pochopení a sladění činnosti je rozhodující podmínkou (zárukou) kvality a efektivnosti velení.

Rozbor efektivnosti automatizace na stupni svazek ukazuje, že prostředků automatizace využíváme v průměru 30 až 40 %. I zde jsou rezervy, možnosti a předpoklady efektivnějšího využívání výpočetní techniky. Je nutné především sladit metodiku činnosti orgánů velení s reálnými možnostmi výpočetních prostředků, zabezpečit pružné a operativní využívání výpočetní techniky vzhledem k současným úkolům a místu orgánů velení na tomto stupni. Je třeba zkvalitnit a zvýšit využití prostředků automatizace ve všech druzích operačně taktické přípravy. Zatím zde využívají výpočetní techniky pouze při divizních taktických a velitelско-štábních cvičeních (asi z 80 %) a částečně na štábních nácvicích. Chybí však využití ve všech dalších oblastech operačně taktické přípravy. Počty zpracovaných výpočtů za výcvikový rok 1980/81 zůstaly přibližně na stejné úrovni s minulým rokem, což nutí k hledání nových forem a způsobů ve využívání prostředků automatizace.

Výcvikový rok 1981/82 představuje novou etapu v procesu automatizace velení vzhledem k zavádění nové výkonnější techniky na stupni svaz — převozného minipočítače 3,5 generace MOMI-2. Kvalitativní změny v informačním zabezpečení (nová zařízení pro přenos dat, zavedení terminálových sítí) i technickém a programovém vybavení (dávkové zpracování, sdílení času, multiprogramování) by měly zabezpečit vysokou účinnost a efektivnost automatizace v procesu velení.

Současně s novými technickými a programovými možnostmi prostředků automatizace je nutné dále tvořivě rozvíjet připravenost velitelů a štábů i orgánů automatizace velení pro zvyšování úrovně automatizace v procesu velení. V plném rozsahu je třeba uplatňovat hlavní požadavky „Směrnic pro využívání elektronické výpočetní techniky k řešení úloh při velení vojskům na společných cvičeních Spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy“.

K MATEMATICKÉMU MODELOVÁNÍ ZTRÁT

Současné změny ve vojenství způsobují, že podstatnou částí podkladů pro rozhodnutí velitele se stává kvantitativní i kvalitativní předpověď činnosti jak vlastních vojsk, tak i vojsk nepřítele. V mírových podmínkách však nemáme možnost zkoumat průběh operace soudobé války jinak než v modelech. Týká se to především matematických modelů operací a bojových činností.

V našem případě chceme uvést matematický model ztrát živé síly a bojové techniky při vedení bojové činnosti klasickými prostředky.

V praktické činnosti štábů ČSLA při předvídání ztrát způsobených klasickými prostředky a stanovení jejich množství na všech stupních velení se vycházelo ze zkušeností minulých válek, zejména z 2. světové války.

Používaný způsob odhadu ztrát nepostihoval vždy a v potřebné míře:

- skutečnou dynamiku boje,
- druh bojové činnosti,
- poměry sil na jednotlivých směrech (vůbec se nevažoval kvalitativní poměr),
- nasycenost bojových prostředků u jednotlivých útvarů a svazků,
- vliv terénu na výši ztrát (kupř. boj v horách, násilný přechod velkých vodních toků apod.),
- roční období,
- stupeň vybudování obrany,
- aktivitu a intenzitu činnosti prostředků ničení na jednotlivé cíle v operační hloubce.

Značný vliv na objektivizaci odhadu ztrát při vedení bojové činnosti bez použití prostředků jaderného napadení mělo vydání materiálu „Metodika práce a povinnosti ředitelství cvičení, rozhodčí služby při rozehře situací, ztrát a způ-

sob hodnocení bojeschopnosti...“ v roce 1980 normotvornou složkou ČSLA GŠ/OS a GŠ/ZS. V materiálu jsou mimo jiné i oficiálně stanovené normy ztrát osob a bojové techniky v jednotlivých druzích bojové činnosti v operaci vedené klasickými prostředky. Tyto normy jsou pochopitelně závazné pro celou ČSLA a je třeba z nich vycházet při jakémkoliv řešení výpočtu ztrát. Avšak pouhým vybíráním jednotlivých norem z tabulek tohoto materiálu může dojít k určitému (někdy i podstatnému) zjednodušení, které může značně ovlivnit objektivnost stanovených ztrát, neboť jejich výši do značné míry ovlivňuje řada proměnlivých faktorů. Reálnou předpověď ztrát můžeme řešit matematickou metodou, v níž budeme brát tyto proměnlivé faktory v úvahu.

Faktory, které ovlivňují výši ztrát můžeme rozdělit na objektivní a subjektivní.

Objektivní faktory můžeme reálně kvantifikovat a jejich hodnotu číselně vyjádřit.

Jedním z rozhodujících objektivních faktorů pro výši ztrát je druh bojové činnosti daného svazku (útvary).

Polní řád ČSLA uvádí tyto hlavní druhy bojové činnosti – útok, obranu, střetný boj, přesuny vojsk a rozmístění vojsk mimo boj.

K rozhodujícím faktorům patří rovněž vzájemný poměr sil a prostředků bojujících stran. Tento poměr bude mít jednoznačný vliv na výši ztrát u obou zúčastněných stran. Má-li být však objektivně vyjádřen podíl poměru sil na ztrátách, je nezbytné, aby vyjadřoval i kvalitativní stránku sil a prostředků. Jde o výpočet kvalitativního poměru sil.

Spolu s předcházejícími faktory je čas základní veličinou, která je určující pro výši ztrát.

Podle platných předpisů se bojová činnost vede nepřetržitě. To znamená, že celých 24 hodin budou probíhat boje. Avšak z analýzy historických zkušeností Velké vlastenecké války i některých poznatků z lokálních válek posledních 30 let vyplývá, že intenzivní bojová činnost bude probíhat zhruba 14–18 hodin denně, což je ovlivněno viditelností, možnostmi lidí i techniky. Proto v našem řešení počítáme v průměru s 16hodinovou intenzivní bojovou činností denně. Vezmeme-li příklad, že denní ztráty tanků v určitém druhu bojové činnosti budou 8 %, pak ztráty za hodinu jsou dány hodnotou 8/16, tj. 0,5 %. Přitom základní normu ztrát pro určitou činnost a druh bojové techniky je třeba volit podle oficiálních norem vydaných GŠ ČSLA.

Ze zkušeností však víme, že během jednoho dne může vést svazek (útvár) i více druhů bojové činnosti v různých časových intervalech. To vyjadřujeme v přímých vstupních údajích pro výpočet.

Vliv na výši ztrát má i roční období. Je to zejména rozdílné počasí v jednotlivých ročních obdobích a z toho plynoucí rozdílná schůdnost terénu.

V zimním období vlivem mrazu, náledí a sněhové pokrývky budou narůstat boje i bojové ztráty.

Z hlediska jednoduchosti a omezení rozsahu vstupních informací považujeme za vhodné brát v úvahu pouze dvě roční období a to zimní období a ostatní roční období vést jako normální. To však neznamená, že při zadávání ročního období by se mělo brát pouze kalendářní období, ale autor vstupních údajů musí přihlížet ke konkrétní povětrnostní situaci.

Rovněž u terénu (který má vliv na velikost ztrát) považujeme za vhodné přistoupit k určitému zjednodušení. Budeme rozlišovat výši ztrát při vedení bojové činnosti pouze v horském, bažinatém a ostatním terénu. Do pojmu ostatní terén je zahrnut terén, který na středoevropském válečném převládá, tj. terén mírně zvlněný, částečně zalesněný a terén rovinatý.

V některých teoretických pracích pro výpočet ztrát je brán v úvahu i výsledek bojové činnosti. Jelikož tento problém není dostatečně teoreticky rozpracován a nemůžeme jednoznačně a objektivně kvantitativně vyjádřit vliv tohoto faktoru na výši ztrát pro jednotlivé případy, proto tento faktor v naší práci neuvažujeme.

V navrhovaném řešení bereme v úvahu pouze ty faktory, které můžeme objektivně posoudit a které nebudou negativně ovlivňovat realnost matematického řešení.

Řešení výpočtového procesu pravděpodobných ztrát je založeno (kromě jiného) na normativních ztrátách pro vybrané druhy bojové činnosti za určitých podmínek, přičemž procento ztrát v jednotlivých druzích bojové techniky je rozdílné. Tyto vypočítané ztráty budou upravovány v závislosti na skutečných podmínkách

operace (např. boj v horách, zimní podmínky, násilný přechod vodního toku apod.) kromě jiného i příslušnými koeficienty odpovídajícími daným podmínkám. Normativní ztráty i koeficienty vycházejí z platných a závazných dokumentů GŠ ČSLA, mohou se však měnit na základě novelizace norem v ČSLA.

Ztráty prostředků jaderného napadení rozmístěných v operační hloubce a svazků a útvarů v prostorech rozmístění a na přesunu (kromě nebojových ztrát) můžeme počítat v závislosti na skutečné činnosti prostředků ničení, které mohou působit do hloubky sestavy, tzn. na činnosti letectva.

Subjektivní faktory můžeme jen velmi obtížně kvantifikovat a jejich hodnota často závisí na subjektivních názorech uživatele (autora vstupních dat). Mezi hlavní subjektivní faktory patří morální stav bojujících jednotek, vojenské umění velitelského sboru a jeho organizátorské schopnosti, vycvičenost a zkušenost vojsk a aktivity při vedení bojové činnosti. Tyto faktory budou sice mít vliv na výši ztrát i výsledek střetnutí, avšak jejich zavedení do matematického aparátu by negativně ovlivnilo realnost, respektive objektivnost matematického řešení.

Matematické řešení

K předpovědi ztrát živé síly a techniky v průběhu boje a operace stanovíme takový matematický model, který jednoduchou (ale účinnou) formou vyhovuje soudobým podmínkám.

Základní problém můžeme rozdělit na tyto dílčí otázky:

- stanovit základní kvalitativní poměr sil, při kterém platí základní procento denních ztrát,
- stanovit základní procento denních ztrát při vedení určitého druhu bojové činnosti,
- vyjádřit analyticky závislost denních ztrát pro určitý druh bojové činnosti na hodnotě kvalitativního poměru sil.

Přesně vyřešit tyto dílčí otázky nemůžeme vzhledem k současnému stavu našeho poznání. Můžeme však najít takový model řešení, který při jistém zjednodušení objektivní reality dává dostatečně uspokojivé odpovědi.

Na základě rozborů různých statistických materiálů, studia literatury a z úvah o možnostech soudobého boje a operace vyšel závěr, že **základní kvalitativní poměr sil** při útoku na bránícího se nepřítele je 2:1. Pro střetnutí boj platí základní kvalitativní poměr sil 1:1.

Základní procenta denních ztrát stanovila normativní složka ČSLA, tj. GŠ. Tyto normy denních ztrát platí pro základní kvalitativní poměr sil.

Pro názornost uvádíme některé základní normy denních ztrát pro útok, obranu a střetnutí boj – viz **tabulku**.

Tabulka

Ztráty v	Útok	Obrana	Střetný boj
tancích	9	5	15
BVP a OT	8	4	9
dělostřelectvu	7	6	6
PT prostředcích	8	7	9
osobách	7	4,5	6

Při vypracování matematického modelu pro útočný a obranný boj vycházíme z těchto podmínek:

V útočném boji při pronásledování protivníka po prolomení jeho obranného postavení průměrné denní ztráty útočících vojsk se zmenšují a ustupujících vojsk rostou.

Tuto zákonitost ztrát v čase obecně vyjádříme diferenciální rovnicí, která formuluje zákon vzrůstu. Zákon vzrůstu je dán tzv. křivkou vývoje.

V případě útoku a obrany křivkou vývoje ztrát obou bojujících stran je exponenciála, při střetném boji hyperbola a parabola. Tyto křivky zcela vyhovují statistickým údajům, zkušenostem, názorům a pohledům na průběh soudobého boje a operace a vývoj ztrát obou stran.

V naší práci byly křivky vývoje jmenovaných typů proloženy empiricky určenými body metodou nejmenších čtverců. K výpočtu neznámých parametrů byly stanoveny potřebné podmínky.

V závislosti na stanovení základního kvalitativního poměru sil a základního procenta denních ztrát bylo třeba stanovit další podmínky vývoje ztrát v závislosti na hodnotě poměru sil.

Ze zkoumání dostupných statistických dat z odborné literatury, sovětského projektu a konzultací vyplynulo, že při kvalitativním poměru sil $C = 5:1$ denní ztráty útočících vojsk klesají a bránících vojsk stoupají přibližně podílem $1:8$. Potom tedy ztráty útočníka klesají $\sqrt[8]{8}$ krát, tj. nabývají hodnoty $8 - \frac{1}{2}$ z výchozí základní

hodnoty a naopak ztráty obránce rostou $\sqrt[8]{8}$ krát, tj. nabývají hodnoty $\sqrt[8]{8}$ z výchozí základní hodnoty.

Úkolem bylo metodou nejmenších čtverců proložit dané body experimentální křivkou

$$Z = a \cdot e^{bc},$$

kde Z představuje ztráty, c – poměr sil, a , b – neznámé parametry.

Odhady neznámých parametrů a , b určíme z podmínky

$$S = \sum_{i=1}^n (Z_i - a \cdot e^{bc_i})^2 = \min$$

a vypočítáme ze soustavy normálních rovnic, které obdržíme po diferencování určené podmínky podle obou parametrů. Po dosažení prokládaných bodů obdržíme výpočtem tyto vztahy:

$$Z'_{iu} = 1,998 \cdot e^{-0,346 c_i},$$

$$Z'_{io} = 0,501 \cdot e^{0,346 c_i}.$$

Proměnné Z'_{iu} , Z'_{io} vyjadřují proporcionalitu ztrát útočníka a obránce v závislosti na kvalitativním poměru sil.

K výpočtu ztrát v čase, udávaného v procentech pro určitý časový úsek bojové činnosti je třeba vztahy upravit na

$$Z'_{iu} = \frac{N_{iu}}{16 \cdot 100} \cdot t \cdot 1,998 \cdot e^{-0,346 c_i},$$

$$Z'_{io} = \frac{N_{io}}{16 \cdot 100} \cdot t \cdot 0,501 \cdot e^{0,346 c_i},$$

kde Z'_{iu} , Z'_{io} – ztráty útočících a bránících se vojsk v čase t vyjádřené v %, N_{iu} , N_{io} – normativní (základní) procento denních ztrát příslušné bojové činnosti v útoku a obraně,

t – doba trvání boje,

c_i – kvalitativní poměr sil.

Z modelovaného, mnohonásobně opakovaného zkoumání vývoje poměru sil v čase vzhledem k ztrátám v čase vyplynulo, že **můžeme v průběhu boje pokládat denní ztráty za konstantní (jsou prakticky v průběhu boje neměnné)**. V experimentech a matematickém modelu boje, simulovaném v trvání 5 dní, došlo ve srovnávaných poměrech sil jen k nepatrným změnám. V modelu byly počítány denní ztráty jednak s konstantním procentem denních ztrát, jednak s měnícím se procentem podle vývoje poměru sil po každém dnu boje. V těchto případech vývoje denních ztrát na konci pětideného simulačního cyklu boje se lišily vzájemně jen o 1,2 %.

Pro střetný boj platí základní kvalitativní poměr sil $1:1$. Při stanovení podmínek pro vývoj střetného boje v čase vzhledem k poměru sil obou bojujících stran byly vzaty v úvahu základní denní ztráty v tancích a odvozeny tyto předpoklady:

- při základním poměru sil 1:1 činí základní denní ztráty 14 %;
- pro poměr sil 2:1 byly analýzou dostupného materiálu stanoveny denní ztráty ve výši 11 % pro silnější stranu,
- při poměru sil 3:1 má slabší strana pětkrát větší ztráty.

Úkolem bylo proložit dané předpokládané body hyperbolou a parabolou

$$Z = a \cdot c^b.$$

Výpočtem obdržíme tyto vztahy:

- pro silnější stranu ve střetném boji je závislost mezi kvalitativním poměrem sil a bojovými ztrátami vyjádřena hyperbolou

$$Z_{i1} = c_1^{-0,347}$$

- pro další stranu je závislost vyjádřena parabolou

$$Z_{i2} = c_1^{1,122}.$$

Obdobně jako při předcházejících výpočtech obdržíme pro střetný boj ztráty v čase takto:

$$Z'_{i1} = \frac{N_s}{16 \cdot 100} \cdot t \cdot c_1^{-0,347},$$

$$Z'_{i2} = \frac{N_s}{16 \cdot 100} \cdot t \cdot c_1^{1,122},$$

kde Z'_{i1} - ztráty silnější strany ve střetném boji v čase t vyjádřené v procentech,

N_s - normativní (základní) procento denních ztrát ve střetném boji,

Z'_{i2} - ztráty slabší strany ve střetném boji v čase t vyjádřené v procentech.

Výpočet absolutních ztrát v čase

Dosud ztráty živé síly a bojové techniky v čase byly vyjadřovány v procentech základních počtů (stavu před započítáním bojové činnosti). Absolutní ztráty v jednotlivých druzích bojové činnosti obdržíme po vynásobení uvedených formulí základními počty osob a bojové techniky. Dále přihlídneme k faktorům, které mohou mít v některých případech nezanedbatelný vliv na vývoj bojových ztrát. Jde o faktory, charakterizující intenzitu bojové činnosti, druh terénu a roční období.

Matematický model ztrát živé síly a bojové techniky je konstruován pro tři základní druhy bojové činnosti: útok, obranu, střetný boj.

V těchto základních druzích boje můžeme různými faktory, nabývajících určitých hodnot v předem daných intervalech, rozlišovat další druhy bojových činností. Např. v útoku můžeme rozlišit útok s průlomem obrany, útok po prolomení obrany, útok v operační hloubce apod.

Faktory, které charakterizují intenzitu bojové činnosti, druh terénu a roční období, jsou vyjádřeny koeficienty. Tyto koeficienty jsou pro zvolený druh boje, terénu a ročního období konstantní.

Absolutní ztráty živé síly a bojové techniky pro základní druhy bojové činnosti, modifikovány dalšími faktory, jsou zobrazeny těmito matematickými modely:

A. Model absolutních ztrát živé síly a bojové techniky v čase pro útočící vojska

$$Z''_{ijm} = SP_j \cdot \frac{N_{jm}}{16 \cdot 100} \cdot t \cdot 1,998 \cdot e^{-0,346 c_i} \cdot I \cdot T \cdot R,$$

kde Z''_{ijm} - absolutní ztráty útočnicka pro i -tý kvalitativní poměr sil, j -tý druh zbraní nebo osoby, m -tý druh bojové činnosti v ú-útku.

B. Model absolutních ztrát živé síly a bojové techniky v čase pro bránci se vojska

$$Z''_{ijmo} = SP_j \cdot \frac{N_{jm}}{16 \cdot 100} \cdot t \cdot 0,501 \cdot e^{0,346 c_i} \cdot I \cdot T \cdot R,$$

kde Z''_{ijmo} - absolutní ztráty obránce pro i -tý kvalitativní poměr sil, j -tý druh zbraní nebo osoby, m -tý druh bojové činnosti v o-obraně.

C. Model absolutních ztrát živé síly a bojové techniky v čase pro vojska ve střetném boji

$$Z''_{ijs1} = SP_j \cdot \frac{N_{js}}{16 \cdot 100} \cdot t \cdot c_i^{-0,347} \cdot R,$$

$$Z''_{ijs2} = SP_j \cdot \frac{N_{js}}{16 \cdot 100} \cdot t \cdot c_i^{1,122} \cdot R,$$

kde Z''_{ijs1} - absolutní ztráty silnější strany ve střetném boji (s1) pro i -tý kvalitativní poměr sil, j -tý druh zbraní nebo osoby,

Z''_{ijs2} - absolutní ztráty slabší strany ve střetném boji (s2).

V těchto modelech symboly znamenají

SP_j - skutečné (základní) počty jednotlivého druhu zbraní nebo osob,

N_{jm} - normativní procento denních ztrát j -tého druhu zbraní nebo osob pro m -tý druh bojové činnosti,

N_{js} - normativní procento denních ztrát j -tého druhu zbraní nebo osob pro střetný boj,

t - doba trvání bojové činnosti,

I - intenzita bojové činnosti,

T - charakteristika terénu,

R - roční období.

Hodnoty veličin N , I , T , R vycházejí z normativních ztrát (pomůcka OS/GŠ).

Výpočet ztrát při rozmístění mimo boj a za přesunu

Ztráty při rozmístění mimo boj a za přesunu představují součet nebojových ztrát a ztrát, které jsou způsobeny úderem letectva.

Jako jeden z možných způsobů výpočtu můžeme uvést tento vzorec:

$$Z'_{\text{imp}} = SP_j \cdot \frac{N_{jm}}{16 \cdot 100} \cdot t + SP_j \cdot \frac{N'_j \cdot L}{12} \cdot Q,$$

kde Z'_{imp} – absolutní ztráty pro j -tý druh zbraň nebo osoby a m -tý druh bojové činnosti (rozmístění mimo boj, nebo přesun),

N'_j – normativní procento ztrát způsobených 12 letouny zadaného typu pro j -tý druh techniky nebo osob,

L – počet letounů působících na objekt,

Q – koeficient, nabývající hodnot 0,8 pro přesun a 1,5 při použití zápalných prostředků, jinak nabývá hodnotu 1.

Kalkulací ztrát způsobených běžnou bojovou činností nebyla v nedávné minulosti (ve štábní praxi při cvičeních) věnována vždy odpovídající pozornost. Docházelo k subjektivismu hodnotitelů a nejednotnosti ve výsledcích.

Značným přínosem pro sjednocení hodnocení výše ztrát bylo vydání norem ztrát v jednotlivých druzích bojové činnosti, které určila OS/GŠ v roce 1980.

Hlavním přínosem navrhovaného řešení je zvýšení přesnosti a objektivnosti kalkulace ztrát a to zavedením více faktorů ovlivňujících výši ztrát a možnosti jednotného zpracování vstupních informací na počítači. Automatizované kalkulace výrazně šetří čas štábních pracovníků a slouží jako hodnotný podklad pro rozhodování velitelů.

METODIKA ČINNOSTI VÝPOČETNÍHO MÍSTA LETECKÉHO SVAZKU

Metodika činnosti výpočetního místa štábu leteckého svazku má ve srovnání s činností výpočetních míst štábů vševoj- skových svazků určité zvláštnosti, jež vyplývají z odlišné organizace štábu letec- kého svazku a z odlišných forem práce velitele a štábu leteckého svazku při pří- pravě rozhodnutí k vedení bojové čin- nosti svazku. V článku vycházím ze zku- šeností při řešení taktické situace na první den bojové činnosti a v průběhu bojové činnosti na další den bojové čin- nosti.

Včasné a zdůvodněné rozhodnutí veli- tele svazku, podložené výpočty, má pro splnění stanoveného bojového úkolu prvo- řadý význam. Velitelé a štáby svazků zkvalitňují přípravu rozhodnutí velitelů svazků k bojové činnosti s využitím ma- tematiky, kybernetiky a výpočetní tech- niky. Výpočetní prostředky a počítače umožňují řešit potřebné informační, kalku- lační a optimalizační operačně taktické a týlové úlohy. Zejména optimalizační ope- račně taktické a týlové úlohy umožňují při rozhodování velitele svazku nacházet nejvhodnější řešení z množiny všech mož- ných řešení v konkrétní situaci. Využívá- ním prostředků automatizace velení se zvyšuje operativnost v práci velitele a štábu svazku, zabezpečuje se přijímání optimálních a zdůvodněných rozhodnutí velitele a zvyšují se možnosti předvídat vý- sledky bojové činnosti s využitím sil a pro- středků svazku podle přijatých rozhodnutí. Včasné a zdůvodněné rozhodnutí velitele (podložené výpočty) vyžaduje při přípravě

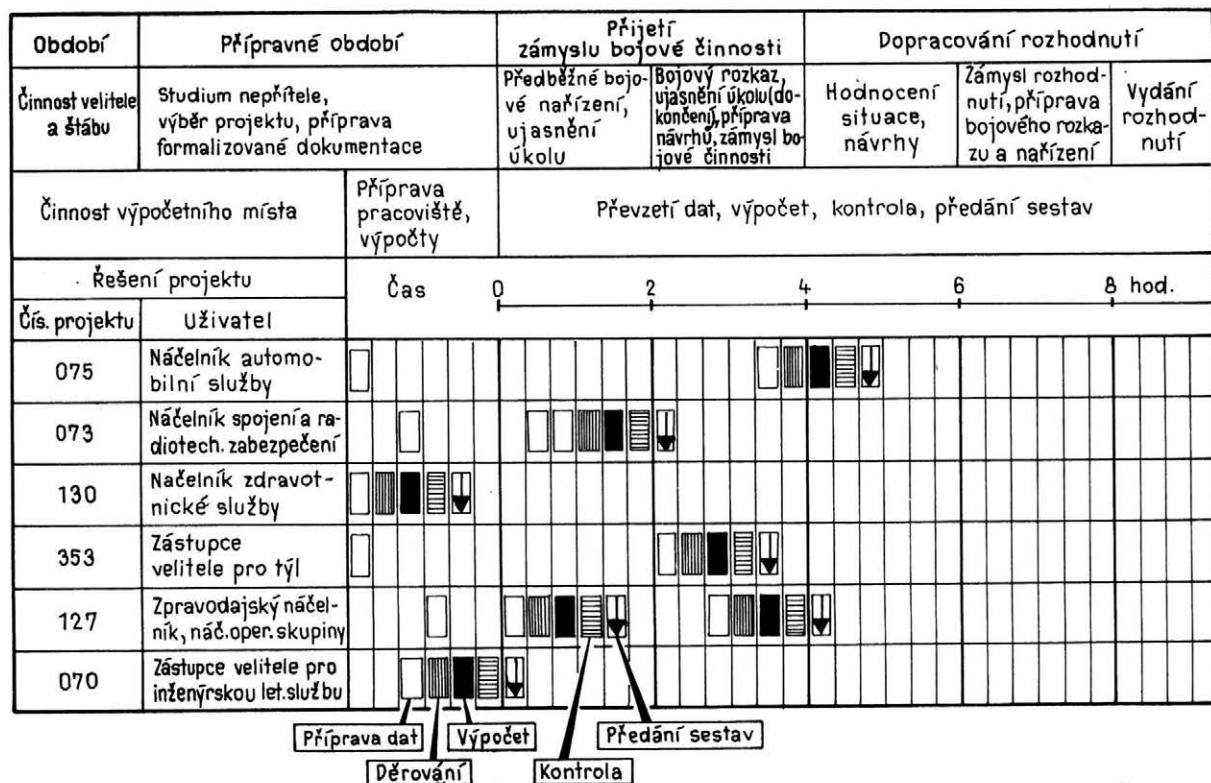
rozhodnutí zpracování předběžných výpoč- tů bojových možností a předpokládaných výsledků bojové činnosti na prostředcích mechanizace a automatizace velení. Veli- tel osobně a prostřednictvím náčelníka štábu plánuje a usměrňuje činnost štábu k využití matematicko-logických metod rozhodování a využití prostředků mecha- nizace a automatizace velení štábu svazku k výpočtům.

Výpočetní místo štábu leteckého svaz- ku — plní hlavní úkol zabezpečit velitele a štáb svazku výpočty operačně taktic- kých a týlových úloh. Je zařazeno v ope- rační skupině štábu. Hlavním výpočetním prostředkem v poli je v současné době převozný výpočetní automat Consul. Další- mi výpočetními prostředky jsou stolní a kapesní kalkulatory různých typů. Za čin- nost výpočetního místa svazku při přípra- vě rozhodnutí velitele k bojové činnosti odpovídá náčelník štábu svazku.

Metodiku činnosti výpočetního místa svazku při přípravě rozhodnutí velitele před zahájením bojové činnosti na první den bojové činnosti a v průběhu bojové činnosti na další den můžeme obecně roz- dělit do dvou základních období:

- do přijetí bojového úkolu,
- od přijetí bojového úkolu do vydání rozhodnutí.

Období do přijetí bojového úkolu — je pro práci výpočetního místa charakteris- tické relativním dostatkem času a mož- ností připravit velký počet předběžných výpočtů na základě dlouhodobé aktuali- zace dat přichystaných odbornými náčel-

Obr. 1

Tabulka 1

Období	Přípravné období	Přijetí zámyslu bojové činnosti		Dopracování rozhodnutí		
Činnost velitele a štábu	Studium nepřítelů, příprava formalizované dokumentace	Obdržení předběžných bojových nařízení, ujasnění úkolů, vydání pokynů	Obdržení bojového rozkazu, ujasnění úkolů (dokončení), příprava návrhů, zámysl bojové činnosti	Hodnocení situace, návrhy odborných náčelníků	Zámysl rozhodnutí, příprava bojového rozkazu a odborných nařízení	Vydání rozhodnutí
Činnost odborných náčelníků	Výběr projektů, příprava dat	Doplnění dat a předání náčelníkovi výpočetního místa		Vyhodnocení výstupní sestavy (výpočtu), zapracování do návrhu		Účast
Čas v h 0 2 4 6 8						
Činnost výpočetního místa	Příprava pracoviště, kontrola spojení, hlášení pohotovosti, dohovor součinnosti se štábem, kontrola dokumentace, kontrolní výpočet	Seznámení se situací a s plánem práce štábu, upřesnění úkolů výpočetního místa, organizace výpočtů a kontroly: – zpracování grafikonu, – včasnost převzetí dat, přípravy výpočtů a předání sestav, – kontrola výpočtů, seznámení se zámyslem		Včasné shromažďování dat pro výpočty a jejich zpracování, kontrola správnosti výpočtů, včasné předání výpočtů uživateli, účast na vydání rozhodnutí (upřesnění NŠ), vedení pracovní dokumentace		

Tabulka 2

Období	Přípravné období	Přijetí zámyslu rozhodnutí		Dopracování rozhodnutí		
Činnost velitele a štábu	Shromažďování dat	Obdržení předběžných bojových nařízení, ujasnění úkolu, vydání pokynů	Obdržení bojových nařízení, ujasnění úkolu (dokončení), předběžné návrhy, zámysl rozhodnutí	Hodnocení situace, návrhy odborných náčelníků	Zámysl rozhodnutí, příprava bojových nařízení	Vydání rozhodnutí
Činnost odborných náčelníků	Výběr projektů, příprava dat	Doplnění dat a předání náčelníkovi výpočetního místa		Vyhodnocení výstupní sestavy (výpočtu), zapracování do návrhu		Účast
Čas v h 0 1 2 3 4						
Činnost výpočetního místa	Kontrola pracoviště a spojení, upřesnění součinnosti se štábem, příprava dokumentace, kontrolní výpočet	Seznámení s časovým rozpočtem přípravy rozhodnutí, organizace výpočtů a kontroly: – zpracování grafikonu, – včasnost převzetí dat, přípravy výpočtů a jejich předání, – kontrola výpočtů, seznámení se zámyslem rozhodnutí		Včasné shromažďování dat pro výpočty a jejich zpracování, kontrola výpočtů, včasné předávání výpočtů uživatelům, vedení pracovní dokumentace, seznámení s rozhodnutím		

níky štábu podle vývoje situace do zahájení bojové činnosti nebo v jejím průběhu. V této etapě může velitel využít většinu zpracovaných projektů, které zvyšují informovanost štábu a doplňují návrhy odborných náčelníků štábu informačními, kalkulačními a optimalizačními výpočty.

Období od přijetí bojového úkolu do vydání rozhodnutí — je pro práci výpočetního místa charakteristické omezeným časem pro zpracování výpočtů, které je dáno časovým rozpočtem pro přípravu rozhodnutí velitele uvedeným v plánu práce velitele a štábu. Omezený čas pro přípravu a vlastní výpočty operačně taktických a týlových úloh vyplývá z požadavků připravit ve štábu rozhodnutí velitele v krátkých časových lhůtách. Doba pro přípravu a samotné výpočty v této etapě se pohybuje řádově mezi 2—4 hodinami. Ze zkušeností vyplývá, že v tomto čase není možné připravit ve štábu svazku více jak 6—12 operačně taktických a týlových výpočtů na jednom převozném výpočetním automatu Consul, s obsluhou náčelníka výpočetního místa a operátor výpočetního automatu. Výběr úloh, které musí být spočítány k přípravě rozhodnutí velitele, a pořadí výpočtů navrhuje náčelník operační skupiny štábu a schvaluje náčelník štábu.

Metodika činnosti výpočetního místa štábu je (mimo uvedeného obecného dělení do dvou období) ovlivněna základními podmínkami přípravy rozhodnutí velitele, kterými jsou příprava rozhodnutí před zahájením bojové činnosti na první den boje a v průběhu bojové činnosti na další den.

Metodika práce výpočetního místa před zahájením bojové činnosti — viz **tabulku 1.** a v průběhu bojové činnosti — viz **tabulku 2.** Náčelník výpočetního místa po schválení potřebných výpočtů a jejich pořadí náčelníkem štábu zpracovává grafikon řešení operačně taktických a týlových úloh pro variantu výpočtů před zahájením bojové činnosti na první den boje — viz **obr. 1.**

Operačně taktické a týlové úlohy pro potřebu štábu obecně dělíme do skupin:

- k rozhodnutí k boji,
- k plánování bojové činnosti sil a prostředků v boji,
- které mají vztah k manévru silami a prostředky,
- předpovědi a hodnocení efektivnosti bojové činnosti.

Podle tohoto rozdělení náčelník výpočetního místa zpracovává projekty v souladu se zadáním odborných náčelníků štábu.

Činnost výpočetního místa se prolíná celým průběhem přípravy rozhodnutí velitele k bojové činnosti od předběžných nařízení do přijetí bojového úkolu, přes ujasnění úkolu, hodnocení situace, až do vydání rozhodnutí velitelům podřízených leteckých bojových a zabezpečujících útvarů. Kvalitní zpracování projektů a jejich neustálé zdokonalování, připravená formalizovaná dokumentace, neustálá aktualizace dat a vysoká odborná připravenost celého štábu jsou základními předpoklady soustavného zkvalitňování přípravy rozhodnutí velitele s využitím prostředků automatizace velení.

Uvedené základní otázky metodiky činnosti výpočetního místa štábu leteckého svazku při přípravě rozhodnutí velitele byly ověřeny v praxi. Problematika není sice popsána do všech podrobností z hlediska potřeb předávání zkušeností. Přesto může zejména mladým velitelům a náčelníkům přispět ke zkvalitnění přípravy rozhodnutí k bojové činnosti.

VYUŽITÍ KALKULÁTORŮ PŘI ZATARASOVÁNÍ

Jedním z možných racionálních prostředků ke zvýšení efektivity práce orgánů ženijního vojska jsou programovatelné kalkulatory. Patří mezi prostředky malé výpočetní techniky a svými parametry jsou přímo předurčeny k tomu, aby se staly nástrojem racionalizace a vyšší efektivity v rutinních pracích velitelů (náčelníků) a štábů. S jejich využitím (i pro taktický stupeň velení) se počítá v koncepčních záměrech rozvoje a zavádění mechanizačních a automatizačních prostředků velení do roku 1985.

Na kalkulacích spojených se zatarasováním v obraně chci ukázat na jedno z jejich možných použití při plnění úkolů ženijního zabezpečení boje a operace.

Cílem kalkulace zatarasování a ničení v obraně je určit:

- potřebné hustoty zatarasování na jednotlivých tankových směrech vzhledem k možnému zasazení obrněných vozidel nepříteli a k podmínkám jejich ničení vlastními zbraněmi,

- nárůst hustoty zatarasování na jednotlivých tankových směrech s ohledem na množství vyčleněných ženijních sil a prostředků u příslušných vševojskových stupňů velení,

- množství potřebných ženijních sil a prostředků k plnění úkolů v rámci zatarasování a ničení na jednotlivých vševojskových stupních velení,

- pravděpodobný počet vyřazených obrněných cílů nepříteli na výbušných zatarasech zřízených předem a v průběhu vedení obranného boje.

Současný způsob kalkulací zatarasování ovlivňuje úroveň připravenosti důstojní-

ků ženijního vojska, prostředky a pomůcky, které mají k dispozici.

Na jednotlivých stupních velení (svazek, svaz) připravuje kalkulační podklady pro zatarasování a ničení určený důstojník ženijního vojska jako jeden z několika úkolů podle „Metodiky práce ženijní skupiny svazku (oddělení ženijního vojska armády). Vyčleněný čas (který k tomu má) není dán zpravidla skutečným požadavkem na přípravu všech kalkulací zatarasování, a proto řešení probíhá v časové tísní.

Základní mechanizační pomůckou důstojníka, který připravuje kalkulace, je elektronická minikalkulačka. K rychlému získání přehledu norem a dalších potřebných údajů slouží osobní poznámkový sešit dat, různé předem zpracované grafy, kalkulace a pomůcky (např. Pragotron umožňuje vyhledání příslušných údajů pomocí tlačítek mechanickou cestou).

K propočtům většího rozsahu na stupni svaz lze využít prostředků výpočetní techniky, kterými jsou (budou) štáby vybaveny. K jejich využití je však nutné mít předem zpracovaný projekt pro výpočet požadovaného ženijního opatření a metodiku zpracování vstupních dat pro konkrétní prostředek výpočetní techniky.

V současné době je stav projektového zabezpečení úkolů ženijního zabezpečení boje a operace nevyhovující přesto, že neustále roste potřeba přesnější a rychlejší kalkulace pro řešení úkolů ženijního zabezpečení, zatarasování nevymáhaje.

Ženijní vojsko využívá projektu 32 502 „Možnosti zatarasování při přípravě frontové (armádní) operace“ pro výpočetní automat C-266. Jde o přepracovaný pro-

jekt pro výkonnější výpočetní automat, kterým jsou vybaveny i ženíjní svazky.

Cílem zpracované úlohy ze zatarasování v projektu je urychlit, usnadnit a zkrátit kalkulaci výpočty příslušníků štábu ženíjního vojska při plánování ženíjního zabezpečení armádní (frontové) operace.

Zkušenosti z využití tohoto projektu, které jsem získal na VŠC, nejsou dobré. Výsledné hodnoty, které obsahovaly výstupní sestavy, nesplňovaly naše požadavky. Jednou z příčin tohoto stavu jsou zpracované hodnoty kapacitních možností zatarasování na jednotlivých stupních velení, z nichž některé v současné době neplatí a nejsou ani násobkem současných hodnot.

Také doba od zpracování vstupních údajů po obdržení výsledné sestavy byla příliš dlouhá i vzhledem k harmonogramu využití výpočetního automatu C-266 při řešení výpočtů v rámci štábu, který jsme museli respektovat.

Uvedený projekt byl zpracován v letech 1974–1975 podle tehdy platné organizace. Pro současnou plánovací činnost v oblasti zatarasování v obraně je málo využitelný, pokud nebude upraven (v rámci velitelsko-štabního cvičení jsme toto ve spolupráci s provozovateli C-266 realizovali).

Zkušenosti funkcionářů ženíjního vojska ze cvičení ukazují, že využití prostředků mechanizace a automatizace velení na stupni armáda (front) není zatím časově efektivní, protože doba pro zpracování kalkulací zatarasování je neúměrně dlouhá a příprava výpočtů bezprostředně na pracovištích ženíjních odděleních a správ armád (frontu) je rychlejší. Pořadí využívání prostředků mechanizace a automatizace velení na stupni armáda, front (poměry sil, dělostřelectvo atd.) znemožňuje jejich efektivní využití pro ženíjní vojsko.

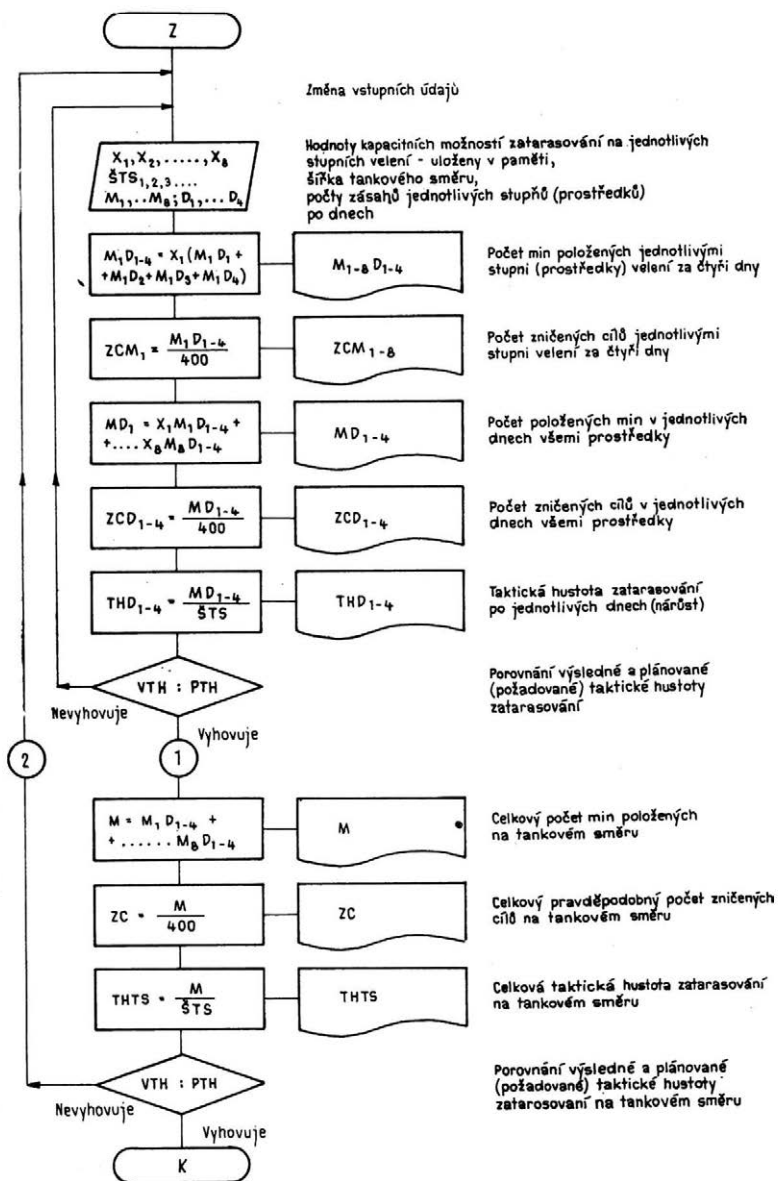
Z tohoto důvodu bude výhodnější vybudovat ženíjní štáby na stupni armáda, front jednoduchými počítači, určenými pouze pro potřeby ženíjního vojska (rychlá kalkulace potřeby zatarasování).

Dále chci ukázat na jedno z možných řešení uvedeného problému — použití programovatelného kalkulátoru při přípravě kalkulací pro zatarasování v obraně na taktickém (operačním) stupni.

Na základě zkušeností získaných z přípravy kalkulací při armádním VŠC, vstupních dat pro výpočetní automat C-266 a úpravy programu v uvedeném projektu jsem navrhl tabulku vstupních dat a výsledných hodnot pro jeden tankový směr (viz **tabulku 1**). Grafické vyjádření postupu výpočtu — viz **obr. 1**.

Tabulka 1

Tankový směr	Možnosti zatarasování jednotlivých stupňů velení						
	počty zásahů (objektů) po dnech					celkový počet	
název	prostředek	D1	D2	D3	D4	min	zničených cílů
	PS, msč	M ₁					
	POZ (p)	M ₂					
	POZ (d)	M ₃					
	žč (d)	M ₄					
	APOZ	M ₅					
V pásmu	Ničení komunikačních cílů	M ₆					
	Uzel zatarasů	M ₇					
	Zatarasovaný prostor	M ₈					
Šířka	Počet min						×
	Počet zničených cílů					×	
	Takt, hustota						×
(dtto pro další směr)							

Obr. 1

Zpracované kapacitní možnosti zatarasování na jednotlivých stupních včetně spotřeby mín v uzlech zatarasů a při ničení komunikačních směrů vycházejí z Pomůcky pčt. 638 zpracované na katedře ženijního vojska VA AZ.

Algoritmus výpočtů je vyjádřen formou vývojového diagramu (viz obr. 1), na jehož základě byl ve spolupráci s katedrou mechanizace velení a štábní služby VA AZ zpracován program pro programovatelný elektronický kalkulátor typu M3T-225. Na konkrétním příkladě z kalkulace zatarasování při VŠC byl program sladěný a zadány příklady. Obdržené výsledky se shodovaly s dříve zpracovanými kalkulacemi. Samotný výpočet včetně zavedení programu a vstupních údajů z tabulky 1 trval max. 2 minuty, pro další tankový směr kratší dobu. Výsledné hodnoty z použitého kalkulátoru ve formě čísel můžeme do příslušné části této tabulky opsat (nebo vlepít), protože jsou seřazeny v odpovídající posloupnosti.

Příprava kalkulací na programovatelném kalkulátoru ukázala ve srovnání s projektem na výpočetní automat C-266 tyto výhody:

- kalkulátor (bude-li na oddělení, skupině ženijního vojska) je k dispozici uživateli kdykoliv, což znamená nezávislost na časovém harmonogramu řešení výpočtů v rámci příslušného štábu,
- snadná obsluha kalkulátoru uživatelem po zaškolení,
- vynecháním činností, jako např. odeslání vstupních dat, jejich evidence, děrování stupních údajů, doprava výstupní sestavy uživateli včetně zpětné evidence,

se podstatně zkrátí doba získání výsledků kalkulací,

- možnost variantních řešení na základě operativní úpravy vstupních údajů k získání např. stanovené hustoty zatarasování na směrech po dnech,

- získání dalších výsledků podle uvedené tabulky, jako např. potřeba sil a prostředků k zatarasování k dosažení stanovené hustoty,

- tabulka splňuje ve srovnání s výstupní sestavou C-266 všechny cíle zatarasování uvedené v úvodu článku a můžeme (po případné úpravě) ji použít jako přílohu ženijního zabezpečení (plánu zatarasování).

Závěrem chci uvést, že na využití programovatelných kalkulátorů se názory různí. Podle dosavadních zkušeností je jejich použití efektivní a jsou využitelné i pro kalkulace dalších úloh ženijního zabezpečení podle předem zpracovaných programů.

Podmínkou pro využití těchto prostředků výpočetní techniky v ženijním vojsku (kromě jejich zavedení na příslušná pracoviště) je i úprava zadání problému ženijního zabezpečení boje a operace, jejich číselných údajů tak, aby odpovídaly možnosti komunikovat se zavedeným typem tohoto prostředku výpočetní techniky, neboť i jejich vývoj jde rychle kupředu.

Chtějí-li štábní pracovníci (funkcionáři ženijního vojska) připravovat propočty a kalkulace pomocí nových technických prostředků, musí se pro ně naučit hotovit zadání (vstupní data) a využívat výsledných sestav. Jednou z možností je učit se získávat zkušenosti při práci právě s programovatelnými kalkulátory.

OCHRANA PŘED NEUTRONOVÝMI ZBRANĚMI

V rámci strategické koncepce USA o dosažení převahy nad SSSR ve strategických i taktických jaderných zbraních přistoupily USA k výrobě jaderných zbraní se zvýšenou pronikavou radiací.

První generaci jaderných zbraní tvoří tzv. zbraně štěpné. Druhou generaci tvoří dvoufázové a třífázové termonukleární zbraně veliké mohutnosti. V třetí generaci se vyvíjejí zbraně s modifikovanými vlastnostmi. Jde hlavně o malé jaderné zbraně se zvýšenou pronikavou radiací (neutronové), jaderné zbraně se zesílenou tlakovou vlnou a zesíleným radioaktivním zamořením. Ukončen je vývoj první skupiny — neutronové zbraně, která se již vyrábí. Je určena k ničení živé síly při zachování objektů a techniky.

Neutronová zbraň je termonukleární dvoufázová jaderná zbraň malé a velmi malé ráže. Základní reakcí je termonukleární (slučovací) reakce mezi izotopy lehkých prvků, hlavně izotopy vodíku. Štěpná reakce (1. fáze) slouží především k dosažení dostatečně vysoké teploty, nutné pro průběh termonukleární reakce. Štěpná nálož — iniciátor termonukleární reakce — se tvoří čistým ^{239}Pu . K plutoniu mohou být přimíchány, pro zmenšení kritického množství, izotopy některých dalších transuranových prvků, např. americia. Tato štěpná nálož má co nejmenší mohutnost, menší než 10 % celkové mohutnosti neutronové zbraně.

Nejvhodnější termonukleární reakcí je reakce mezi deuteriem a tritiem, která probíhá při určité teplotě ze všech vhodných reakcí nejrychleji: $^2\text{H} + ^3\text{H} \rightarrow ^4\text{He} + ^1_0\text{n} + 17,6 \text{ MeV}$. Deuterium a tritium se používají jako stlačené plyny (cca 30 MPa) nebo jako sloučeniny s lithiem — hydridy lithné Li^2H a Li^3H . Nevýhodou je, že výroba tritia je velmi nákladná a že je tritium radioaktivní. Rozpadá se s poločasem 12,2 let a nedá se dlouhodobě skladovat. Podíl energie, uvolněné při výbuchu termonukleárních reakcí (zbytek připadá na štěpnou reakci) se vyjadřuje tzv. koeficientem termonukleárnosti k_T . U současných amerických neutronových zbraní předpokládáme $k_T \approx 0,6-0,8$. Neutronová nálož je konstruována tak, aby co nejméně neutronů bylo zachyceno obalem a materiálem

neutronové nálože. Pro zesílení neutronového záření se používá obalu s obsahem berylia. Berylium reaguje s částicemi alfa (jádry helia) za vzniku neutronů. Částečně může zesílit neutronový tok také tzv. odražeč neutronů, například z grafitu nebo speciální oceli umístěný tak, aby část neutronů odrazil žádaným směrem.

Hlavním ničivým faktorem neutronové zbraně je pronikavá radiace. Skládá se z neutronů a záření gama. Pronikavá radiace představuje u neutronové zbraně s vysokým koeficientem termonukleárnosti asi 70 % celkové energie výbuchu. Účinek tlakové vlny a světelného záření je malý. Také radioaktivní zamoření je malé. Neutrony mají zpočátku energii kolem 14 MeV. Jsou velmi pronikavé a ve vzduchu mají dosah několik kilometrů. Energie neutronů poměrně rychle klesá interakcí s prostředím (se vzduchem, zeminou atd.). Při interakcích dochází k pohlcování neutronů a vzniká tzv. sekundární záření gama — druhá složka pronikavé radiace.

Dávky pronikavé radiace (neutrony i gama záření) jsou pro 1 kt mohutnosti štěpné nálože a čisté termonukleární nálože (tj. s $k_T = 1$) — viz **tabulku 1**.

Tabulka 1

Vzdálenost (m)	Dávka (Gy)	
	štěpná nálož	čistá termonukleární nálož
98	$1 \cdot 10^4$	$4,91 \cdot 10^4$
256	$9,5 \cdot 10^3$	$8,98 \cdot 10^3$
387	$2,8 \cdot 10^3$	$2,85 \cdot 10^3$
541	$8,2 \cdot 10^2$	$8,75 \cdot 10^2$
819	9,0	$1,35 \cdot 10^2$
1095	1,3	$2,43 \cdot 10$
1371	$2,5 \cdot 10^{-1}$	5,18

Dávky pronikavé radiace neutronového výbuchu o jiné mohutnosti a jiném koeficientu termonukleárnosti k_T vypočítáme podle vztahu:

$$D(r) = Q[D_1^S(r) (1 - k_T) + D_1^T(r) \cdot k_T] [\text{Gy}],$$

kde $D_1^S(r)$ — dávka pronikavé radiace pro štěpnou nálož 1 kt ve vzdálenosti r viz **tabulku 1**,

$D_1^T(r)$ — dávka pronikavé radiace pro čistou termonukleární nálož 1 kt ve vzdálenosti r viz **tabulku 1**.

Ochrana před pronikavou radiací neutronové zbraně se v podstatě neliší od ochrany před pronikavou radiací jiných typů jaderných zbraní. Pronikavá radiace se skládá ze dvou složek — záření neutronového a záření gama. Každá složka se zeslabuje v materiálu na základě jiného mechanismu a proto jsou pro zeslabení neutronového záření efektivnější jiné materiály než pro zeslabení záření gama. Pro zeslabení záření gama jsou vhodné materiály těžké (ocel). Pro zeslabení neutronů naopak materiály lehké (vody, plastické hmoty). Vhod-

né jsou také stavební materiály (zemina, beton). Celkové zeslabení pronikavé radiace (neutrony spolu s gama zářením) pro bojovou a dopravní techniku ČSLA — viz **tabulku 2**.

Tabulka 2

Druh bojové techniky	Koefficient zeslabení K_{osl}	
	štěpná nálož	termonukleární nálož
Nákladní automobily	1,0	1,0
Obrněné transportéry	2,0	1,4
Bojová vozidla pěchoty	2,4	2,0
Tanky T 54, 55	3,4	3,0
Tanky T 54AM, 55A	6,6	5,1
Tanky T 72	9,0	7,0

Nejlepší ochranu osádkám obrněné techniky by poskytoval vrstvený materiál: ocel—plastická hmota—sloučeniny kadmia a bóru—ocel. Podle amerických a západoněmeckých údajů je nejvhodnější tloušťka asi: ocel 5 cm — plastická hmota se sloučeninami kadmia a bóru 10 cm — ocel 5 cm.

Poloměry vyřazení živé síly (převážně pronikavou radiací) a hlavních druhů bojové techniky (tlakovou vlnou) pro různé ráže — viz **tabulku 3**.

Tabulka 3

Umístění osob, druh techniky	Doba vyřazení z boje	Mohutnost výbuchu v kt		
		0,5	1	2
Živá síla				
Nekrytá v terénu, na vozidlech, v OT a bojových vozidlech pěchoty	ihned	800	940	1050
	za 1 hodinu	1200	1350	1500
	za 1 den	1350	1470	1650
V tancích bez ochranné vrstvy	ihned	730	850	1000
	za 1 hodinu	1130	1260	1400
	za 1 den	1280	1420	1570
V tancích s ochrannou vrstvou	ihned	490	600	680
	za 1 hodinu	850	970	1100
	za 1 den	960	1090	1240
V odkrytých obranných objektech	ihned	650	700	840
	za 1 hodinu	1050	1150	1320
	za 1 den	1170	1300	1460
Bojová technika				
Nákladní automobily		200	260	370
Obrněné transportéry		150	200	280
Bojová vozidla pěchoty		120	160	220
Střední tanky		80	110	150

Z dalšího vojensky důležitého materiálu přichází v úvahu hlavně poškození elektronických přístrojů, optiky a citlivého fotografického materiálu. U elek-

tronických přístrojů jsou nejzranitelnějšími prvky polovodičové součástky. Při ozářování techniky dochází ke změně spektrální propustnosti skla. Při dávkách do 10 Gy se propustnost téměř nemění, dávkou 10^2 až 10^3 Gy se sklo barví postupně do žluta až do hněda a celková propustnost rychle klesá. Lze tedy předpokládat, že optika bude znehodnocena do 500 m od epicentra výbuchu o mohutnosti 1 kt. Ve větších vzdálenostech nebude změna taková, aby porušila funkci optických přístrojů.

Neutronová munice je vyvinuta a vyrábí se v USA pro děla ráží 203,2 mm o mohutnosti 1,1 až 1,6 kt (jaderná hlavice W-70-5) a pro řízenou střelu typu Lance o mohutnosti 1,2 až 1,7 kt (jaderná hlavice W-70-3). Dokončuje se vývoj dělostřeleckého granátu 155 mm, letecké pumy a neutronové hlavice pro řízenou střelu Pershing II. Použití neutronové munice můžeme později očekávat u leteckých protizemních řízených střel a u řízených střel s plochou dráhou letu.

V současné době mají v omezeném množství neutronovou munici jen ozbrojené síly USA ve skladech na území mateřské země. Její zásoby se mohou zvyšovat asi o tři kusy denně. Z dostupných informací můžeme soudit, že mohou konečné zásoby v USA dosáhnout asi 2000 kusů. Z toho bude asi 1000 až 1400 kusů určeno pro ozbrojené síly Severoatlantického paktu v evropském prostoru. Z jaderné munice americké výroby, umístěné dnes v Evropě, může postupně činit podíl neutronové munice asi 15 až 20 %.

S použitím neutronové munice se perspektivně počítá i u francouzských řízených střel Pluton a Hades. Počet neutronové munice francouzské výroby zatím nemůžeme přesněji určit, půjde nejvýše o několik set kusů a může být zařazena do jaderných zásob asi až ve druhé polovině osmdesátých let.

Možnost použití neutronové munice bude klást v příští možné válce nové nároky na celý systém ochrany živé síly, techniky a vojenského materiálu před jejími specifickými účinky. Jedním ze základních problémů je objektivní, komplexní vyhodnocení účinků neutronových úderů na vojska a týl a jejich vlivu na bojeschopnost zasažených jednotek a útvarů.

Přestože nemáme všechny potřebné informace, můžeme ze známých skutečností vyvodit o neutronové munici a jejich účincích některé závěry, zejména z hlediska:

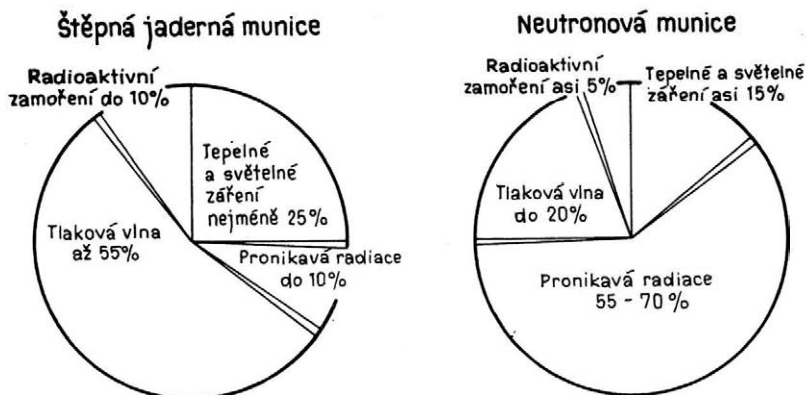
- srovnání jejích vlastností s vlastnostmi štěpné jaderné munice stejné mohutnosti,
- možnosti hromadného použití,
- jejího vlivu na bojovou činnost vojsk.

Bojové vlastnosti neutronového výbuchu mají svůj specifický základ v odlišném rozdělení energie na jednotlivé ničivé faktory ve srovnání s výbuchem standardní jaderné munice. Rozdíl mezi oběma druhy — viz **obr. 1** a **tabulku 4** — poloměrů ničivých účinků v metrech.

Pro výbuchy neutronové munice jsou charakteristické zvětšené poloměry vyřazení živé síly pronikavou radiací a výrazné zmenšení pásem závalů, boření, požárů a poloměrů vyřazení bojové techniky tlakovou vlnou. Významné je **radiační poškození radioelektronických systémů**, které závisí na konstrukčních parametrech jednotlivých součástek, zejména integrovaných polovodičových obvodů. Pro velmi rozdílné hodnoty radiační odolnosti musíme následky možného znehodnocení posuzovat individuálně. Na základě zkoušek můžeme předpokládat, že přístroje s polovodiči budou vyřazeny z provozu dávkami převy-

Tabulka 4

			Neutronová 1 kt	Štěpná 1 kt	Štěpná 10 kt
Pronikavá radiace (Gy)	80	okamžitá trvalá neschopnost (smrt do 1–2 dnů)	762	396	762
	30	okamžitá dočasná neschopnost (smrt za 4–6 dnů)	914	488	914
	6,5	skrytá úmrtnost (smrt za několik týdnů)	1219	762	1219
Tlaková vlna (MPa)	0,42		427	518	914
	0,28		549	610	1219
	0,21		762	914	1524

Obr. 1

šujícími 30 Gy. U výbuchů neutronové munice mohutnosti 1 kt to odpovídá vzdálenosti 900 a 1000 m od epicentra (srovnej s údaji v **tabulce 4**). U přístrojů v bojové technice a objektech s koeficientem zeslabení $K_{osl} \approx 6$ se tato vzdálenost zmenší na 680 až 700 m.

Indukovaná radioaktivita terénu má vojenský význam jen v okruhu několika desítek metrů od epicentra. Do prostoru výbuchu neutronové munice můžeme vstupovat již za 1–2 hodiny a trvale jej zaujmout za 1 až 2 dny. Indukovaná aktivita bojové techniky a objektů však bude po dobu několika desítek hodin představovat reálné nebezpečí, zejména pro náhradní osádky. Indukovanou radioaktivitu nemůžeme dezaktivovat a ani urychlit její přirozený pokles. Sníží se za první den po výbuchu asi o 67 %, ke konci druhého dne o dalších 22 % a třetí den o 7 %. Po pěti dnech je zanedbatelná. Její intenzita závisí na vzdálenosti bojové techniky od epicentra v okamžiku výbuchu a z velké části i na složení konstrukčních materiálů, z kterých je vyrobena. Zda takovou bojovou

techniku znovu obsadit novými osádkami (i dříve než za 4 až 5 dnů), se můžeme rozhodnout až po prověření pomocí dozimetrických přístrojů.

Zásady použití neutronové munice jsou v ozbrojených silách NATO dosud předmětem zkoumání. Z dosavadních poznatků vyplývá, že:

— asi 70 % přidělené neutronové munice se používá na cíle do hloubky 25 až 30 km od čáry dotyku a na vybrané cíle do hloubky kolem 100 km,

— armádnímu sboru armády USA může být z celkové normy přiděleno 15 až 70 % neutronové munice podle charakteru předpokládané činnosti:

15 % při útoku na vybudovanou obranu,

50 % při útoku na spěšně zaujatou obranu,

60 % ve střetném boji,

až 70 % při vedení obrany,

— za bezpečnou vzdálenost pro používání neutronové munice se považuje 2000 m.

Neutronová munice zvyšuje možnosti taktických prostředků jaderného napadení zejména v boji s tanky a obrněnými cíli. Jde o bezkontaktní prostředek ničení živé síly v tancích na velkých plochách.

Nejvhodnějšími cíli pro neutronovou municí v dosahu dělostřelectva mohou být předbojové a bojové sestavy tankových a motostřeleckých praporů, málo odolná a ženižně nevybudovaná velitelská stanoviště, vzdušné výsadky v prostorech vysazení a dělostřelecké oddíly v palebných postaveních. V hloubce operační sestavy to mohou být elektronická zařízení větších rozměrů, jednotky PVO, REB a další vybrané cíle.

Po skupinových úderech neutronovou municí se vylučuje možnost vzniku neprůchodných prostorů. To může způsobit další růst hloubky úkolů a tempa bojové činnosti. Doba na časové a materiálně náročné ženižní úpravy terénu a budování polních úkrytů se dále zkrátí.

Podstatou ochrany před neutronovou zbraní je především mistrné ovládnutí zbraňových systémů, bojové techniky, jejich efektivní použití, rozhodná a rychlá činnost vojsk vedoucí k udržení trvalého přímého dotyku s nepřítelem a rychlé zjišťování a spolehlivé ničení jeho prostředků jaderného napadení.

Vedle aktivních opatření ochrany bude zvláště účinné další rozptýlení jednotek, maskování a ženižní úpravy terénu. S tím souvisí nutnost zdokonalení schopností překvapivých soustředěných úderů na nových směrech.

Mimořádně roste význam morálně politického a psychického stavu vojsk, vysoké bojové kázně, hlubokých znalostí o vlastnostech a ničivých účincích neutronové zbraně nepřítele a o optimálních možnostech ochrany proti ní.

Vlastní ochrana proti účinkům neutronového výbuchu spočívá ve vyřešení ochrany proti pronikavé radiaci s vysokým podílem rychlých neutronů. Nejúčinnějším způsobem je fyzikální stínění. Z toho důvodu nejsou způsoby ochrany osob, založené na použití prostředků protichemické ochrany, vůbec účinné.

Poměrně spolehlivou ochranu proti neutronovému i gama záření poskytují již v tloušťkách kolem 50 cm stavební materiály, jako cihly, beton nebo zemina, zejména zvlhčené. Přizpůsobené sklepní úkryty a dřevozemní i jiné druhy polních úkrytů kolektivní ochrany proto chrání ukryté osoby proti pronikavé radiaci neutronového výbuchu vcelku spolehlivě. Zabezpečení ochrany před rozptýlenou složkou neutronového záření vyžaduje uvedené úkryty vybavit dostatečně hmotnými, hermetizovanými uzávěry.

Vybudovat obranný rajón praporu bude za použití neutronové munice vyžadovat zvýšené úsilí. Obvyklé časové normy se prodlouží asi o 40 až 50 %. Mož-

né ztráty na živé síle se však sníží nejméně o 30 až 40 %. Již nekryté okopy a zákopy sníží účinnost pronikavé radiace neutronového výbuchu asi 3 až 4krát, okopy a zákopy s nakrytím o síle 30 až 40 cm vlhké zeminy nejméně 10krát, objekty s nakrytím 90 cm zeminy sníží účinky nejméně 120 až 150krát a polní úkryty s vrstvou vlhké zeminy kolem 140 cm 400 až 600krát.

Je plně zdůvodněno další zkvalitňování a modernizace ženíjní techniky a takových doplňků bojové techniky všeho druhu, které umožní rychlé zakopání pod úroveň terénu a další ženíjní úpravy terénu k ochraně živé síly.

Při vedení útočné činnosti však bude těžiště ochrany spočívat převážně jen na ochranných vlastnostech bojové techniky. Ochrana osádek bojových vozidel a zbraňových systémů se řeší doplňkovým stíněním nebo vrstveným pancéřem, který by zabezpečil komplexní ochranu osádky před průbojnými, průpalnými střelami, před gama i neutronovým zářením. Pracoviště jednotlivých členů osádky může být navíc chráněno i stíněním různými vrstvenými materiály (hliníkové slitiny, laminované umělé hmoty, keramické a karbidové slitiny, polyetylenové vrstvy plněné sloučeninami bóru, lithia a baria apod.).

Hlavní úsilí ochrany proti účinkům neutronových zbraní bude v řešení kolektivní ochrany. Proto bude nutné vybavovat všechny základní druhy bojové techniky:

- vrstvami materiálů, které zvýší ochranný koeficient proti neutronovému záření,
- dokonalou hermetizací a výkonným filtračně ventilačním zařízením,
- zařízením pro rychlou ženíjní úpravu terénu,
- systémem protiatomové ochrany a indikátorem a dozimetrem neutronového záření.

Řešení ochrany si však vyžádá také dovedné sladění bojové činnosti využitím ochranných vlastností bojové techniky, terénu a jeho ženíjní úpravy a další opatření, mezi něž patří zejména:

- rozlišování výbuchů neutronové a štěpné jaderné munice velmi malých a malých mohutností,
- neutronová dozimetrie a využití získaných údajů k ochraně osob,
- zvýšení fyzické odolnosti osob proti neutronovému záření vhodnými radioprotektivními prostředky,
- osazení elektronických systémů odolnějšími prvky proti účinkům pronikavé radiace neutronového výbuchu,
- stanovení metod hodnocení účinků neutronových výbuchů na bojeschopnost vojsk,

Tabulka 5

Charakter bojové činnosti	Rozptýlení vojsk	Ochranné vlastnosti terénu	Ochranné vlastnosti bojové techniky	Ženíjní úpravy terénu	Maskování	Manévr
Útok	25	20	5	10	20	20
Obrana	20	10	5	50	15	—
Pochod	25	10	5	—	10	50
Pobyt v prostorech rozmístění	20	10	5	40	25	—

— příprava záložních osádek a specialistů pro obnovení bojeschopnosti zasažených tankových a speciálních jednotek, vyřešení jejich skladby, počtů, místa přípravy i způsobu dopravy k neobsazené bojové technice.

Účinnost některých opatření ke snížení ztrát živé síly při neutronovém výbuchu v procentech — viz **tabulku 5**.

Dovedně a účinně organizovat a realizovat všechna opatření k ochraně proti účinkům neutronové zbraně v rámci úkolů zabezpečení bojové činnosti, to přináší též nové požadavky na přípravu velitelů a štábů.

V oblasti teorie musíme zvládnout poznatky o nových jaderných prostředcích nepřítele, vlivu jejich účinků na vývoj soudobých zásad vedení boje a operace a na zásady ochrany proti zbraním hromadného ničení a jejich konkrétní realizaci v bojové činnosti. Velitelé jednotek a útvarů musí zvládnout organizaci a řízení činnosti podřízených v nových podmínkách s důrazem na komplexní řešení úkolů ochrany podle konkrétní bojové situace a možností. Pro dosažení úspěchu v podmínkách použití neutronových zbraní bude podstatná a často rozhodující samostatná, rázná a rychlá činnost velitelů jednotek.

Štáb musí zvládnout způsoby reálného hodnocení účinků neutronových výbuchů na bojeschopnost jednotek a útvarů a na přípravu všestrannějších návrhů na její obnovení. Budou se dále prosazovat tendence zkracování doby, potřebné na zpracování závěrů pro rozhodnutí velitele. Je nezbytné zvýšit úlohu řídicích orgánů, koordinujících činnost štábů při plánování a realizace jednotlivých opatření OPZHN. To vše bude možné uskutečnit zřejmě jen automatizací procesu velení, která se stává nezbytnou.

TANKOVÉ A AUTOMOBILNÍ TECHNICKÉ ZABEZPEČENÍ OBRANNÉHO BOJE PLUKU A DIVIZE

Článek plk. Ing. Jiřího Ričla, CSc., uveřejněný ve VM č. 3/81 ve svém obsahu postihuje základní opatření TATZ přechodu do obrany a vedení obranného boje v rámci vševojskové armády, které jsou závazné a platné i pro stupeň prapor-pluk-divize. V návaznosti na tento článek chci ukázat na opatření TATZ na stupni pluk-divize v období přechodu do obrany a vedení obranného boje.

Divize (pluk) bude přecházet do obrany zpravidla v dotyku s nepřítelem po předchozí účinné činnosti. To vyžaduje, aby ZVT divize (pluku) v této fázi obdržel a se svým oddělením (skupinou) vyhodnotil informace o současné situaci TATZ, a to zejména:

- početní a technický stav tankové a automobilní techniky po jednotkách a útvech,

- prostorové a kvalitativní rozložení ztrát techniky s důrazem na prostory před předpokládaným předním okrajem obrany,

- prostory (místa) činnosti prostředků a jednotek TATZ a jejich možnosti ukončení činnosti v dosavadních prostorech — SPT,

- stav zásob tankového a automobilního materiálu.

To umožní, po seznámení se s bojovým úkolem, popř. s předběžným nařízením N TAS armády (ZVT divize), po jeho ujasnění a pořízení časového rozpočtu vydat podřízeným předběžná nařízení, která budou zpravidla obsahovat:

- rozsah a lhůty přípravy techniky k vedení obranného boje, tzn. rozsahy a způsoby ošetřování techniky,

- pořadí, způsob a prostředky pro odsun poškozené techniky z ohrožených prostorů,

- pořadí a způsob oprav vozidel do doby pohotovosti k obraně,

- způsob předání (převzetí) poškozené (opravené) techniky v rámci příslušných stupňů,

- doba, místo a způsob doplnění tankového a automobilního materiálu,

- doba a místo převzetí odborného nařízení pro přechod do obrany a vedení obranného boje.

Způsob a forma předání těchto předběžných nařízení bude záviset zvláště u praporu oprav techniky (roty oprav techniky) na vzdálenosti jejich činnosti od VS (TVS) divize a pluku, která může být až 30–50 km u divize a 15–25 km u pluku. Aby toto nařízení splnilo své

poslání, je nutné je předat rádiem v síti technického zabezpečení s využitím formalizované bojové technické dokumentace. Tato skutečnost zabezpečuje i souběžnost plánování těchto stupňů. Po přijetí rozhodnutí pro TATZ obrany ZVT divize (pluku) toto odesílá buď formou odborných nařízení podřízeným, nebo je vyhláší osobně za přítomnosti podřízených. Tato forma bude typická pro stupeň pluk-prapor, ze stupně divize pro pluk zpravidla písemná. Osobní vyhlášení rozhodnutí, s přihlédnutím k časovým možnostem, může být spojeno s technickou součinností, u velitele roty oprav techniky (praporu oprav techniky) i s následující rekognoskací prostorů činnosti vyčleňovaných sil a vlastních jednotek (útvary) technického zabezpečení.

Technickou součinnost můžeme organizovat na mapách, popř. v terénu (na stupni pluk zásadně v terénu). Hlavní součinnostní otázky můžeme rozdělit do těchto skupin:

- organizace technického průzkumu,
- organizace a řízení vyprošťování a odsunů bojeschopné a poškozené techniky,
- organizace oprav poškozené techniky a vyžadování potřebného tankového a automobilního materiálu,
- organizace spojení a hlášení v síti technického zabezpečení,
- manévry s prostředky TATZ pluku a divize při vklínění nepřítele do obrany,
- způsob vyčlenění a soustředění sil a prostředků do OON po použití ZHN nepřítelem na sestavu divize (pluku),
- činnost prostředků TATZ na předem nastaveném postavení (v zabezpečovacím pásmu) a návaznost na činnost vyššího organizačního stupně TATZ,
- manévry se silami a prostředky TATZ při zabezpečení protiztečí.

Základním plánovacím bojovým technickým dokumentem bude Plán TATZ obrany divize (pluku), který z hlediska času může být zpracován buď jako samostatný dokument, nebo na Pracovní mapě.

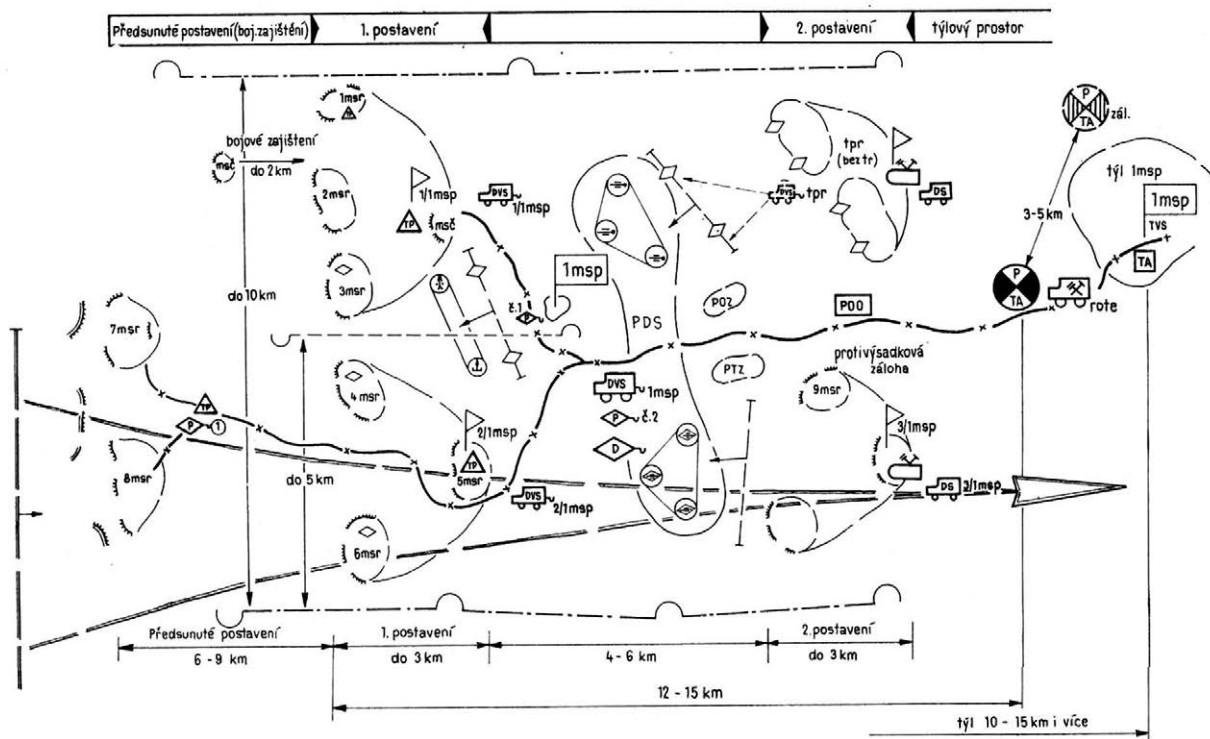
Členění a úkoly jednotek a útvarů TATZ v obraně

Z hlediska charakteru a úkolu obranného boje síly a prostředky TATZ pluku a divize (rote+rote) se decentralizují a rozčleňují tak, aby u vyprošťovacích a odsunovacích prostředků bylo zabezpečeno jejich vzájemné překrytí a u dílenských vzájemná návaznost.

Na stupni pluku praporům na prvním postavení se zpravidla přidělují vyprošťovací tanky (z rot oprav techniky pluku), jež společně s organickými dílnami technické pomoci praporů vytvářejí praporní dílensko-vyprošťovací skupinu (DVS). K době pohotovosti k obraně se tyto skupiny umísťují na zádi obranných rajónů praporů, tzn. ve vzdálenosti okolo 3 km od předního okraje, kde jsou připraveny na rozkaz ZVT praporů k zásahu u poškozené (uvázané) techniky. ZVT praporu zaujímá nepohyblivou technickou pozorovatelnou, na které mohou být přítomni i technici rot. Zřizují-li se (vzhledem k možnostem terénu) i rotní technické pozorova-

telny, pak tyto se umísťují společně s pozorovatelnou velitele rot.

Praporům na druhém postavení se vyprošťovací prostředky nepřidělují. ZVT praporů obsazují pohyblivé technické pozorovatelné. Organická DTP jako dílenská skupina se umísťuje v úkrytu blíže k zadní hranici praporních obranných rajónů. V případě protizteče druhým sledem se vytváří u praporu DVS přidělením plukovního vyprošťovacího tanku (VT). Z rot oprav techniky pluku se vyčleňuje tedy 2—3 VT, které se mohou praporům přidělit. Z rot oprav techniky se dále vyčleňuje plukovní dílensko-vyprošťovací skupina (DVS pluku), která zaujímá k době pohotovosti k obraně skryté místo v mezeře mezi prvním a druhým postavením. Na její úroveň se do zahájení boje vysunují vyprošťovací prostředky pluku nezaházené a nepřidělené do DVS společně i s divizními předem nastavenými vyprošťovacími tanky.

Qbr. 1

Plukovní DVS bude z hlediska oprav složena mimo vyprošťovací prostředky ze základních dílenských prostředků (TPD-A, PAD-1) a vyčleněného vozidla s tankovým a automobilním materiálem.

Rota oprav techniky bez vyčleněných prostředků zaujímá a buduje plukovní shromaždiště poškozené techniky (SPT) za obranným úsekem pluku, tzn. ve vzdálenosti 12–15 km od předního okraje. Místo pro SPT se volí s ohledem na charakter

terénu, rozmístění vozidel a opravného fondu, poblíž odsunových komunikací a zdrojů vody. Záložní SPT se volí 3–5 km od hlavního SPT pluku. Od praporů prvního i druhého sledu se určují a rekonoskují plukovní odsunové osy (osa), které zpravidla navazují na osy divizní. Tato osa se určuje i z prostoru představeného postavení (je-li budováno a zaujato). Možnou variantou TATZ v obraně ukazuje **obr. 1.**

Úkoly sil a prostředků TATZ pluku v obraně

Technické pozorovatelné prvosledových praporů nepřetržitě pozorují prostory činnosti rot v opěrných bodech. Jsou-li žádány o pomoc rádiem, nebo bylo-li zjištěno poškození vozidla a osádka se nehlásí, je povinen ZVT praporu okamžitě učinit opatření k přesné specifikaci poškození a se svolením příslušného velitele poškozené vozidlo v první fázi odsunout do prostoru rozmístění DTP, kde podle charakteru a rozsahu poškození se rozhoduje, zda bude opraveno silami praporu nebo předáno prostředkům TATZ pluku (DVS pluku, popř. plukovním vyprošťovacím prostředkům pracujícím samostatně jako vyprošťovací skupina — VSk pluku).

Je-li poškozeno více vozidel, které je nutné odsunout, mohou působit představené prostředky pluku (z DVS nebo VSk) přímo v obranném rájónu praporu. Podle rozsahu poškození se porouchaná technika opravuje buď silami DVS pluku, nebo se odsunuje dále až na plukovní SPT k rozvinuté rotě oprav techniky. Předpis Tank-1-1 čl. 322 říká: „V průběhu boje praporní a plukovní DVS přednostně odsunují vozidla z ohrožených úseků a taktéž provádějí opravářské práce spojené s přípravou vozidel k odsunu nebo k jízdě vlastní silou do míst, kde budou opraveny.“

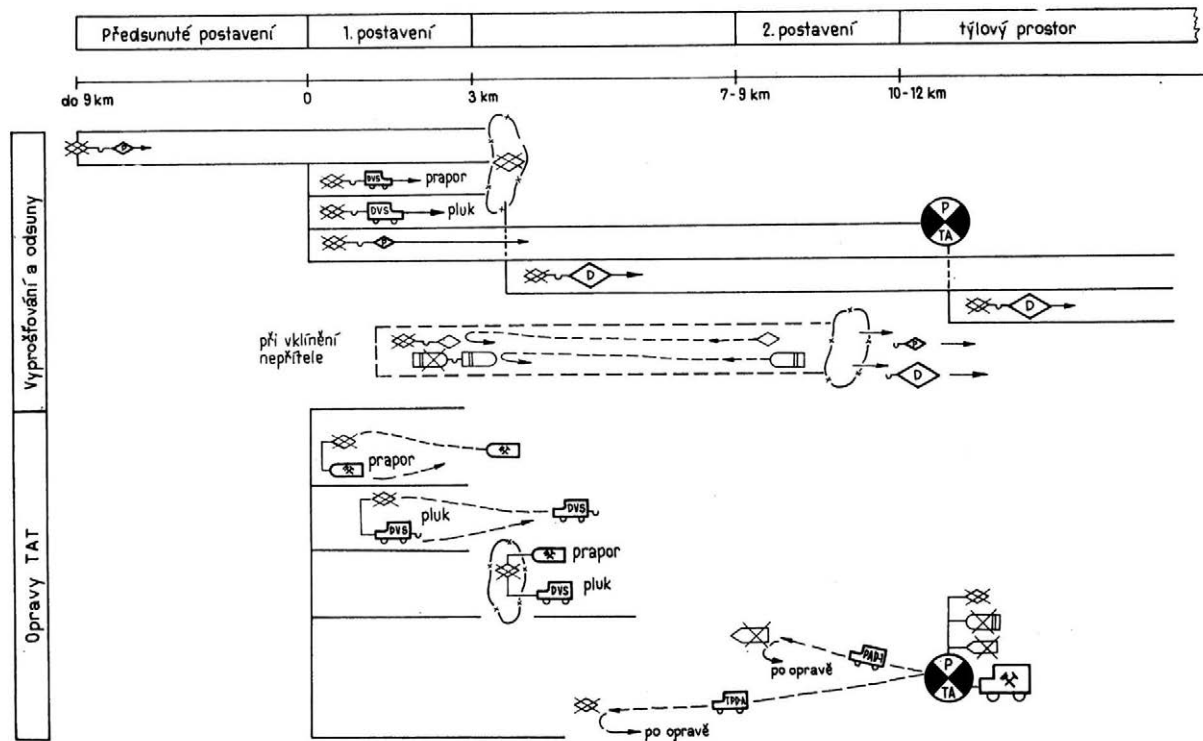
Technika, jejíž rozsah poškození (opravy) přesahuje rámec stupně pluk, může být předána představeným vyprošťovacím a odsunovým prostředkům divize, které ji odsunují až k dílenským prostředkům di-

vize. Víme, že odsunové osy — ramena odsunu se v obraně proti útočnému boji prodlužují. V útočném boji kalkulujeme s ramenem odsunu pásové techniky 5–10 kilometrů na pluku, 10–15 km pro divizní prostředky. V obraně jsou ramena odsunu pro pásovou techniku až 15 km u pluku, u divizních 20 km i více. To prodlužuje dobu odsunu prakticky o $\frac{1}{3}$ vzhledem k útočnému boji.

Hlavní metodou oprav poškozené techniky bude metoda výměny poškozených skupin, podskupin, popř. součástí, a to převážně v prostorech rozmístění dílenských prostředků v rámci DVS a SPT. To ovšem nevylučuje vysílání jednotlivých dílenských prostředků přímo k poškozené technice v prostoru obranného úseku pluku a vykonání opravy na místě poškození nebo v nejbližším skrytu. Způsob odsunu a místa oprav ukazuje **obr. 2.**

Vezené zásoby tankového a automobilního materiálu pluku zabezpečují běžné opravy techniky na 3 dny činnosti těchto prostředků (třídenní plánovaná kapacita prostředků TATZ pluku).

Na stupni divize při výběru míst SPT, zvláště pro opravy tanků a ostatní pásové techniky se volí prostor co nejbližší k přednímu okraji z toho důvodu, aby se zkrátila ramena odsunů a tím i doba vlastního odsunu poškozené pásové techniky, a tím vlastně i doba návratu do bojových sestav. Zároveň je ovšem nutné jej volit v takové vzdálenosti, aby byly vytvořeny příznivé podmínky pro činnost opravář-

Obr. 2

ských prostředků divize, tzn. aby se snížila pravděpodobnost jejich vyřazení při použití ZHN nepřítelem na jednotky a útvary prvního sledu a zároveň i mimo dosah palby taktického dělostřelectva. Je to důležité i z toho hlediska, aby dočasné vklínění nepřítele do obrany divize (pluků prvního sledu) si nevytvořilo přemísťovat rozvinuté SPT do záložního prostoru a tím i přerušování činnosti. Počet SPT divize, jejich místa, síly a prostředky na nich rozvinuté, určuje ZVT divize na základě místa divize v operační sestavě armády, bojové sestavy divize, charakteru terénu a činnosti nepřítele. Jestliže na jednom z SPT divize budou rozvinuty prostředky pro opravu pouze pásové techniky (tzn. tanků, BVP, OTP), je výhodné je umístit ve směru hlavního úsilí divize pod příkrytím druhého sledu divize (zálohy) ve vzdálenosti 20–25 km od předního okraje obrany divize. SPT pro opravy kolové techniky může se rozvinout za druhým sledem divize v prostoru rozmístění divizního automobilního praporu (týlu divize), což může být ve vzdálenosti 35–40 km. Možnou variantu organizace TATZ divize ukazuje **obr. 3**.

Tato vzdálenost je dána tím, že odsun poškozené kolové techniky je 3–4krát rychlejší než pásové techniky a k jejímu odsunu se může využít (podle charakteru poškození) i vracejících se dopravních vozidel týlu divize. Zároveň v prostoru týlu divize se soustřeďuje převážná část automobilní techniky divize.

Bude-li prapor oprav technik divize (prote) rozdělen na dvě technologicky přibližně stejné části, je možné vytvořit

buď dvě SPT v přibližně stejné vzdálenosti od předního okraje, a to opět pod příkrytím druhého sledu, nebo za sebou, tak jak je ukázáno v článku plk. Ing. Jiřího Říčky, CSc. na obr. 1 a 2. Na každém z nich se bude opravovat jak pásová, tak i kolová technika. Takovéto rozdělení a použití praporu oprav techniky vylučuje zničení všech prostředků pro opravy jednoho druhu techniky při použití ZHN nepřítelem.

Při organizaci SPT se využívá ochranné a přirozené maskovací vlastnosti terénu, což umožní zkrátit časy na vybudování a maskování SPT. Je nutné rekognoskovat záložní SPT pro případ zamoření hlavních SPT divize při jaderném nebo chemickém napadení nepřítele.

Pro odsun poškozených vozidel na SPT divize se určují osy odsunů od obranných úseků pluků. Určují a rekognoskují se takové osy, které zabezpečují průchodivost vyprošťovacích a odsunových prostředků i optimální způsob odsunu. Kromě toho se určují i odsunové osy na směrech předpokládaných protiztečí druhým sledem divize pro činnost vyčleňovaných divizních dílensko-vyprošťovacích skupin (skupiny).

Způsob oprav poškozené techniky bude obdobný jako na stupni pluk, tzn. metodou výměny skupin. Rozsah běžných oprav bude až do 100 Nh u pásové techniky a 40 Nh u kolové techniky.

Zásoby tankového a automobilního materiálu u praporu oprav techniky zabezpečují jeho činnost na 3 dny plánované opravářské kapacity, na další 2 dny se vezou v divizním skladu tankového a automobilního materiálu u automobilního praporu divize.

KE CVIČENÍ »FATRA-81«

Cvičení „Fatra-81“ bylo rozsahem vyvedených týlových útvarů a zařízení a vyvezených zásob materiálu v posledních letech ojedinělé. Proto se chceme podělit o některé poznatky a zkušenosti z tohoto cvičení.

Armádní dvoustupňové velitelsko-štábní týlové cvičení v terénu s částečně vyvedenými vojsky (AVŠTC) významně přispělo k dalšímu zdokonalení připravenosti týlových funkcionářů, operačních a týlových štábů v organizaci týlového zabezpečení vojsk v počátečním období války, při odrážení agrese nepřitele a při přechodu do útočné operace. Došlo k prohloubení praktických návyků v řízení a organizaci dopravně zásobovacího a léčebně odsunového procesu s využitím prostředků výpočetní techniky a v neposlední řadě i k dalšímu prohloubení internacionálních vztahů mezi příslušníky týlu naší a Sovětské armády.

AVŠTC navazovalo na divizní taktické cvičení a bylo na něm vyvedeno značné množství vojsk, bojové a dopravní techniky a materiálu, potřebného ke komplexnímu procvičení dopravně zásobovacího systému.

V průběhu cvičení jsme získali cenné poznatky, které již cílevědomě využítáme k dalšímu zvýšení úrovně připravenosti týlu ČSLA.

Pro činnost vojskového a operačního týlu v počátečním období války má rozhodující význam jeho rychlé **uvedení do plné bojové pohotovosti**. Včasné vytvoření plánovaných týlových útvarů a zařízení, jejich doplnění na válečné počty a splnění všech opatření jednotlivých stupňů bojové pohotovosti u vojsk vytváří rozhodující předpoklady pro plnění úkolů týlového zabezpečení vojsk v operaci. Úkoly jsou složité proto, že se na nich podílejí i orgány různé podřízenosti, včetně lidosprávy a národního hospodářství.

S cílem splnit náročné úkoly jsme kladli důraz na to, aby funkcionáři týlu všech stupňů podrobně znali obsah činnosti po vyhlášení jednotlivých stupňů bojové pohotovosti a úkoly důsledně plnili podle předem zpracovaných metodik práce a připravené dokumentace. Těžiště činnosti jsme soustředili na rychlé zmobilizování týlových útvarů a zařízení a na zabezpečení organizovaného nakládání a vyvážení zásob. Týl armády měl (na základě připravené tabulky) trvalý přehled o narůstání bojové pohotovosti jak z hlediska času a prostorů, tak i počtu osob, materiálu a techniky.

Cvičení prokázalo, že tým cvičící divize byl schopen s využitím různých racionalizačních opatření, zvláště ve vyvážení zásob, plnit úkoly v plánovaných časových normách.

Důležité poznatky jsme získali při **vyvážení zásob** armádního normativu. Základním předpokladem pro splnění tohoto náročného úkolu je reálné zpracování a se všemi odpovědnými orgány automobilních útvarů (jednotek) a skladů sladěný plán 1. naložení. Podmínkou je i včasný příjezd automobilních praporů do nakládacího prostoru, důsledné očíslování vozidel pořadovými čísly a v neposlední řadě i dokonalá vycvičenost obsluh mechanizačních prostředků a řidičů, znalost úkolů při nakládání zásob a připravenost zásob ve skladech k mechanizovanému nakládání v souladu s plánem 1. naložení. V průběhu nakládání munice a přečerpávání PHM jsme zjistili, že při důsledném splnění všech těchto předpokladů můžeme zkrátit dobu některých manipulací při nakládání až o 50 %.

V průběhu cvičení jsme vytvářeli záměrně složité situace, které kladly vysoké nároky především na řídicí činnost štábu a týlových funkcionářů armády. Bylo třeba mít neustálý přehled o situaci vojsk, o stavu a činnosti týmů svazků a podřízených týlových útvarů a zařízení armády a na vzniklé situace pružně reagovat.

Ukázalo se, že **organizovanou prací** podle metodiky práce a řešením úkolů v pořadí důležitosti můžeme v krátkých lhůtách přijímat reálná rozhodnutí, operativně řešit a realizovat náročné úkoly týlového zabezpečení v souladu s požadavky vojsk, zvláště při efektivním využití výpočetní techniky.

Přesto i v rozhodovacím a řídicím procesu máme stále co zlepšovat. Návrhy náčelníků služeb by měly být stručné, konkrétní a řešit jen rozhodující otázky. Je třeba stále sledovat požadavek, abychom zabezpečili co nejvíce času pro práci vykonavatelů. Větší pozornost musíme věnovat i kontrolní činnosti a pomoci vykonavatelům.

Přes rostoucí zájem týlových funkcionářů o efektivnější využívání výpočetní techniky musíme někdy překonat nedůvěru v možnosti této techniky. Krátké lhůty v rozhodovacím procesu prokázaly nejen nutnost využívání výpočetní techniky, ale i potřebu časově zpracovat její použití přímo do metodik práce týmů i jednotlivých týlových funkcionářů.

Jedním z hlavních učebních úkolů AVŠTC byl **přísun munice** k zabezpečení průlomu obrany nepřítelů. Tato munice musí být přísunuta až do palebných postavení dělostřelectva nad stanovené pohyblivé zásoby, aby po skončení palebné přípravy a podpory byla vojska zabezpečena municí k vedení další bojové činnosti. Složitost spočívá v tom, že v poměrně krátkém čase je třeba do palebných postavení dělostřelectva soustředit značné množství zejména tříštivotrhavé munice, a to za současného přeskupování dělostřelectva, přesunu druhých sledů a záloh druhů vojsk do určených prostorů. Složitost je též v tom, že toto množství munice je třeba zabezpečit z různých zdrojů, zpravidla z pohyblivé armádní základny, z představených skladů nebo z jiných vyčleněných zdrojů, s využitím dopravních prostředků prakticky všech stupňů, včetně frontu.

Přísun munice až do palebných postavení dělostřelectva klade i značné nároky na řízení, organizaci práce a velení. Vyžaduje úzkou součinnost se štáby a veliteli dělostřeleckých útvarů a jednotek všech stupňů, s důrazem na stupeň nejnižší. Zkušenosti ukazují, že je nutné, aby funkcionáři dělostřelectva (počítaje oddílem) postupně přebírali v určeném prostoru transporty s municí až do jednotlivého vozidla a zabezpečili jejich zavedení do příslušných prostorů

palebných postavení, včetně rychlého vyložení. Jen přesné a rychlé plnění všech těchto úkolů a dokonalá spolupráce velitelských a týlových orgánů vytváří předpoklady pro úspěšné zabezpečení průlomu obrany nepříteli.

Přisuny munice při AVŠTC týl armády i týl divize dobře zplánovaly a organizovaně zajistily až do míst styku. Rozdělení munice podle druhů v místech styku proběhlo v krátkém čase a vozidla včas zaujala prostory vykládání v palebných postaveních. Celková doba skládání munice v palebných postaveních byla však v některých případech výrazně ovlivněna a poznamenána nevhodným výběrem manipulačních míst a nedostatečnou kapacitou vhodných mechanizačních prostředků. Byla též nízká úroveň řízení práce obsluh děl v manipulačních místech (u velitelů/NŠ/oddílů). Zkušenosti současně ukázaly, že řada velitelů (zejména baterií) a odpovědných funkcionářů nemá doposud potřebnou představu o způsobu organizace a přípravy vykládacího místa pro manipulaci s reálným množstvím munice v palebných postaveních.

Skládání munice pomocí vysokozdvizných vozíků ukázalo, že v obtížných terénních podmínkách klesá výkon těchto prostředků z 15–20 tun/h až na polovinu. Přitom se zvyšují nároky na vycvičenost obsluhy. Tím více vystupuje do popředí využívání hydraulických ruk a automobilních jeřábů se závěsným zařízením, zejména v členitém terénu. Přesto praxe ukázala, že s nasazením mechanizačních prostředků bylo za 8 hodin (z toho část i v noční době) složeno v palebných postaveních dělostřeleckých baterií cca 550 tun munice.

Kromě těchto otázek jsme v rámci cvičení sledovali a ověřovali i některé další prvky a normy **dopravně zásobovacího systému**, zejména pak výkonnost, vhodnost a použitelnost nasazených mechanizačních prostředků při vývozu pohyblivých zásob divize a armádního normativu munice a PHM a vhodnost kompletace zásob, včetně využití kontejnerů pro přepravu munice a proviantu. Pro splnění tohoto cíle divizní a armádní sklady vyvezly cca 2200 t/m³ materiálu. Materiální hospodáři zabezpečili 100% paletizaci vyvážených zásob materiálu, výcvik obsluh mechanizačních a kontejnerových prostředků a nezbytné úpravy skladů. Tím vytvořili podmínky pro včasné a organizované vyvezení materiálu z mírových skladů.

Na stupni svazku bylo s využitím různých mechanizačních prostředků a s minimálním počtem pracovníků naloženo např. za 5 hodin 375 tun munice. Při nakládání armádního normativu munice 60 pracovníků na více nakládacích místech s využitím vysokozdvizných motorových vozíků naložilo za 10,5 hodiny 1020 tun munice. Plánovaná časová norma byla s využitím různých racionalizačních úprav ve skladech zkrácena až o 50 %.

Rychlé vyvážení zásob pomocí mechanizačních prostředků přímo závisí na vycvičenosti obsluh, připravenosti zásob, na typu použitých vozidel, na počtu a úpravě manipulačních míst a zejména na promyšlené organizaci prací. Nejsou zanedbatelné ani ztrátové časy, způsobené zbytečným popojížděním vozidel, kdy např. po každém naložení palety řidič popojel, čímž při nakládání jednoho vozidla se čas prodloužil až o 5 minut. Čerpání (vyvážení) PHM ze stacionárních skladů je efektivní s využitím především velkokapacitních prostředků, kdy můžeme plně využít všech plnicích míst. Pro přepravu proviantu je nejvhodnější kontejner skříňový, plošinové kontejnery jen s vysokými čely a bočnicemi, které umožňují přikrytí plachtou. Při přepravě zásob pomocí kontejnerů musíme vybírat silniční síť s odpovídajícími parametry, vzhledem k specifickým rozměrům této techniky. Musíme též volit vhodné zpevněné překladiště materiálu.

Dobré poznatky jsme získali i v oblasti **kompletace proviantu**. Armádní přísun k divízi byl připraven za cca 30 minut, převzetí přísunu týlem divize za 60 minut, což prokazatelně potvrdilo výhody kompletů. Kompletovaný proviant, manipulovaný s účelným využitím vhodných mechanizačních prostředků, snižuje čas potřebný pro rozdělení a předání zásob o 40—50 % a potřebu pracovních sil o cca 30 %. Odpadá rozvažování a zjednodušuje se evidence. Současně se potvrdilo, že kontejnerová přeprava palet s proviantem je vhodná maximálně do stupně divize.

V průběhu AVŠTC bylo 25 manipulací s materiálem a vojska zmanipulovala celkem 7400 tun materiálu, z toho 4650 tun munice, 2550 m³ PHM a 200 tun proviantu. Průměrné množství materiálu, zmanipulovaného denně, se přibližovalo reálné potřebě zabezpečení bojové činnosti. Uplatnění vhodné mechanizované manipulace výrazně zrychluje vyvezení zásob při bojové pohotovosti i celý polní dopravně zásobovací proces a výrazně snižuje i potřebu pracovních sil.

Cvičení „Fatra-81“ připravili a řídili funkcionáři hlavního týlu v součinnosti se složkami MNO a svazů. Cvičení s takovým obsahem i rozsahem bylo v ČSLA poprvé. Prakticky poprvé v historii týlu ČSLA se uskutečnila v takovém rozsahu součinnost mezi týlovými útvary a jednotkami ČSLA a Střední skupiny sovětských vojsk. Získali jsme oboustranně cenné poznatky z metodiky práce, řízení dopravních jednotek, obsluhy techniky a mechanizačních prostředků a celkové racionalizace dopravně zásobovacího procesu. Cvičení přispělo k dalšímu upevnění internacionálních vztahů i družby mezi týlem ČSLA a SSKV.

K psychologii štábní práce

V rámci diskuse k problémům velení vojskům, která probíhala na stránkách sovětského časopisu „Vojennaja mysl“, věnovali autoři značnou pozornost i otázkám psychologie štábní práce.

Psychologie štábní práce je rozsáhlá a velmi složitá oblast znalostí. Všestranné zkoumání problémů psychologie činnosti velitelů a štábů při velení je jedním z nejdůležitějších směrů zvyšování efektivity a kvality velení vojskům. Kromě toho tato stránka teorie a praxe činnosti vojenských kádřů při velení má výjimečně důležitý význam při dosahování operativnosti, vysoké kvality, pevnosti, spolehlivosti a utajení velení vojskům v soudobých operacích.

Z celého komplexu problémů psychologie štábní práce uveřejňujeme redakčně zpracované články, uveřejněné v čís. 2 a 6/1980.

K OTÁZCE PSYCHOLOGIE ŠTÁBNÍ PRÁCE

Článek se zabývá jedním problémem — studiem a hodnocením kvalit důstojnického sboru při naplňování orgánů velení a při organizování jejich operační přípravy.

K zabezpečení vědecky zdůvodněného přístupu k řešení problematiky psychologie štábní práce je nutné vycházet především z cílů a úkolů velení, z požadavků na práci generálů a důstojníků v procesu velení vojskům a z podmínek jejich činnosti. Těžko je možné hodnotit úlohu a význam velení vojskům k dosažení úspěchu v soudobých operacích.

Stav velení vojskům je, obrazně řečeno, kritériem vojevůdcovského umění a organizátorských schopností velitelů všech stupňů a štábů. Přitom je zapotřebí zdůraznit, že jejich činnost v oblasti velení je

především kolektivní prací. Nolik pevně jsou skloubeny orgány velení, jaký je stupeň jejich přípravy k dovednému řízení složitých vojenských organizací, jakými kádry jsou naplněny, v mnoha směrech závisí efektivnost plnění určených bojových úkolů vojsky.

V současné době jsou úkoly v oblasti velení vojskům natolik složité, že již není možné řešit je dřívějšími metodami. Štábní práce se stále více stává tvůrčím a vysoce intelektuálním procesem, který vyžaduje všestrannou přípravu, nevšední morálně psychologické a fyzické kvality.

Nelze zapomínat také na ty podmínky, ve kterých bude uskutečňován proces velení. V soudobé operaci může být důstojník štábu vystaven působení mnohých fak-

torů, které budou vytvářet řetěz velmi ostrých (stresových) situací. Taková situace, není-li doceněna morálně psychologická příprava kádru v oblasti velení, může spoutat psychickou činnost člověka, narušit koordinaci činnosti, zkrusit představu o čase a prostoru, snížit rychlost a přesnost reakce, produktivnost myšlení a jasnost paměti.

Stres (různé intenzity) může být charakteristický pro všechny účastníky boje, zejména však pro pracovníky štábu. Je nutné počítat s tím, že práce důstojníka štábu, tím více vyššího štábu, má své specifické zvláštnosti, které se v mnoha směrech liší od práce důstojníka útvaru a jednotky. Proto současně s inženýrskou psychologií, která rozpracovává návody v oblasti morálně psychologické přípravy příslušníků raketového vojska, letců, operátorů, radistů a jiných specialistů, je nutné vypracovat a rozvíjet speciální odvětví vědeckých znalostí — štábní psychologii.

Jaké morálně politické a psychologické vlastnosti má mít důstojník štábu?

Jako všem důstojníkům, tak i každému pracovníku štábu, musí být vlastní komunistické přesvědčení, bezvýhradná oddanost straně a lidu. Musí dokonale ovládat marxisticko-leninskou teorii. Musí být politicky vzdělaný a vysoce uvědomělý voják — občan, vlastenec, připravený v kteroukoli dobu bránit svou vlast. Musí chápat a správně hodnotit mezinárodní a vnitřní situaci, vysvětlovat politiku a usnesení komunistické strany a vlády, tj. dělat aktivní agitačně propagandistickou práci. S využitím vysoké odborné přípravy musí být jistý při řešení operačně taktických a vojenskotechnických úkolů a hluboce zvládnout podstatu soudobého boje. V současné době neexistuje taková oblast vojenského umění, se kterou by se nesetkával důstojník štábu v každodenní práci. Musí se zabývat otázkami různých druhů vojsk, řešit různorodé otázky, které vyžadují hluboké znalosti téměř všech oblastí teorie a praxe vojenství. Aby neztrácel klid před nevyhnutelnými potížemi, zvláště ve složitých podmínkách bojové situace, musí mít důstojník štábu pevný charakter, odůvodněnou sebedůvěru a sebejistotu.

Štáby, nesrovnatelně více než bojové jednotky, zpracovávají různé dokumenty. Je pochopitelné, že při jejich přípravě musí

důstojník štábu prostudovat a seznámit se se značným množstvím různé literatury dokumentů, mnoho, jak se říká, se zabývá papírováním. V poslední době vrostl rozsah štábní práce nejen co do množství, ale i co do její složitosti. Splnit takovou práci v těžkých podmínkách bojové situace ve velmi omezeném čase a přitom vysoce kvalitně mohou jen důstojníci, připravení nejen odborně, ale také morálně psychologicky. Na jejich schopnostech tvůrčím způsobem řešit stanovené úkoly, projevovat maximální iniciativu a samostatnost, porovnávat fakta, hluboce pronikat do podstaty operační a bojové situace, připravovat správné závěry z její analýzy, nacházet logicky zdůvodněné rozhodnutí, v mnoha směrech závisí kvalita a efektivnost práce v oblasti velení.

Od důstojníka štábu se vyžaduje, aby měl pružné operačně taktické myšlení, pevné znalosti o vlastních vojskách a vojscích pravděpodobného nepřítele. Musí umět analyticky myslet, být schopen hodnotit rychle se měnící situaci, pamatovat si značný počet údajů, čísel a porovnávacích výpočtů. Musí být vždy soustředěný, pracovitý, jít příkladem v práci, být iniciativní a vytrvalý. Je-li u úvazů, na cvičištích, střelnicích, tankodromech a v poli, tj. tam, kde se rodí úspěchy v bojové a politické přípravě, je povinen důstojník štábu neustále hodnotit vojáky, znát jejich potřeby, nálady a duševní požadavky. Požaduje se od něho, aby byl schopen objektivně správně a přesně hodnotit bojeschopnost vojsk a jejich politickomorální stav. Důstojník štábu navíc musí být také dobrým psychologem.

Pro důstojníka štábu má důležitý význam osobní fyzická vytrvalost. Praxe potvrzuje, že značné přetížení v práci štábu snáze překonávají ti důstojníci, kteří prošli praxí u vojsk, a při práci na štábu pokračují ve fyzickém cvičení.

Takové jsou v obecných rysech požadavky na důstojníka soudobého štábu. Je pochopitelné, že tyto kvality se nezískávají najednou, ale v procesu každodenní činnosti orgánů velení, v průběhu zaměstnání a cvičení. Při naplňování štábu kádery, organizaci přípravy orgánů velení, jejich výchově a výcviku nelze zapomenout ani na psychologické zvláštnosti každého příslušníka jakéhokoli orgánu velení.

Psychologie rozlišuje 4 typy vyšší nervové činnosti lidí (neovladatelný, živý, klidný, slabý), které odpovídají určitým druhům temperamentu. Materiály psychologického

výzkumu jsou dobrým podkladem k tomu, aby bylo možné také důstojníky štábu rozdělit do čtyř hlavních skupin.

Do první skupiny patří osoby cholerické

kého (neovladatelného) temperamentu, které mají jasně vyjádřený nervový proces, který se rychle střídá. K jejich kladným rysům patří: vznešlost a rychlost, iniciativita a schopnost rychle reagovat na situaci. Zkušenosti dokazují, že v průběhu bojové činnosti se dokáží takoví důstojníci dobře ovládat, přesně přijímají a chápou povely a v kritických situacích jsou iniciativní a smělí a rozhodní. Analýza potvrdila jejich schopnost lépe snášet působení vnějšího prostředí. Např. na jednom cvičení s tematikou útočné operace, na kterém bylo zapotřebí zvlášť vysoké aktivity, energičtější než ostatní důstojníci štábu působili zejména důstojníci s takovým temperamen-tem. Jsou velmi aktivní také v práci u vojsk.

V praktické práci je nutné brát v úvahu také negativní stránky cholerického temperamentu: neschopnost po dlouhou dobu snášet stejnou situaci a určitá úspěšnost při rozhodování. Proto činnost takových osob vyžaduje stálou kontrolu, pravidelné připomínání povinností a odpovědnosti.

Do druhé skupiny patří osoby s tradičně nazývaným živým (sangvinickým) temperamen-tem. Základem temperamentu jsou nervové procesy, u kterých převládá vzrušení nad sebeovládáním. Bojovým typem nazval I. P. Pavlov lidí s tímto temperamen-tem. Od lidí první skupiny se liší poměrně větší vyrovnaností. Současně je však tíží i jednotvárnost situace, pomalý průběh činnosti; nejsou vždy dostatečně pozorní, soudní a houževnatí, jsou méně samostatní v práci. Cítili, že je někdo sleduje, kontroluje a kdykoli poskytne pomoc, jsou velmi sebejistí. A naopak vlivem vzniklých potíží při plnění samostatného úkolu projevuje se u takových lidí útlum nervového systému, začínají být nervózní a ztrácejí klid.

Do třetí skupiny patří osoby s flegmatickým charakterem. Jsou vyrovnaní, pevní, soudní a pracovití. Akademik I. P. Pav-

lov charakterizoval člověka s takovým temperamen-tem jako „neúnavného pracovníka“. V podmínkách složitě, nebezpečně a kritické situace takový člověk málokdy ztrácí rozvahu a dělá méně chyb. Např. výzkum na jednom operačním cvičení ukázal, že asi 80 % důstojníků štábu s takovým temperamen-tem pracovalo přesně a spolehlivě. Osoby této kategorie mohou být však líné, pasivní a lhostejné. Proto nemají být pověřovány takovými úkoly, které vyžadují zvlášť rychlou činnost a okamžitou reakci.

Do čtvrté skupiny patří osoby s melan- cholickým temperamen-tem. Je to osobitý typ nervové činnosti, kde převládá zdrženlivost nad vzrušením. Takoví lidé jsou pomalí, uzavření a málo společenští. S úspěchem plní namáhavou, avšak ne přesně termínovanou práci, lépe snáší delší dlouhodobá zatížení, dlouhodobou jednotvárnost situace.

V každém temperamen-tem existují tedy jak kladné, tak i záporné stránky pro štábní práci. Proto není možné klást otázku tak, který člověk s určitým charakterem má přednost (navíc lidé s přesně vyjádřeným temperamen-tem se vyskytují zřídka; většina má více nebo méně rysů určitého druhu temperamentu). Např. prvotní analýza ukázala, že osoby první skupiny mezi důstojníky štábu tvořily 33 %, druhé 38 %, třetí 19 % a čtvrté 10 %. I z takové neúplné analýzy je vidět, že na štábech pracují důstojníci s různými charaktery. To vyžaduje přistupovat k organizování jejich práce individuálně, z hlediska psychofyziologických zvláštností každého z nich.

V současné době je dělána hluboká psychologická analýza příslušníků mnoha složek štábního kolektivu. Jejich náčelníci s využitím návodů z oblasti psychologie a na vědeckém základě určují charakter a temperament svých podřízených. Při výběru kandidátů do funkce hodnotí nejen jejich ideově politickou úroveň a odbornou připravenost, ale i psychologické vlastnosti důstojníka.

Důstojník štábu musí mít rozvinuté volní kvality, být rozhodný a houževnatý při plnění rozkazů. Tyto kvality se musí u něho projevovat jak v práci uvnitř štábu, tak i u vojsk, kde svou činností musí být příkladem při plnění určených úkolů. Přitom je nutné vzít v úvahu, že v reálné bojové situaci, zvlášť v soudobých podmínkách, bude důstojník štábu v takovém nebezpečí jako v boji. I přesto je povinen udržovat

nepřetržité spojení s útvary, v maximálně krátké době hlásit situaci, předávat příslušné dokumenty nezávisle na vzniklých podmínkách.

Soudobý boj je charakteristický vysokou dynamikou. Je přirozené, že důstojník štábu v takových podmínkách bude maximálně vytížen a velmi často v nebezpečných a kritických situacích. Proto je jeho povin-

ností již v současné době se neustále učít pracovat ve složité situaci. Jsou k tomu vytvářeny podmínky i v míru, především na cvičeních. Je důležité, aby při jejich přípravě a v jejich průběhu byla věnována patřičná pozornost otázkám psychologické přípravy důstojníků štábů. Proto je nezbytné maximálně přiblížit podmínky situace, psychické a fyzické zatížení pracovníků orgánů velení k reálným bojovým podmínkám.

Je rovněž důležité, aby štáby více pracovaly především v dynamice bojové činnosti, procvičovaly organizační práci u vojsk, snažily se o samostatné splnění důležitých úkolů v krátké době a ve složitě, rychle se měnící situaci. Zejména v těchto podmínkách se upevňují charakteristiky důstojníků štábů a formuje se psychologie kolektivu štábu.

Při organizaci přípravy orgánů velení je nutné věnovat zvláštní pozornost vytvoření pozitivního klimatu, zdokonalování psychologické vyrovnanosti příslušníků štábu, která zabezpečuje vysoké pracovní nadšení kolektivu, projevy iniciativy a tvůrčí činnosti. Kolektiv štábu je barometrem, který je velmi citlivý na každého svého člena. Proto v kolektivech štábů nesmí mít místo domýšlivost, povýšenost, závist a urážlivost. Musí tam vždy panovat pracovní a soudružská atmosféra.

Vytvoření takového normálního psychologického klimatu v kolektivech štábů v mnoha směrech závisí na jejich přímých a nadřízených náčelnících. Klíčem k řešení tohoto složitějšího úkolu je rozsáhlá pravomoc náčelníka, jeho autorita, vysoké odborné mistrovství a osobní příklad.

Zkušenosti potvrzují, že důstojníci štábů jsou zvláště citliví na vztah nadřízeného k nim. Ohodnocení práce je povzbuzuje a nespravedlivé pokárání deprimuje. Na vztahu nadřízeného k podřízeným závisí jeho postavení v kolektivu, osobní autorita a služební postup. Proto je nutné neustále připomínat nadřízeným nutnost solidního vztahu k důstojníkům štábu, pomáhat jim při zvládnutí umění předcházet konfliktům v kolektivech a vytvářet v nich klidné pracovní prostředí.

Psychologické aspekty je rovněž nezbytné zahrnovat do služebních hodnocení a stranických posudků; v nich uvádět nejen silné, ale také slabé stránky charakteru důstojníka a stupeň jeho přizpůsobení se kolektivu. Tato metoda kladně ovlivňuje většinu důstojníků štábu. Při vědomí, že jejich psychologické kvality se odrazí v hodnocení a posudku, důstojníci se snaží projevit svůj charakter jen z té lepší stránky.

Značnou pozornost je nezbytné věnovat především morálně psychologické a odborné přípravě mladých a nově přidělených důstojníků na štáb. Praxe potvrzuje, že je nutné systematicky sledovat a hodnotit projevy individuálních a morálně psychologických kvalit důstojníků štábu. V souvislosti s tím je výhodné mít na všech odděleních štábu speciální záznamy, které by obsahovaly poznámky o jejich vynalézavosti, iniciativě, rozhodnosti, smělosti apod. Měly by také obsahovat výsledky osobních pohovorů, pozorování a prověrek a psychologické pevnosti. Tyto záznamy se mohou založit ihned po příchodu důstojníka na štáb. V dalším bude podkladem pro příslušné náčelníky a kádrové orgány k hodnocení osobních vlastností důstojníka v průběhu každodenní práce, při přemístění, ustanovení do vyšší funkce a při různých operačně taktických opatřeních. Hodnocení osobních psychofyziologických hodnot důstojníka štábu umožňuje zobecňovat dobré zkušenosti, připravovat příslušné závěry, plánovat potřebná praktická výchovná a výcviková opatření.

Velký vliv na organizaci morálně psychologické přípravy důstojníků štábu má fundovaná vnitrostraničká práce. Tato otázka se v řadě štábů široce posuzovala na stranických schůzích, zasedáních stranických výborů a na seminářích stranického aktivu.

Značná pozornost je věnována přípravě referátů a besed k otázkám morálně psychologické přípravy důstojníků štábu. Jsou připravovány speciální odborníci. Aktivní úloha v této práci patří agitačně propagandistickému kolektivu.

Před několika lety byla u vojsk vytvořena skupina zkušených důstojníků a generálů, která zkoumala otázky morálně politické a psychologické přípravy důstojníků — příslušníků oddělení a správ štábů. Skupina zpracovala typový plán, na jehož základě byly připraveny plány zkoumání

odborné psychologie důstojníků operačního směru, zpravodajských důstojníků, důstojníků raketového vojska dělostřelectva, spojovacích důstojníků, důstojníků týlu atd. Plány předpokládaly zkoumání činnosti důstojníků štábu v různé situaci s cílem vybrání typického a charakteristického dů-

NĚKTERÉ PSYCHOLOGICKÉ ASPEKTY VELENÍ VOJSKŮM

stojníka. Získané výsledky byly systematicky analyzované, zobečňované a využívány v praktické práci. Na podkladě předběžných výsledků byla zpracována příslušná zpráva.

K upozornění důstojníků štábu na otázky morálně psychologické přípravy byly uskutecněny na všech velitelských stupních vědecko-praktické konference. Účastníci získali mnoho zajímavých myšlenek a návrhů. Na základě výsledků konferencí se snažili vedoucí funkcionáři štábu pozorně zkoumat charaktery svých podřízených a v souvislosti s tím organizovat veškerou práci. Pečovali především o využívání kladných stránek důstojníků s aktivním charakterem, protože jim je vlastní pracovitost, vynalézavost, samostatnost, houževnatost a zdrženlivost. Důstojníci s takovými charakterovými rysy dovedou lépe organizovat svou práci: přesně ji plánují, rychleji se orientují o situaci, hlouběji pronikají do podstaty věci a dokonaleji chápou řešené otázky. Současně však nezapomínali, že i mezi aktivními a pracovitými důstojníky se někdy setkávají s nedostatečně ukázněnými lidmi. Jejich pracovní den je zpravidla přeplněný, avšak výsledky nejsou valné, protože postrádají potřebnou organizovanost.

Zvláště těžko je pracovat s důstojníky, kteří mají zahálčivý charakter. Proto je nevhodné, aby tyto důstojníci pracovali na štábech. Již dávno byl zaveden způsob pečlivého výběru důstojníků jak na štáb okruhu, tak i na podřízené štáby. Všichni kandidáti, předurčení pro práci na štábu okruhu, bez ohledu na jejich kladné služební hodnocení, jsou podrobně zkoumáni a prověřováni. Kromě odborných kvalit se bezpodmínečně hodnotí morální a psychofyzilogické údaje. Jsou zkoumány v průběhu plnění funkčních povinností důstojníka. Představitelé štábu se proto zúčastňují zaměstnání bojové a politické přípravy, získávají názory od přímých bezprostředních náčelníků, stranických a mládežnických organizací. Současně, na základě rozpracované schémy, jsou určovány potřebné osobní odborné a psychofyzilogické hodnoty každého kandidáta pro práci na štábu. Potom s vybraným kandidátem mají pohovor příslušní náčelníci, hodnotí stupeň jeho teoretické a praktické připravenosti.

Otázky morálně psychologické přípravy důstojníků štábu vyžadují skutečně vědecký přístup. Přitom otázky psychologie štábní práce je nezbytné zkoumat v různých podmínkách činnosti v oblasti velení: při zhodnocení situace, přijetí rozhodnutí, plá-

nování operace a při organizaci práce u vojsk.

Článek objasňuje v obecných rysech tři otázky: optimální složení nejnižších skupin velení, psychologické aspekty jejich skupinové činnosti a některé aspekty přípravy generálů a důstojníků orgánů velení.

Současné otázky v oblasti velení mají jasně vyjádřený skupinový charakter. Z toho vyplývá otázka o **struktuře, optimálních počtech příslušníků orgánů a skupin velení**.

Sociálně psychologické výzkumy stanoví optimální složení tzv. malých skupin, tj. základních organizačních buněk, které se váží na jednoho velitele (náčelníka). Příslušné výzkumy a praxe vojsk potvrdily, že základní racionální zvětšení skupiny většinou zvyšuje efektivnost její činnosti. Další zvětšení složení skupiny již nelepší její pracovní výsledky, ale za hranic kritické veličiny efektivnosti práce začíná klesat.

Výsledky řady teoretických výzkumů přesvědčivě dokazují, že kritický význam veličiny skupiny ve většině druhů společné činnosti v oblasti velení tvoří 7 ± 2 , tj. 5—9 osob. Ve skupinách větších než kritických nadřazený ztrácí mnoho času na vnitřní součinnost, neoperativně promýšlí získané informace a sladěnost v činnosti skupiny je narušena.

Tato čísla v zásadě odpovídají tradičně vytvořené struktuře malých jednotek. Základní buňky — osádky, obsluhy, družstva (s malými výjimkami) jsou složeny ze 4—10 osob. Přísné kritérium bojové praxe s dostatečnou přesností stanovilo tento rozsah. Avšak sociálně psychologické návodů na optimální složení nejsou vždy brány v úvahu při určování struktury orgánů velení.

Současně se složením skupin ovlivňuje úspěšnou práci v oblasti velení **samotná organizace činnosti skupiny**, dovedné sklovení principu nedílné velitelské pravomoci s tvůrčí činností podřízených. Praktické ztěsňování tohoto principu ve velení vojskům představuje značně složitou a dialekticky rozpornou problematiku. Otázku, co je účelné posoudit v kolektivu, musí vždy rozhodnout velitel (náčelník) v závislosti na obsahu, složitosti úkolu, podmínkách situace a existenci času.

V letech Velké viastenecké války mnozí velitelé, náčelníci štábů, správců oddělení úspěšně uplatňovali principy nedílné velitelské pravomoci i kolektivnosti a organizace je spojovali. Cílem bylo vytvořit příznivé pracovní prostředí, které vylučovalo

vztahy, založené na pravidle „na rozkaz“, pocity spoutanosti, kdy se lidé bojí vyjádřit své názory, které jsou odlišné od názoru nadřízeného.

Základy velení, jakož i základy bojové pohotovosti ozbrojených sil, jsou utvořeny již v míru. Proto je důležité organizovat správnou a různorodou **přípravu vojenských kádří k činnosti ve velení**. Je-li tato příprava ve vojenskotechnické a operačně taktické oblasti na odpovídající úrovni, pak to nemůžeme zatím říci o psychologických aspektech velení vojskům, protože systematizovaných znalostí z této oblasti v programech a učebnicích se překládá velmi málo. Psychologickým otázkám ještě stále nevěnujeme patřičnou pozornost, včetně praxe velení vojskům. Neodkladným úkolem dne je zvýšit význam psychologických aspektů velení vojskům.

Např. proces sběru a zpracování zpráv o situaci vyžaduje nepřetržitou, usilovnou, sladěnou a tvůrčí práci na všech stupních velení. Na operačně taktických zaměstnancích a cvičících se však tyto otázky odsunují do pozadí. Je zvláště nepřijatelné, jsou-li zprávy předávány připravené a zpracované. Zjednodušený a zlehčený přístup k procesu sběru a analýzy zpráv o bojové situaci může mít nesmírné následky pro důstojníky — příslušníky štábů.

V praxi je složitým a zvláštním obdcím doručení bojových úkolů podřízeným.

Je známo, že určení úkolů obsahuje nejen nařizované informace, ale také mobilizující začátek. Je velmi důležité, aby svým obsahem skutečně odpovídala reálným bojovým možnostem podřízených. Zjednodušení úkolu vede k neopodstatněné koncentraci sil a vnáší do činnosti vojsk pasivní prvek. Ještě horší je určení nereálného úkolu. Praxe nařizování nereálných úkolů nemá žádný výsledek kromě ztrát, vyčerpání sil a podlomení vojenského ducha.

Neméně podstatnou úlohu má významová a volní přesnost při nařizování úkolů.

A ještě jedna otázka — o organizátorské činnosti velitelů a štábů v procesu přípravy bojové činnosti. Často se stává, že jednotliví velitelé a štáby na cvičicích věnují hlavní pozornost plánování bojové činnosti a zpracování různých dokumentů. To vyčerpává značnou část doby, určené na přípravu boje, a málo se potom zabývá organizátorskou prací u vojsk; občas ji ani nedoceňují.

A právě tato oblast činnosti předurčuje úspěch řešení bojových úkolů. Umožňuje všestranně posoudit skutečný stav na místě, zjistit nedostatky, včas je odstranit, pomocí podřízeným organizovat cílevědomou

činnost ke splnění vydaných rozkazů, směrnic a nařízení.

V operační a bojové přípravě velitelů (náčelníků) je potřebné všestranně rozvíjet jejich iniciativu a tvůrčí přístup v oblasti velení. Jak potvrzují výzkumy, operačně taktické myšlení má velmi složitou podstatu. Nemůžeme je jednoznačně začlenit k jednomu typu myšlení, např. čistě teoretickému nebo praktickému, ale odpovídá heuristickému nebo algoritmickému myšlení. V praxi je značně svérázné a zahrnuje zvláštnosti všech těchto různorodostí myšlení lidí.

V procesu přípravy důstojníků k činnosti v oblasti velení je velmi důležité sladit jediné, vyřešit složité a často vzájemně si odporující kvality. Uchýlení na stranu „pragmatismu“ je stejné, tak jako vyzvedávání tvůrčího charakteru při snižování možností formalizace a algoritmizace. Je neopodstatněné a nebezpečné, protože překrucuje podstatu operačně taktického myšlení, vytváří těžko překonatelnou jednostrannost v oblasti velení.

Operačně taktické myšlení je zvláštní a složitý proces také z hlediska značného množství otázek k řešení. Bojová situace představuje systém s velkým množstvím logických podmínek. Považujeme-li prvky hodnocení situace (nepřítel, vlastní vojska, sousedé atd.) jako logické podmínky, pak je oprávněné i to, že můžeme stanovit počet možných variant. Např. při řešení úkolu se sedmi logickými podmínkami můžeme připravit 128 různých variant rozhodnutí ($2^7 = 128$).

Tyto podklady (i když mají jen přibližný význam) přesvědčivě potvrzují, že z tohoto množství variant jen stěží můžeme vybrat nejvhodnější řešení na podkladě intuice a volní úrovně. Při volbě nejvhodnější varianty musí být základem výsledky výpočetní techniky. I když jsou velmi důležité, nejsou obsahem celkového rozhodnutí, protože zavedené matematické stroje mohou vytvořit jen jeho jednotlivé stránky.

Jediným nositelem celkového heuristického, tvůrčího myšlení zůstává člověk a v podmínkách vojenské činnosti — voják. Uznání prvků heuristiky ve velitelském myšlení současně znamená také uznání toho, že každé jeho rozhodnutí je výsledkem tvůrčího bádání s důrazem na formalizované dokumenty a v praxi velení vojskům nemůže být totožných rozhodnutí a každé rozhodnutí, přijímané velitelem, má nádech osobitosti a individuality.

Vzniká otázka, je-li vždy snaha k originálním, heuristickým rozhodnutím podporována a podle zásluh hodnocena. Je na

škodu, že v operačně taktické přípravě jsou případy, kdy se všechno omezí na přijetí stereotypních rozhodnutí, která jsou vydávána nejen za nejracionálnější, ale také za jediné možná. Na cvičeních (zaměstnáních) se setkáváme s tím, jak cvičící (účastníci zaměstnání) jsou hodnoceni podle stupně shodnosti s variantou rozhodnutí „řídícího“ nebo katedry, které jsou vydávány za bezchybné.

Heuristika v operačně taktických rozhodnutích se projevuje v pravděpodobném a reflexivním charakteru. S tím se v praxi přípravy kádru v oblasti velení málokdy počítá. Přednost přijímaného rozhodnutí, i když by bylo nejučelnější a neoriginálnější, úplně a přesněji bude zhodnoceno jen při jeho porovnání s reálným nepřitelem.

V praxi přijímání rozhodnutí se někdy činnost nepřitele hodnotí jako podklad pro splnění určených úkolů a ne jako aktivní stránka, která sleduje určité cíle a snahu po vítězství v operaci a boji.

Můžeme vytvořit ideální situaci a prověřovat jednotlivé učební otázky a potřebnou činnost. Avšak je jasné, že střetnutí se skutečným a dovedně působícím nepřítelem vyžaduje jinou úroveň mistrovství, vůli a statečnost. Proto je velmi důležité neustále bojovat proti každému zjednodušování a zeslabování výcviku, dosáhnout, aby jeho dynamika nebyla omezována do rámce dříve připraveného plánu, aby byla rozehrávána na základě přijatých rozhodnutí velitelů a skutečné činnosti stran.

Poslední otázka je podmíněna tím, že se zavedením automatických systémů ve velení vojskům stále více nabývají na významu inženýrskopsychologické problémy vztahu „člověk—technika“.

Závislost úspěchu v oblasti velení na kvalitě informačního modelu je dávno zhodnocena praxí a teorií vojenství. Do

nedávna byla mapa s nakreslenou situací klasickým informačním modelem velení vojskům. Přesto však v soudobých podmínkách tento osvědčený model neodpovídá mnohým důležitým požadavkům. Slabinou je statické znázornění situace, které výrazně zaostává za rozvojem událostí.

Současný informační model musí být organický a zabezpečovat jednak diskrétní (utajené) předávání informací (po obdržení lůžních a souhrnných hlášení), jednak externí předávání zpráv o nejdůležitějších a nejnebezpečnějších prvcích situace, např. o prostředcích jaderného napadení, jaderných a leteckých úderech, protiztečích, protiúderech, vysazení vzdušných výsadků atd. Nejdůležitějším požadavkem na informační model je zabezpečení jak souhrnných, schématických (pro zpracování zámyslu), tak i podrobných, přesných a lokálních zpráv o situaci (k určení úkolů, organizaci součinnosti).

Informační model by měl odrážet informace: ve formě vizuálních obrazců se značným množstvím zpráv a s vysokou schopností je číst a vnímat, ve formě tištěných textů pro část informací, která nemůže být předávána vizuálně.

Inženýrskopsychologické výzkumy a praxe operační přípravy vojsk svědčí o tom, že největší možnosti zabezpečit tyto požadavky mají technické prostředky názorného zobrazení informací: tablo, mapy ve formě obrazců se světelným vyjádřením situace, světlotiskové plány s přesným topografickým podkladem.

Ve všech případech musíme optimálně sloučit informační model s výpočetní technikou, abychom všechny algoritmujičící prvky rozhodnutí předávali do stroje a heuristické ponechali v oblasti tvůrčí činnosti člověka. Informační model musíme usměrnit k řešení informačně diagnostických a koncepčně předávaných úkolů.

Principy vědecké organizace velení

Redakčně zpracovaný a zkrácený článek generálmajora S. P. Solovjeva, doktora vojenských věd, profesora a plukovníka I. P. Těrechova, kandidáta vojenských věd, uveřejněný v sovětském časopise „Vojennaja mysl“ čís. 3/1982.

V komplexu problémů ekonomického a sociálně politického rozvoje státu zaujímají nejdůležitější místo otázky dalšího rozvoje a zdokonalování řízení. Jednou z nejdůležitějších cest jejich řešení je všestranné využívání výsledků vědy a techniky ve všech procesech řízení.

Prvním a základním leninským požadavkem je vědecký přístup k řešení úkolů řízení a rozvoje jeho systémů, rozpracování vědy o řízení a její ovládnutí všemi pracovníky této oblasti, tzn. i vojenskými kádry.

V komplexu základních problémů vojenské teorie má prvořadý význam v dnešní době formování a rozvoj obecně teoretických zásad vojenského řízení, neboť tvoří vědeckou základnu, které je možné využívat při efektivním a kvalitním řešení úkolů ve velení vojskům (silám) jak v míru, tak i ve válce.

Vědeckou organizací práce rozumíme proces zavádění výsledků vědy a praxe do velení vojskům (silám), zabezpečení přesné a sladěné činnosti různých orgánů velení, jejich současně a jednotlivých vykonavatelů.

Nejdůležitějšími úkoly velení vojskům při přípravě bojové činnosti jsou:

- sběr, zpracování, analýza a zhodnocení situace,
- přijetí rozhodnutí pro operaci (boj) a plánování bojové činnosti,

Řídící práce štábů v současné době je nemyslitelná bez znalostí výsledků vědy v oblasti velení. Jeho vědecká organizace a zdokonalování hlavně předpokládá úspěšné řešení takových úkolů, jako jsou:

- rozpracování základů teorie velení,
- dosažení souladu organizační struktury a systémů velení s plněnými úkoly,
- zavedení vědecké organizace práce do činnosti všech orgánů velení s rozsáhlým využitím spojovacích prostředků, automatizace a mechanizace,
- zdokonalení přípravy velitelsko-štabních kádrů a orgánů velení,
- další zkvalitňování a formalizace bojových dokumentů.

Z celého rozsahu těchto úkolů ke zdokonalování velení budeme se v článku zabývat na teoretické úrovni takovou důležitou otázkou, jakou je zavedení vědecké organizace práce do velení vojskům.

- doručení bojových úkolů podřízeným vojskům (silám),
- organizace součinnosti, všestranného zabezpečení a velení,
- organizační práce u vojsk při jejich přípravě k bojové činnosti,
- pevné velení vojskům při plnění stanovených úkolů, kontrola a pomoc.

Na přípravu bojové činnosti vojsk v soudobých podmínkách bude zpravidla vyloučena omezená doba. **Proto nejdůležitějším problémem v činnosti velitelů a štábů je**

hledání cest kvalitního splnění úkolů velení ve velmi krátkých lhůtách. Řešit jej a současně značně zvýšit efektivnost velení vojskům je možné jen na základě zavedení vědeckých principů organizace štábní práce.

Vědecká organizace práce orgánů velení je často v současné době chápána zjednodušeně. Je redukována jen na promyšlené plánování, zdokonalování různých druhů prací v procesu velení, dovedné využívání pracovního prostředí, prostředků automatizace a mechanizace, účelné střídání práce a odpočinku. To tvoří ve své podstatě nezbytné podmínky normální práce v jakékoli oblasti lidské činnosti, tedy i ve velení.

Za vědeckou je možné považovat takovou organizaci práce, jejímž základem jsou zákonitosti sovětské vojenské vědy v celku a vojenského umění zvláště, procesy velení vojskům, kromě toho principy vědecké organizace práce vojenských kádřů. Přitom prvotní význam má všestranné zvážení hlavních koncepcí vědecké organizace velení, tj. ideje efektivnosti mnohostranné činnosti velitelů a jim podřízených orgánů při plnění všech úkolů velení, srovnatelnosti vynaloženého úsilí sil a prostředků, času a dosažených výsledků.

Jednou z nejdůležitějších podmínek realizace této ideje je organizace celého procesu velení na základě pravidel, doporučení, pokynů, požadavků, které byly formulovány jako výsledek poznání zákonitostí vojenského velení a zobecněných zkušeností velení vojskům, tj. **principů vědecké organizace vojenské řídicí činnosti.**

Mezi nejdůležitější patří:

- soulad organizační struktury orgánů velení se strukturou vojsk, s jejich bojovými možnostmi a plněnými úkoly v oblasti velení,

- přesné rozdělení funkcí jak mezi orgány velení, tak i v nich s dodržením specializace a vzájemné zastupitelnosti,

- jednotu stylu, forem a metod řešení úkolů na všech úrovních součinnostních orgánů velení,

- všestranné a nepřetržité hodnocení faktorů času, cílevědomost a plánovitost práce,

- neustálá analýza a vědecké zobecnění zkušeností z práce velitelů, orgánů velení a zvládnutí vědeckých metod velení vojskům,

- široké využívání prostředků automatizace a mechanizace v procesu velení.

Jedním z ukazatelů úrovně vědeckosti v činnosti orgánů velení vojskům je **soulad jejich organizační struktury s bojovými**

možnostmi vojsk, charakterem, obsahem a rozsahem plněných úkolů v různých obdobích činnosti.

Zkušenosti z Velké vlastenecké války a z poválečného období svědčí o tom, že organizační struktura orgánů velení bezprostředně ovlivňuje operativnost, nepřetržitost a odolnost velení vojskům. Opakování a duplicita v práci orgánů velení, málo účinné a současně opožděné a nekvalitní plnění stanovených úkolů podřízenými vojsky je často vysvětlováno nedokonalou strukturou orgánů velení.

Stále rostoucí proces obnovy a zdokonalování zbraní a bojové techniky ovlivňuje formy a způsoby přípravy a vedení operací (bojové činnosti), charakter, obsah a rozsah plněných úkolů vojsky. To všechno vyžaduje soulad struktury orgánů velení s podmínkami různých období a činností vojsk.

Orgány velení operačních stupňů budou plnit velmi široký a mnohostranný komplex opatření přípravy operace (boje), počínaje plánováním a organizací operační a bojové přípravy a konče kontrolou plnění stanovených úkolů. Proto se nesmí zapomínat na to, že faktor času je vždy jak v období přípravy, tak i při vedení operací a bojové činnosti rozhodující. Proto je nežádoucí jakákoli změna struktury orgánů velení při zahájení a v průběhu válečné činnosti.

Zdokonalování struktury orgánů a systému velení v celku, upřesnění současných funkcí a vytvoření nových prvků velení je složitý vědecký a organizační proces. Jeho úspěšné rozvíjení závisí nejen na všestranném zhodnocení vyjmenovaných faktorů, ale i na vědeckém předvídání charakteru úkolů vedení. Ze zkušeností vyplývá, že zdokonalování struktury systému velení bylo někdy uskutečňováno se značným zpožděním, často bez přihlídnutí k potřebám času a zpravidla snižováním existujících nebo vytvářením nových součástí orgánů velení. **Změna charakteru a obsahu procesů velení někdy nevyžaduje zmenšování nebo zvětšování článků orgánů velení, ale upřesnění jejich funkcí, zlepšení jejich technické vybavenosti, zdokonalování forem a metod práce zavedeného systému velení.** Z toho vyplývá, že veškeré změny v organizační struktuře štábů musí být dělány na základě hluboké vědecké analýzy zákonitostí a úkolů vedení, možností vojsk, získaných zkušeností, charakteru soudobých operací, forem a způsobů jejich přípravy a vedení.

Vysoké úrovně vědeckosti práce v oblasti velení je možné dosáhnout jen za předpokladu, že organizační struktura or-

gánů velení ve všech vzájemných spojitostech a podřízenosti zabezpečuje takovou činnost, při níž se její prvky nezdvojují a nevylučují, ale účelně vzájemně doplňují v souladu s předurčením, specifikou a rozsahem plněných úkolů. Tím se stávají orgány velení sladěným celkem. Proces velení zabezpečuje nepřetržitě a efektivní plnění předem plánovaných a nově vzniklých úkolů. Toho je možné dosáhnout především **přesným rozdělením funkcí** mezi orgány velení.

Konkrétní rozdělení funkčních povinností na kterémkoli stupni velení je jednou z nejdůležitějších podmínek efektivnosti velení vojskům. Za rostoucího rozsahu a složitosti úkolů velení má obzvláště velký význam vědecky zdůvodněné rozdělení povinností mezi orgány velení různých stupňů.

Ze zkušeností je zřejmé, že opakování a duplicita v práci, přetížení jedné a nevytížení druhých orgánů velení a jejich součástí, nejednota ve formách a metodách práce shora dolů vyplývá z nejasnosti funkcí štábů různých stupňů, jejich součástí a vykonavatelů. Nejčastěji nadřízený orgán se zbytečně přetěžuje plněním těch úkolů, které mohou úspěšně splnit podřízené orgány. Někteří náčelníci jsou často pasivní a očekávají pokyny nadřízeného k plnění úkolů, které by měli plnit samostatně. Vykonavatelé často očekávají speciální vyzvání k předložení připraveného dokumentu, protože na daném štábu není přesně připravena metodika práce s uvedením, kdo a co má dělat, kdy předkládat návrhy, co připravit samostatně a v jaké době atd. Praxe dokazuje, že je nutné neustále hledat a vyvozovat nejen dokonalejší způsoby funkcí a úkolů každého prvku systému velení a jednotlivých vykonavatelů, ale i metody práce v různých obdobích činnosti vojsk.

Funkční povinnosti musí být přitom určovány podle různých pracovních podmínek, charakteru činnosti, možných krizových situací a rovněž v případě předání velení z jednoho místa na druhé. Přitom je nutné vycházet z toho, že všechny procesy velení budou probíhat ve velmi zkrácených lhůtách.

Samotné rozdělení práce podle funkčních povinností je však nepostačující. Je nezbytné, aby velitelé, náčelníci druhů vojsk a služeb, vytvářené pracovní skupiny míst velení a všichni vykonavatelé při plnění úkolů přísně dodržovali vyčleněný čas v souladu s předem připravenými metodikami práce a určenými metodami plnění každého úkolu a vyžadovali maximálně racionální využívání možností vykonavatelů,

spojovacích prostředků, automatizace a mechanizace.

Hodnocení situace a zpracování návrhů pro přijetí rozhodnutí se zúčastní všichni příslušníci orgánu velení. Proto jenom sladěná práce velkých a malých kolektivů v souladu s vysokou připraveností náčelníků a přímých vykonavatelů pro velitelskou činnost na základě jednotného stylu a metod práce shora dolů zabezpečí splnění časových norem, včasné přijetí rozhodnutí, kvalitní plnění úkolů, předejití nepříteli v činnosti a efektivní velení vojskům v průběhu operace.

Dnes není možné přijímat optimální rozhodnutí a plánovat operaci (boj) ve velmi zkrácených lhůtách takovými metodami práce, jejichž základem je tzv. „osobní“ styl práce velitele (náčelníka). Ten musí být přizpůsoben vědecké organizaci štábní práce. Jenom v tomto případě široký okruh odborníků v procesu přípravy potřebných podkladů k přijetí rozhodnutí dokáže v souladu se svými funkčními povinnostmi a na základě jednotného vědecky zdůvodněného přístupu k věci včas a hluboce hodnotit možnosti stran, předvídat vývoj událostí, hledat efektivnější způsoby použití podřízených vojsk, zbraní a bojové techniky a připravovat velitelé zdůvodněné návrhy k jejich využití.

Vědecká organizace práce předpokládá dále rovnoměrné zatížení všech vykonavatelů. Často však při přípravě materiálů k přijetí rozhodnutí, plánování operace a určování úkolů vojskům pracují některé skupiny v orgánech velení s velkým zatížením a jiné nejsou dostatečně vytíženy. Všechno to je důsledkem nedostatečné promyšlené organizace práce velkých kolektivů štábů. To má za následek zpožděné zpracování bojových dokumentů a nedodržení splnění opatření kalendářního plánu přípravy operace. Proto při vytváření pracovních skupin je zapotřebí zvlášť podrobně stanovit jejich úkoly, rozsah práce, dobu splnění a tak zabezpečit plné jejich vytížení ve všech obdobích přípravy a vedení operace a připravit je včas k práci. Při rozdělování úkolů podřízeným je nezbytné věnovat pozornost nejen času, který je potřebný na zpracování jednotlivých dokumentů, ale i všem těm otázkám, které mohou vzniknout neočekávaně. Přitom je velmi důležité předpokládat jejich vzájemnou zastupitelnost.

K nejdůležitějšímu rozdělení práce mezi jednotlivé správy (oddělení, skupiny) je vhodné připravit dílčí metodiky jejich práce na základě metodiky celého štábu. Mohou obsahovat takové otázky, jako například název úkolů, čas potřebný na jejich splně-

ní, vykonavatele, způsob splnění opatření (zpracování dokumentu), čas předložení zpracovatelského materiálu, doručení vykonavatelům a způsob kontroly. Kromě toho každý vykonavatel má svou podrobnou metodiku práce, sladěnou s metodikou práce správy (oddělení skupiny).

Žádná, ani ta nejdokonalější struktura orgánů velení, ani žádné nejpřesnější rozdělení jejich funkcí nezabezpečí efektivnost velení, nebude-li v jeho procesech dosaženo **jednoty stylu a metod plnění úkolů** na všech jeho úrovních a v každém období přípravy a vedení operace (boje).

Každý stupeň velení musí plnit své úkoly na základě sladěných metodik a způsobů práce shora dolů. Jen v tom případě nebude docházet k duplicitě a opakování při plnění úkolů ani ke ztrátám času na zbytečné papírování.

Každá funkce velení má své metody práce orgánů velení. V praxi jejich činnosti v současné době se vžíly: **souběžná a postupná metoda práce** a jejich kombinace při přijetí rozhodnutí, stanovení úkolů a plánování operace (boje). V podmínkách omezeného času, věnovaného na organizaci bojové činnosti, je dávana většinou přednost souběžné metodě práce orgánů velení, která umožňuje plánovat operaci (boj) v poměrně krátkých lhůtách. To poskytuje možnost vyčlenit podřízeným štábu více času na přípravu ke splnění bojového úkolu.

Použitím této metody plnění úkolu připravuje se operace (přijetí rozhodnutí, plánování, stanovení úkolů vojskům atd.) poměrně současně na všech velitelských stupních, nezávisle na ukončení plánování operace (boje) na nadřízeném štábu. Podřízené stupně velení budou často připravovat přijetí rozhodnutí a plánování operace (bojové činnosti) ihned po přijetí rozhodnutí nadřízeného velitele a určení operačních úkolů, při nedostatku času po zpracování zámyslu nadřízeného velitele pro operaci (boj) na základě vydaných předběžných bojových nařízení. To zabezpečuje dostatek času i na přípravu operace (boje). Taková metoda práce však vyžaduje dokonalou sladěnost a přesnost činnosti všech velitelských stupňů a skupin, včasné splnění povinností. Metodiky práce na každém stupni velení a každé pracovní skupiny vyžadují při souběžném plánování přesnější sladěnost, včasnou přípravu všech potřebných podkladů, formalizovaných dokumentů, formulářů, propočtů, map a programů pro samočinné počítače.

Různý rozsah činnosti mají i otázky organizace součinnosti, velení a zabezpečení, přípravy vojsk k boji a kontroly splnění

jejich bojových úkolů. Vyžadují včas promyšlená organizačně metodická opatření.

Hovoříme-li o charakteru a rozsahu činnosti štábů, pracovních skupin, orgánů velení druhů vojsk, speciálních vojsk a služeb, je nutné zdůraznit, že se budou lišit při přípravě operace a v průběhu jejího vedení, rovněž i při přechodu od jedné metody práce ke druhé. Správné řešení organizačních otázek, stanovení způsobu plnění úkolů do zahájení operace i v jejím průběhu, při přechodu od jedné metody práce ke druhé — to vše je možné jen na vědeckých základech. Vytvořené pracovní skupiny při přípravě operace musí plnit své povinnosti i v průběhu jejího vedení. Vyžaduje to ovšem předem upřesnit jejich složení a způsob plnění úkolů, a to nejen v případě ztrát, ale i v důsledku změny situace.

Hlavními a základními kritérii vědeckého přístupu k práci orgánů velení jsou tedy takové objektivní ukazatele, jako přesné určení funkčních povinností, všestranné zhodnocení vzniklé situace, racionální využití vyčleněného času ke kvalitnímu splnění stanovených úkolů, ukončení plánovaných opatření, organizace činnosti uvnitř štábů a na všech stupních velení na základě jednotných principů a metod.

Odborníci v oblasti velení např. propočítali, že v orgánech velení se každoročně nevyužívá asi 60 % pracovního času v důsledku opakované činnosti. Ve všech procesech velení vojskům jsou takové úkoly, jejichž postupnost plnění je možné unifikovat. To zdůrazňuje nutnost na tomto základě zpracovat vzorové grafikony podle časových kritérií. Takové grafikony, zpracované v řadě štábů na základě síťových metod plánování a velení, se plně osvědčily.

Na stále větším významu nabývají v současné době morálně psychologické aspekty ve všech procesech velení. Umění vytvořit příznivé morálně psychologické klima v kolektivech orgánů velení, vybudovat vzájemné vztahy na pracovním základě, všestranně stimulovat tvůrčí činnost a iniciativu generálů a důstojníků, kteří jsou zapojeni v procesech velení — to vše jsou důležité faktory, které charakterizují soulad stylu a metod práce s leninskými požadavky.

Leninský styl řízení předpokládá především stránkovost, vědeckost a konkrétnost při plnění úkolů velení, přesnou organizaci práce, určení správných vzájemných vztahů velitele (náčelníka) a podřízených. Předpokládá rovněž maximální náročnost ve spojitosti s úctou a důvěrou k lidem, citlivost a pozornost k podřízeným, přesný

přehled a kontrolu splnění rozkazů a nařízení.

Včasné propracování těchto otázek na štábech zamezí různým stylům práce a jejich činnostem. Štáby si navýknou na určitou metodu práce, která zabezpečí maximální využití času pro přímé vykonávání.

Vědecká organizace velení předpokládá nejen všestranné a racionální využívání všeho, čeho bylo dosaženo ve vojenské vědě a v praxi velení, ale i **nepřetržitou analýzu a vědecké zobecnění zkušeností** z práce velitelů a štábů. Bez dobré analytické práce orgánů velení při zobecňování zkušeností v různých obdobích jejich činnosti je nemožné zdokonalovat proces velení v souladu se soudobými požadavky.

Jedním z ukazatelů úrovně vědecké organizace práce v činnosti velitelů a štábů je **stupeň využívání prostředků automatizace a mechanizace**. Zavedení těchto prostředků do všech procesů velení v současné etapě rozvoje vojenství a jejich efektivní využívání je dnes objektivní nutností.

V této oblasti se zřetelně projevují dvě tendence.

Zastánci první tendence nedoceňují možnosti těchto prostředků a mají skeptický vztah k perspektivám jejich využití. Je však velmi dobře známo, že prostředky automatizace a mechanizace i výpočetní technika skýtají obrovské možnosti zrychlení všech procesů velení a vedou k odstranění pracovních a čistě technických operací. Tyto prostředky je možné ovšem efektivně využívat jen za předpokladu, že generálové a důstojníci zvládnou celý komplex zavedených prostředků automatizace a mechanizace do orgánů velení a kromě toho, že tyto prostředky budou zabezpečeny potřebnými programy.

Podstata druhé tendence tkví ve zveličování úlohy prostředků mechanizace a automatizace v procesech velení. Bez snižování jejich možností při zvyšování efektivnosti velení je možné říci, že velení vojskům je především velmi složitá forma intelektuální činnosti lidí. Proto racionální spojování vědecké a tvůrčí činnosti velitelů a štábů s velkými možnostmi prostředků automatizace a mechanizace ve velení je nejdůležitější cestou dalšího zdokonalování velení vojskům.

Jedním z neaktuálnějších problémů soudobého rozvoje sovětského vojenského umění je zvyšování efektivnosti velení vojskům. Jeho úspěšné řešení závisí především na všestranném rozvoji teorie velení vojskům, rozpracování principů vědecké organizace řídicí práce a jejich zavedení do praxe, přijetí opatření ke zdokonalování přípravy generálů a důstojníků orgánů velení na základě nejnovějších výsledků sovětské vojenské vědy.

Komplex principů vědecké organizace velení není tímto vyčerpán. Rozvoj prostředků ozbrojeného zápasu a široké zavedení prostředků automatizace a mechanizace do procesů velení způsobí zjevné změny v obsahu zavedených a nových principů.

Rozpracování a zavedení principů vědecké organizace velení do praxe vyžaduje od vojenských kádřů nejen znalost kritérií efektivnosti všech procesů velení, ale i zvažování možnosti člověka jako nejdůležitějšího prvku systému velení. Ten v sobě spojuje rozumové, fyzické a duchovní kvality, vojenskoodborné návyky a individuální zvláštnosti činnosti, stupeň změn charakteru práce v soudobých procesech velení. Při řešení otázek využívání vojenských kádřů a jejich ustanovování do vyšších funkcí je již dnes nepostačující hodnotit jako základní kritérium jen morálně psychologické kvality a tzv. služební a životní zkušenosti. Na prvořadém významu nabývá osobní vojenskoteoretická příprava generálů a důstojníků, jejich organizátorské schopnosti, metodické mistrovství, umění ne slovy, ale činy být příkladem ve skutečné vědecké práci. Proto jedním z hlavních úkolů je hodnotit praktickou činnost vojenských kádřů podle kritérií vědeckosti.

Řešení problému podstatného zvýšení úrovně vědecké organizace velení vyžaduje hledat především ve zdokonalování celého systému přípravy vojenských kádřů v oblasti velení.

V podmínkách podstatně větších požadavků na úroveň řídicí činnosti generálů a důstojníků orgánů velení vzniká nutnost **zdokonalovat systém jejich přípravy ve vědeckých metodách velení vojskům**. Bez toho je obtížné zabezpečit vysokou úroveň velení vojskům (silám) v soudobých podmínkách.

Obsahem systému velitelské a operační, bojové a politické přípravy v celku, procesu praktické činnosti vojenských kádřů musí být známé formy „skládání účtů“ se stanovenou dobou jejich pravidelnosti. To je zvláště důležité při přemístění důstojníků štábu na vyšší funkce. Každému ustanovení do vyšší funkce musí předcházet odpovídající prověření úrovně jeho vojenskoteoretické přípravy, především organizačních a vědeckých aspektů velení.

různé

ČÍNSKÁ ARMÁDA

Současná čínská armáda prošla složitým a rozporným historickým vývojem. Vybudovala ji Komunistická strana Číny jako ozbrojený nástroj čínské lidové revoluce. Nan-čchanské povstání 1. srpna 1927 (proti kontrarevolučním silám Kuomintangu) fakticky znamenalo vznik nové revoluční — čínské Rudé armády. Po vytvoření protijaponské jednotné národní fronty mezi KS Číny a Koumintangem byla čínská Rudá armáda 22. srpna 1937 přejmenována na 8. Národní revoluční armádu a pod vedením KS Číny se zúčastnila všelidového boje proti japonskému militarismu. V roce 1937 byla ještě vytvořena Nová 4. armáda. Lidová vojska vedení KS Číny se od roku 1947 začala nazývat Lidová osvobozenecká armáda. Tento název si armáda uchovala i po vzniku Čínské lidové republiky 1. října 1949. Po schválení první ústavy ČLR v září 1954 se armáda oficiálně nazývá Čínská lidová osvobozenecká armáda.

Vznik ČLR a generální linie budování základů socialismu, kterou vracovalo politické byro KS Číny v roce 1952 a dále rozvinul VIII. sjezd KS Číny v září 1956, tvořily základnu, aby Čínská lidová osvobozenecká armáda byla budována jako socialistická armáda a podílela se na zajišťování obrany socialistických zemí. Čínští lidoví dobrovolníci účinně pomohli korejskému lidu proti americké agresi v letech 1950—1953. Mao Ce-tung a jeho stoupenci proces socialistické výstavby a budování socialistické armády na sklonku padesátých let vážně narušili. V letech 1958—1960 vnutili straně politiku „tří rudých praporů“ („velký skok“, lidové komuny, nová generální linie), která revidovala generální linii budování základů socialismu. Maoisté během „kulturní revoluce“ v letech 1966—1969 rozbili KS Číny.

Plukovník PhDr. Vladislav Rybický, CSc.

Orgány lidové moci nastolily v Číně režim vojenskobyrokratické diktatury a prosadily nacionalistickou, hegemonistickou, šovinistickou a antisovětskou politiku. To vše velmi vážně ohrozilo socialistické vytvoření čínského lidu. Pekingské vedení dne 3. dubna 1979 jednostranně zrušilo platnost spojenecké smlouvy mezi SSSR a ČLR ze 14. února 1950. Tyto a další skutečnosti se musely promítnout i do čínské armády, do jejího charakteru, poslání a funkcí. Nejpodstatnější bylo to, že pekingské vedení:

- odmítlo socialistické principy výstavby čínské armády a nahradilo je maoistickými zásadami,

- posílilo potlačovatelskou funkci armády při prosazování maoistické linie, při řešení vnitrostranických sporů, při realizaci programu militarizace země,

- zvýraznilo úlohu armády při prosazování hegemonistických cílů v mezinárodní oblasti,

- orientovalo přípravu armády proti SSSR, VSR a dalším socialistickým zemím,

- vyhlásilo program čtyř modernizací, z nichž rozhodující význam přikládalo modernizaci armády.

Armáda zaujímala a zaujímá v Číně zvláštní politické postavení. Dobře je známa úloha, kterou sehrála Lin Piaova vojenská klika během kulturní revoluce. Je též skutečností, že Teng Siao-pching se v roce 1976, kdy znovu upadl v nemilost Mao Ce-tunga, ukrýval v armádě před hněvem svých protivníků. Také o osudu „gangu čtyř“ po smrti Mao Ce-tunga v září 1976 bylo rozhodnuto teprve tehdy, když vedoucí představitelé armády v čele s tehdejšími ministrem obrany Jie Tien-jingem přesvědčili vedení KS Číny, že armáda bude podporovat opatření na odstranění „gangu čtyř“. Koneckonců i základní kádrové změny ve vedení KS Číny v polovině roku 1981 byly udělány poté, kdy vedení armády je podpořilo.

6. zasedání ÚV KS Číny v červnu 1981 ve schváleném Usnesení o některých otázkách dějin KS Číny od založení ČLR přiznává nejzřejmější nezdary maoismu jak

v politice, tak i v ekonomice a odsuzuje kult Maovy osobnosti, kritizuje politiku „velkého skoku“, „lidových komun“, „kulturní revoluce“ a koncepci tzv. permanentní revoluce za diktatury proletariátu. Potvrzuje však, že maoismus zůstává i nadále oficiální politikou a ideologií KS Číny a ČLR.

Maoismus jako nacionalistický, maloburžoazní, velmocenský a šovinistický směr charakterizuje:

- militantní hegemonismus, který postupuje všechny sféry vnitřní i zahraniční politiky,

- kult násilí a krajní antidemokraticismus,

- militarismus, jehož projevem je orientace na válku jako univerzální prostředek k řešení všech sociálních problémů, zneužívání marxismu-leninismu, snaha zakrýt marxisticko-leninskou terminologií faktickou falzifikaci vědeckého komunismu,

- nepřátelství k vědeckému socialismu, které nabylo formy antisovětského, paktování s nejreakčnějšími silami kapitalistického světa na základě antisovětského boje proti mezinárodnímu komunistickému, národně osvobozenkému, demokratickému a mírovému hnutí.

Na tomto základě je budována vojenská síla země, kterou bezprostředně vyjadřuje čínská armáda a její významná úloha nástroje politiky.

Čínské ozbrojené síly tvoří armáda, pohraniční vojsko, vojsko všeobecné bezpečnosti a lidové milice. Armáda představuje hlavní jádro ozbrojených sil. Skládá se z pozemního vojska, vojenského letectva, vojska protivzdušné obrany a strategických sil — jaderných a raketových. Kromě toho se čínská armáda dělí na speciální druhy vojsk: tankové a mechanizované, pěchotu, ženijní, spojovací, chemické, dělostřelectvo a další. Čínské ozbrojené síly plní tři hlavní funkce: vnitřní (potlačovatelskou), výrobní a vnější. Čínská armáda je významným nástrojem hegemonistické, ale i ekonomické politiky pekingského vedení.

Hlavním řídicím orgánem čínské armády je **vojenská komise ÚV KS Číny**. Jejími členy jsou především členové politického byra ÚV KS Číny. Předsedou vojenské komise je od června 1981 Teng Siao-pching, který je zároveň vrchním velitelem ozbrojených sil ČLR. (Do zasedání ÚV KS Číny v červnu 1981 předsedou vojenské komise ÚV KS Číny byl vždy předseda KS Číny: Mao Ce-tung až do své smrti v září 1976 a od září 1976 do června 1981 Chua Kuo-feng. Nynější předseda KS Číny Chu Jao-pang je členem vojenské komise a nezastává podle ústavy z roku 1978 funkci vrchního velitele ozbrojených sil ČLR.) Vojenská komise řídí ministerstvo obrany a ministerstvo bezpečnosti a lidové milice. Vojenská komise ÚV KS Číny stanoví vojenskou doktrínu, rozhoduje o otázkách výstavby ozbrojených sil, jejich vybavování zbraněmi a bojovou technikou, jakož i kádrové a další zásadní otázky.

Bezprostřední řízení armády a její výstavbu uskutečňuje **ministerstvo obrany**, které podléhá vojenské komisi ÚV KS Číny a státní radě, tj. vládě. Od podzimu roku 1980 je ministrem obrany Keng Piao. Ministerstvu obrany jsou podřízeny: generální štáb, hlavní politická správa (pouze částečně), hlavní týl, vědeckotechnický výbor, hlavní štáb vojenského letectva a protivzdušné obrany státu, hlavní štáb vojenského námořnictva, hlavní kádrová správa, správa inspekce a dále velitelství dělostřelectva, velitelství tankových vojsk, velitelství spojovacích vojsk, velitelství železničních vojsk, 2. velitelství dělostřelectva (raketová vojska) a velitelství železničního vojska.

Generální štáb si v rámci ministerstva obrany uchovává značnou samostatnost, je orgánem operativního řízení armády a plní též funkci velitelství pozemních vojsk. Náčelníkem generálního štábu je Jang Te-č'. Generální štáb má tyto správy: politickou, operační, zpravodajskou, bojové přípravy, mobilizační, chemických vojsk, spojovacích vojsk, zabezpečovacích vojsk, školskou, topografickou, zbrojní a

administrativní. Generální štáb významně přispívá k vypracování vojenské doktríny.

Hlavní politická správa řídí stranicko-politickou a politickou práci v čínské armádě a v určitém rozsahu uskutečňuje politickou práci mezi obyvatelstvem. Hlavní politické správě jsou dále podřízeny orgány justice a vojenské tiskové orgány. Hlavní politická správa je přímo podřízena ÚV KS Číny a vojenské komisi ÚV KS Číny. Náčelníkem hlavní politické správy je Wej Kuo-čching. Hlavní politická správa má tyto správy: propagandy, organizační, bojové pohotovosti, pro práci s mládeží, pro práci mezi obyvatelstvem, pro práci mezi vojáky a obyvatelstvem nepřítelů, pro práci s kádry, pro řízení vojenského školství, pro mezinárodní styky a pro finance. Politické orgány (správy a oddělení) existují u druhých ozbrojených sil, hlavních správ ministerstva obrany a generálního štábu, u vojenských okruhů, armád, sborů, divízi, pluků, praporů a rot. Určité odlišnosti ve struktuře politických orgánů jsou u vojenského letectva a u vojenského námořnictva. V čínské armádě na všech stupních vojenského organismu působí komisaři, organizace KS Číny a organizace Komsomolu.

Dalšími centrálními řídicími orgány čínské armády jsou velitelství: vojenského letectva, vojenského námořnictva, protivzdušné obrany, strategických sil (2. velitelství dělostřelectva) a hlavního týlu.

Území ČLR je teritoriálně rozděleno do těchto vojenských oblastí (okruhů): Sin-Tiang, Lan-čou, Peking, Šen-jang, Wuchan, Fu-čou, Nanking, Tinan, Kchun-ming, Kuang-čou a Čcheng-tu. Vojenské oblasti (okruhy) se dále dělí na obvody a nižší články. V čele každé vojenské oblasti (okruhu) stojí velitel s politickým komisařem. Vojenské oblasti (okruhy) jsou velitelsky podřízeny generálnímu štábu.

Čínská armáda si uchovává tradiční organizační členění: polní armáda, divize, pluk, prapor (u dělostřelectva oddíl) a nižší jednotky. Polní armáda se pokládá za hlavní operačně taktickou bojovou jednotku schopnou plnit důležité bojové úko-

ly. Obvykle se skládá ze tří divízi a má asi 40 000 vojáků. Každá divize má zpravidla pět pluků a další speciální jednotky. Určité odchylky v organizační struktuře mají jednotky vojenského letectva, vojenského námořnictva, strategické síly, týlové jednotky a zařízení. Vedle akademií (nejvyšších vojenských škol) existují nižší typy vojenských škol. Do vojenských škol se každoročně přijímá kolem 15 000 posluchačů. Čínská armáda má stále značný nedostatek kvalifikovaných kádřů. Za třicet let existence ČLR byly v zemi s téměř miliardou obyvatel vyškoleny pouze tři milióny vysokoškolsky vzdělaných odborníků. Na čínských vysokých školách nyní studuje milión lidí.

Bojové možnosti čínské armády vyjadřují: jaderné, strategické a klasické síly a morálně politický stav. V čínské armádě se tradičně dělá cílevědomá a rozsáhlá politická a ideologická práce.

Jaderné ozbrojené síly Číny na počátku osmdesátých let. Čínský jaderný výzkum na přelomu let 1957—1958 se zaměřil na urychlené využití jaderné energie pro vojenské účely. Začal se uskutečňovat program budování raketových jaderných sil. V roce 1964 byl uskutečněn první jaderný pokus a krátce po něm se do výzbroje čínské armády dostávají jaderné a posíláze vodíkové zbraně. Nosiči těchto zbraní se stávají letadla Tu-16 a rakety středního doletu. V roce 1970 byla vypuštěna nová umělá družice Země, nazvaná Chicom. V roce 1980 byla v Číně vyzkoušena mezikontinentální balistická raketa s doletem 11 000—13 000 km. Program modernizace armády z roku 1977 mimo jiné stanovil budování nových vědních odvětví, jako je jaderná a laserová fyzika, fyzika vysokých energií a pevných fází, kosmická a laserová technika a další.

Čína má 110—130 nosičů jaderných zbraní středního doletu. Odhaduje se, že má k dispozici kolem 5—10 mezikontinentálních balistických raket a přibližně 500 jaderných hlavic. Hodnota jaderného raketového potenciálu Číny ve srovnání se Sovětským svazem a Spojenými státy ameríc-

kými je nesrovnatelně menší. USA mají 2 112 nosičů jaderných zbraní, z toho 1 053 odpalovacích zařízení mezikontinentálních balistických raket na čtyřiceti raketových ponorkách s jaderným pohonem. Ovšem ani čínský jaderný potenciál není zanedbatelný vojensky. A nejen to. V rámci realizace programu „čtyř modernizací“ se jeho hodnota bude dále zvětšovat a zdokonalovat. Čína uskutečňuje výzkum neutronových zbraní, ale i dalších zbraní hromadného ničení. Čína jako čtvrtý stát po USA, SSSR a Japonsku vyvinula a úspěšně vyzkoušela pomocné plasmové motory pro stabilizaci a úpravu oběžné dráhy družic. Tyto motory mají velký význam pro udržení spojových, zpravodajských a meteorologických družic na oběžné dráze.

V Číně existují podmínky pro další výstavbu jaderných raketových sil. Čína má rozsáhlé zásoby uranové rudy. Celkové zásoby na více než 40 nalezištích se odhadují na 300 miliónů tun. Kromě toho má Čína i značné množství lithia, jehož se používá při výrobě vodíkových pum. Čína má asi 12 jaderných reaktorů, 14 urychlovačů a přes 10 závodů na obohacování uranové rudy. Výrobní kapacita jaderného průmyslu umožňuje Číně vyrábět ročně kolem 70 jaderných hlavic.

Čína může některými raketami do veliké hloubky všech sousedních států dopravit jadernou nálož na cfl (u SSSR až do jeho evropské části). Převážná většina jaderných prostředků je umístěna podél hranic se socialistickými zeměmi: Sovětským svazem, Mongolskou lidovou republikou a Vietnamskou socialistickou republikou.

Klasické vojenské prostředky Číny na počátku osmdesátých let. Přestože v Číně od roku 1954 existuje všeobecná vojenská povinnost (to opět potvrdila ústava z roku 1978), čínská armáda je v podstatě armádou výběrovou. Z celkového počtu 10—15 miliónů branců je k výkonu vojenské služby povolávána pouze jejich malá část, těch nejkvalitnějších. Délka vojenské služby v čínské armádě je u pozemních vojsk 2—4 roky, u vojenského letectva 3—5 let a u vojenského námořnic-

tva 4—6 let. Čína má pravděpodobně nejpočetnější armádu na světě.

V roce 1981 měla asi 4 750 000 vojáků v pravidelných jednotkách armády. V případě potřeby může zmobilizovat desítky milionů záložníků, ovšem s minimální výzbrojí. Vedle jednotek pravidelné armády existují oddíly lidových milicí (domobrany). Jejich počet se odhaduje na více než 150 milionů lidí. Lidové milice jsou vyzbrojeny zastaralými ručními zbraněmi, mají vlastní organizační strukturu a nejsou podřízeny ministerstvu obrany.

Početní stav čínské armády se v posledních letech zvyšuje: od roku 1978 3 950 000, do roku 1981 4 750 000.

Z celkového počtu příslušníků armády připadá na pozemní síly 3 900 000 vojáků, na vojenské námořnictvo 360 000 vojáků a na vojenské letectvo 490 000 vojáků.

Nejpočetnější částí čínské armády bylo a zůstává pozemní vojsko. V něm je koncentrována největší část lidské síly. Čínská armáda má značný nedostatek moderních zbraní a bojové techniky, zejména letadel, tanků, raket, děl, prostředků protivzdušné obrany, spojovacích a jiných bojových prostředků. Všeobecně se soudí, že výzbroj čínské armády je v průměru na úrovni druhé poloviny padesátých let. Čínské vedení se snaží tento obtížný problém řešit dvojím způsobem: rozvojem vlastního vojenského výzkumu a vojenské výroby (na zbrojení vynakládá Čína asi 40 % státního rozpočtu) a dovozem zbraní a technického zařízení z imperialistických států NATO. Spojené státy americké přislíbily, že dodají Číně nejmodernější radiolokátory, pozemní stanice pro příjem informací z americké družice Landsat-D, vojenská dopravní letadla, vrtulníky, spojovací techniku a další. Prohlásily, že pomohou Číně při rozvoji a modernizaci jejího zbrojního průmyslu, včetně dodávek montážních linek na výrobu vrtulníků a technologie pro stavbu vojenských lodí. Také další imperialistické státy Anglie, Francie a NSR doávají Číně některé zbraně a bojovou techniku. Celkové přezbrojení čínské armády je však i pro imperialistické armády ob-

rovský úkol dalekosáhlého charakteru. Proto se domnívají, že pro začátek stačí zvýšit pohyblivost čínské armády, zlepšit její týlové zabezpečení. Imperialistické mocnosti si uvědomují, že Čína rozsáhlé dodávky zbraní nemůže zaplatit. Objevují se též hlasy, kde jsou záruky, že mohutně vyzbrojený čínský kolos zůstane usměrněn tam, kam si přeje Spojené státy americké, tj. proti Sovětskému svazu a dalším socialistickým státům.

Ničivou sílu čínských klasických sil vyjadřují zejména tyto zbraně: 11 000 tanků, 3900 děl a minometů, přes 135 bojových lodí, 5300 letadel a kolem 350 vrtulníků. V posledních letech se v čínské armádě zvýšil počet tankových pluků z 30 na 90, počet tanků u tankových divizí z 200 na 300 tanků. Byly vytvořeny tzv. „úderné skupiny“ k boji s tanky. Mají 3 až 4 tisíce vojáků a potřebnou bojovou techniku (dělostřelectvo a protitankové rakety). Zástupce náčelníka generálního štábu Čang-čen v interviewu pro agenturu Nová Čína v roce 1981 zdůraznil, že vedení armády klade veliký důraz na rozvoj tankových vojsk. Pozornost Číny se soustřeďuje i na výstavbu vojenského námořnictva, aby mohlo operovat do vzdálenosti 7200 km od čínských břehů.

Čínské politické a vojenské vedení pokládá pozemní vojsko za hlavní druh ozbrojených sil. Pozemní síly jsou rozděleny do tří kategorií. První tvoří jednotky vybavené těžkou bojovou technikou a dopravními prostředky. Tyto jednotky mohou bojovat v těžkém horském terénu. Druhou tvoří jednotky vyzbrojené lehkými zbraněmi, s malým počtem vozidel. Třetí kategorií tvoří jednotky předurčené k vedení partyzánského boje. Čínská armáda přes velkou početnost nemá prozatím dostatek prostředků k vedení rozsáhlých a hlubokých bojových operací. To mimo jiné ukázala i čínská agrese proti Vietnamu v roce 1979. Čína do bojové činnosti nasadila přes 600 tisíc vojáků, 580 letadel, 550 tanků a mnoho další bojové techniky a přece nedosáhla předpokládaných strategických cílů.

Čínská vojenská doktrína v posledních

letech prodělává důležité změny. Jde především o zřetelný ústup od strategie lidové války, která byla v šedesátých letech pokládána za univerzální. Nyní ve vojenské doktríně vystupují do popředí tyto zásady:

1. Příprava čínských ozbrojených sil jak na globální jaderný vojenský konflikt, tak příprava k vedení omezené, především války s použitím klasických zbraní.

2. Hlavním nepřítelem ve válce, kterou povede Čína, bude Sovětský svaz a další socialistické země. Proto čínské vedení rozmístilo více než polovinu čínské armády, vojenského letectva a další prostředky podél sovětsko-čínské, mongolsko-čínské a vietnamsko-čínské hranice.

3. Orientace čínské armády na přípravu útočných operací, které však nevylučují obrannou činnost a vedení partyzánské války. Stále zřetelnější je tendence přípravy čínské armády k vedení preventivní války. Generální štáb čínské armády uspořádal v červenci 1979 seminář o moderních poznatcích vojenské vědy a techniky a znalostech vedení moderní války. Semináře se zúčastnili vedoucí pracovníci všech složek armády, výboru pro vědu a techniku a posluchači vojenských vysokých škol. V září 1981 se konaly v severní Číně rozsáhlé manévry, kterých se zúčastnilo asi 200 000 vojáků a veliké množství bojové techniky. Proběhly v podmínkách,

které odpovídaly požadavkům soudobé války. Manévrum přihlížel předseda vojenské komise ÚV KS Číny Teng Siao-pching, kterého doprovázel předseda ÚV KS Číny Chu Jao-pang a další vedoucí čínští představitelé.

4. Příprava armády a široké veřejnosti k plnění zásad vyjádřených v heslech: tři údery a tři obrany, tj. boj s tanky, letadly a vzdušnými výsadky, obrana proti jaderným, chemickým a bakteriologickým zbraním. Při výstavbě ozbrojených sil se klade hlavní důraz na budování raketových jaderných sil a pozemních sil.

5. Orientace na vojenskou spolupráci Číny s hlavními imperialistickými mocnostmi, především se Spojenými státy americkými. Mezi Čínou a USA bylo dohodnuto: svolávat pravidelné konzultace k sladování postupu ve vojenské oblasti, zejména zpravodajských a dalších vojenských informací, které zajímají obě strany, vzájemné návštěvy vysokých vojenských představitelů a další oblasti vojenské součinnosti.

6. Zasedání ÚV KS Číny v červnu 1981 znovu zdůraznilo strategický úkol — vybudovat z Číny moderní mocnost s moderním zemědělstvím, s moderním průmyslem, s moderní národní obranou a s moderní vědou a technikou. Tento úkol tvoří východisko další výstavby čínské armády, vojenského výcviku, politické práce a vědeckého výzkumu.

СОДЕРЖАНИЕ

Полковник Франтишек Кнотек	
Мастерское овладение оружием и сложной боевой техникой – неотделимая составная часть боевой подготовленности ЧНА	3
Автор разбирает основные направления и задачи армии для дальнейшего повышения обороноспособности ЧССР. Он обращает внимание на процесс подготовленности офицерского состава, целенаправленную и эффективную подготовку войск, морально-политический фактор, боеподготовленность оружия и боевой техники, а также на техническую подготовку.	
Полковник Ян Полашек, кандидат философских наук	
Методологическое значение исторического материализма для военной теории и практики	8
Автор рассматривает исторический материализм, как общую философскую теорию исторического процесса, как методологическое значение для военной теории и практики, а также, как общую методологию общественных и военных наук.	
Полковник Эмил Лабуда, кандидат военных наук, доцент полковник Ян Свобода	
Дальнейшее повышение творческого военно-теоретического мышления	15
Авторы, исходя из задач XVI съезда КПЧ и постановления Пленума КПЧ о внедрении научно-технического прогресса в условиях ЧНА, объясняют направления и методы дальнейшего повышения уровня творческого военно-теоретического мышления. Они подчеркивают значение учений всех видов, научные конференции, а также командирской подготовки военных кадров.	

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Вацлав Роучка	
Особенности управления войсками коалиционного состава	19
Автор статьи, исходя из опыта Великой Отечественной войны и послевоенных учений, разбирает некоторые особенности в управлении войсками объединений коалиционного состава. Он обращает внимание на языковой барьер при разработке главных документов (в подготовке и ходе операции), на особенности управления войсками ПВО, а также на управление ВВС коалиционного состава.	
Полковник Ярослав Коларж, кандидат военных наук, доцент	
Принципы управления войсками	23
Автор статьи разбирает главные принципы управления войсками, обращая особое внимание на принцип единства политического, государственного и военного руководства, единоначалия, централизации управления, оперативности, а также на принцип личной ответственности командующих (командиров) и начальников.	
Майор Франтишек Валах	
Совместная подготовка союзных армий	27
Автор статьи разбирает некоторый опыт подготовки штабов и войск в ходе учений союзных войск. Он обращает особое внимание на взаимодействие, управление и связь, а также на тыловое обеспечение.	
Капитан Йосеф Едличка	
Некоторый опыт использования электронно-вычислительной техники в войсках	33
Автор рассматривает некоторые решающие принципы, условия и мероприятия, которые влияют на широкое применение электронно-вычислительной техники в войсках.	

Полковник Владислав Лысак подполковник Милош Бартоничек, кандидат военных наук	
К математическому моделированию потерь	38
Автор статьи разбирает математическую модель потерь живой силы и боевой техники в ходе боевых действий, во всех видах боевой деятельности войск без применения средств массового поражения.	
Подполковник Иван Козак	
Методика работы вычислительного пункта авиационного соединения	43
Автор статьи знакомит читателей с применением передвижных ЭВМ на командном пункте авиационного соединения, в этапе подготовки принятия решения, а также планирования и ведения боевых действий. Кроме этого, автор разбирает методику работы вычислительного пункта авиационного соединения и ее особенности по сравнению с этим же пунктом штаба общевойсковой соединения.	
Майор Ярослав Зелены	
Применение калькуляционной машины с программой при постройке заграждений	48
Автор статьи, на основе целей применения калькуляционной машины с программой, разбирает подготовку проектов для ЭВМ, а также положительные и отрицательные стороны в использовании этих машин.	
Полковник Мирослав Лакомы, доцент полковник Вацлав Соукуп, кандидат военных наук подполковник Сватоплук Подешва, кандидат военных наук	
Защита от нейтронного оружия	52
Авторы объясняют принцип и специфические действия ядерного оружия с повышенной проникающей радиацией. Они рассматривают действия проникающей радиации с высокой долей быстрых нейтронов, а также технические проблемы защиты от них. В заключении авторы предлагают некоторые принципы и способы защиты войск и тыла от указанного оружия массового поражения.	
Подполковник Карел Яничек	
Танковое и автомобильно-техническое обеспечение оборонительного боя полка и дивизии	60
Автор статьи разбирает содержание танкового и автомобильно-технического обеспечения оборонительного боя. Он обращает внимание на планирование и организацию указанного вида обеспечения, а также на распределение сил и средств танкового и автомобильно-технического обеспечения дивизии и полка в обороне.	
Полковник Станислав Черны полковник Эмил Нехвата	
К учению „Фатра - 81“	67
Авторы статьи разбирают некоторый опыт из командно-штабного тылового учения. Они обобщают, главным образом, вопросы приведения тыла в полную боевую готовность, нагрузки и выгрузки материала, а также вопросы подвоза боеприпасов на огневые позиции артиллерии.	

ИЗ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИХ АРМИЙ

К психологии штабного труда	71
Принципы научной организации управления войсками	78

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Владислав Рыбецки, кандидат философских наук	
Китайская армия	83
Автор разбирает составные части Вооруженных Сил Китая. Основное внимание он обращает на ядерные силы и средства, а также на классические средства ведения вооруженной борьбы Китая в начале восьмидесятых лет.	